

د قرآن قسمونه

او د اساسي قضاياوو اثبات

قيامت

بياژوندون

مكافات او مجازات

د الله تعالى واكمني

د ظالمانو حتمي مؤاخذه

د پيغمبر حقانيت

د بريا عوامل

د انسان غوره جوړښت او ..

حکمتیار

Download from: aghalibrary.com

د کتاب له متنه

پدې قسمونو کې د لاندې قضایاوو په څېر د مهمو مساتلو لپاره
مضبوط دلائل وړاندې شوي:

آیا قیامت راتلونکې دی او دا دنیا به په بلي بدلېږي؟

آیا انسان بېرته راژوندی کېدی شي؟

آیا د قیامت د ورځې د مکافات او مجازات عقیده رښتونې ده؟

آیا خدای یو دی؟

آیا واقعاً الله تعالی د دې عالم یوازینی واکمن، پالونکی او

ساتونکی دی؟

آیا په رښتیا الله تعالی ظالمان مؤاخذه کوي او خپل عذاب پرې

ناز لوي؟

آیا په دنیا کې هم انسان ته د عملونو بدله ورکول کېږي؟

د پیغمبر د حقانیت لپاره څه دلیل لرو؟

آیا په رښتیا دا قرآن د الله له لوري راغلی؟

آیا دا خبره رښتیا ده چې انسان ته ډېر لوړ استعدادونه ورکړي

شوی؟

له بلي خوا د قسمونو په اړه د مفسرینو ترمنځ د رأیی ژور اختلاف

شته، د رأیی دا اختلاف د قرآن مینه والو ته اکثرأ زیاتي ستونزي

راولاروي، پدې رساله کې هڅه شوې چې د قرآن د مینه والو دغه

ستونزه حل شي. دلته د هر قسم په اړه ترتیولو درنه او په قرآن

مستنده رأیه رااخیستل شوې.

فهرست

١	تمهيد
٩	الطور
١٧	الذاريات
٢٥	النجم
٢٩	الصفات
٣٥	يس
٣٩	الواقعة
٤٣	القلم
٤٧	الحاقة
٥١	المعارج
٥٥	القيامة
٦١	المرسلات
٦٩	النازعات
٧٧	التكوير
٨١	الشفق
٨٧	المدثر
٩١	البروج
١٠٣	الطارق

تمهيد ----- د قرآن قسمونه

الفجر	١١١
البلد	١١٩
الشمس	١٢٥
الليل	١٣٣
الضحى	١٣٨
التين	١٤٢
العاديات	١٤٨
العصر	١٥٢

بسم الله الرحمن الرحيم

تمهید

دا رساله د قرآن د قسمونو تفسیر ته مختصه شوې، دا د دې لپاره چې له یوې خوا پدې قسمونو باندې پوهېدو سره په ټولو هغو دلائلو پوهېدی شو چې قرآن د سترو سترو قضایاوو د اثبات لپاره وړاندې کړي، د قرآن قسمونه په حقیقت کې د ډېرو مهمو او اساسي قضایاوو د اثبات لپاره د قرآن دلائل دي، پدې سره قرآن خپل مخاطب په هغو مهمو خبرو قانع کوي چې هغه ته ئې منل گران برېښي او په آسانی او له قوي دلیل نه پرته ئې نه مني. پدې قسمونو کې د لاندې اساسي قضایاوو په خبر د مهمو مسائلو لپاره مضبوط دلائل وړاندې شوي:

آیا قیامت حتماً راتلونکې دئ او دا دنیا به په بلي بدلېږي؟
آیا انسان بېرته راژوندی کېدی شي؟
آیا د قیامت د ورځې د مکافات او مجازات عقیده رښتونې ده؟

آیا خدای یو دی؟
آیا واقعاً الله تعالی د دې عالم یوازینی واکمن، پالونکی او ساتونکی دی؟
آیا په رښتیا الله تعالی ظالمان په دنیا کې هم مؤاخذه کوي او خپل عذاب پرې نازلوي؟
آیا په دنیا کې هم انسان ته د عملونو بدله ورکول کېږي؟
د پیغمبر د حقانیت لپاره څه دلیل لرو؟
آیا په رښتیا دا قرآن د الله له لوري راغلی؟
آیا دا خبره رښتیا ده چې انسان ته ډېر لوړ استعدادونه ورکړي شوي؟

له بلي خوا د قسمونو په اړه د مفسرینو ترمنځ د رأیی ژور اختلاف شته، د رأیی دا اختلاف د قرآن مینه والو ته اکثراً زیاتي ستونزي راولاړوي، پدې رساله کې هڅه شوې چې د قرآن د مینه والو دغه ستونزه حل شي. دلته د هر قسم په اړه ترټولو درنه او په قرآن مستنده رأیه رااخیستل شوې. په کار خو دا وه چې د درنو مفسرینو بېلابېل آراء هم رانقل شوي وی، خو مونږ پدې خاطر د هغو له راولولو ډډه کړې چې پدې محدودې وړې رسالې کې ئې مجال نه وو، دا کار مو په خپله لوستونکو ته پرېښی. هغو درنو لوستونکو ته چې د تحقیق اراده لري دا وړاندیز کوو چې پدې رسالې کې د تشریح شوي هر قسم نه مخکې نور تفاسیر وگوري، د دوی ترمنځ د رأیی له اختلاف نه ځان خبر کړي، د هر یوه رأیه په غور او دقت سره وڅېړي، بیا ئې د دې رسالې د شرحې په خوا کې کېږدي

د قرآن قسمونه ----- تمهید

او وگوري چي آيا مونږ دلته ترټولو قوي او په قرآن مستند تفسير غوره کړی که نه؟

په قرآن کي اکثراً په هغو شيانو لوره شوې چي کاملاً محسوس، مشهود او څرگند دي او هر ليدونکي ته د فهم او درک وړ. دا طبيعي ده چي د يوه داسي مهم او د مناقشې وړ مطلب د اثبات لپاره چي قرآن ئې ثابتول غواړي او د قرآن مخاطب د هغه په منلو کي ترديد لري، مجرد ادعا نه مني او دلائلو ته منتظر وي، بايد په داسي دلائلو استشهاد وشي چي د نزاع او اختلاف وړ نه وي او مخاطب ته کاملاً واضح او څرگند وي. د اختلافي او قابل نقاش ادعا د ثبوت لپاره په يوه غير ملموس او غير قابل فهم شي باندي استشهاد نشي کېدی. تاسو د قرآن د تلاوت په جريان کي حتماً دا مشاهده کوئ چي د طبيعت په ډېرو بارزو او څرگندو شيانو لکه لمر، سپوږمۍ، آسمان، ستوري، ځمکه، فجر، شفق، شپه، ورځ او دې ته ورته شيانو لوره شوې او بيا د قسمونو په پای کي او اکثراً له هغوی سره متصل يوه ستره او ډېره مهمه ادعا عنوان شوې او په حقانيت ئې تاکيد شوی او همدغه قسمونه ئې د شاهد او دليل په حيث وړاندي شوي. په ډېر لږ غور او دقت سره پدې مطلب پوهېدی شو چي د قسمونو او د هغوی د ځواب ترمنځ ژور او دقيق ارتباط شته، داسي چي واقعاً مقسم به شيان د قسم د ځواب او د قسم نه وروسته راتلونکې ادعا په حقانيت شهادت ورکوي. همدغه ژور ارتباط ته په پام سره مفسرين پدې عقیده دي چي د قرآن قسمونه د استشهاد لپاره دي نه د دغو شيانو په عظمت د اعتراف لپاره. خو د

قرآن په خو محدودو آيتونو کي داسي قسمونه هم گورو چي مقسم به ئي له دقت او غور نه وروسته او له قرائنو نه معلومولی شو، دلته داسي صيغې راغلې چي په ډېرو شيانو ئي اطلاق کېدی شي، پدغو ډېرو شيانو کي اصلي او مقصودي شی موندل د پوره دقت غوښتنه کوي، په سطحي نظر د هغه موندل گران دئ، دلته ده چي د مفسرينو ترمنځ شديد اختلاف راولاړېږي. د ځينو دغو قسمونو په اړه خو په تفاسيرو کي په لسه او آراء گورو، د مثال په توگه د الفجر د سوري په درېيم آيت کي په "الشفع والوتر: جفت او طاق" لورې شوې چي تر ۳۲ نه زيات تفسيرونه ئي شوي، خو دې ته مو بايد پام وي چي پدې ټولو تفسيرونو او تعبيرونو کي يوازي يو ئي صحيح کېدی شي او بس، هماغه صحيح دئ چي د آيت اصلي او دقيق مراد په گوته کړي.

که په قرآن کي لداسي مواردو سره مخامخ کېږو چي د "مقسم به" لپاره استعمال شوې صيغه په ډېرو شيانو تطبيقېدی شي لکه "النازعات"، "الناشطات"، "السابحات"، "المرسلات"، "الناشرات"، "الفارقات" او دې ته ورته، نو په هغه صورت کي بايد خو اساسي او مهمي خبري په پام کي ولرو:

- تر ټولو د مخه بايد د دغو الفاظو اصلي معنی او تفسير په قرآن کي ولټوو.
- دا شيان بايد د قسمونو په اړه د قرآن د عام اسلوب په رڼا کي تفسير کړو، لکه څنگه چي په اکثرو مواردو کي "مقسم به" څرگند او واضح شيان او د قرآن هر مخاطب ته قابل فهم دي، پدغو محدودو

مواردو کي هم باید داسي شيان مراد وي چي څرگند، قابل فهم او قابل درک وي. نباید هغه له سترگو پټ او غيبي شيان وگڼو او نه داسي شيان چي د قرآن هر مخاطب ئې نه مني. د الطارق په مبارکې سورې کي د دغسي مواردو په اړه مونږ ته ډېره غوره لارښوونه شوې، هلته په "الطارق: د شپې لخوا څرگندېدونکي او ورټکونکي" باندې لوړه شوې، د "الطارق" اطلاق په ډېرو شيانو کېدې شي، خو قرآن پدې پسې متصل فرمايي: آیا پوهېږې چي "الطارق" څه دئ، "الطارق" ځلانده ستوری "النجم الثاقب" دئ. که قرآن په خپله دا الطارق نه وی معرفي کړی نو معلومه نده چي د دې په تفسیر کي به هم د مفسرينو ترمنځ څومره ژور اختلافات راولاړ شوي وو. پکار ده چي ټول دې ته ورته موارد د دغې لارښوونې مطابق تفسیر شي.

- قسمونه باید له قسم نه وروسته ادعا ثابته کړې شي او د قرآن هر مخاطب قانع کړې شي، هر هغه تفسیر چي د قسم او ځواب ترمنځ ئې دا تړاو او رابطه په گوته نکړې شي، هغه ضعیف تفسیر او کمزورې توجیه وگڼئ.

- د قرآن د الفاظو په ترجمه کي مخصوصاً هلته چي یو لفظ ډېري معاني ولري او د ټولو له منځ نه د یوې غوره کول غور او دقت وغواړي باید څو ټکي مراعات کړو:

۱. لومړي باید د هغو الفاظو په رڼا کي د هغه مناسبه معنی غوره کړو چي ترې مخکي او وروسته راغلي او له هغوی سره ئې یو ځای خاص کلام جوړ کړی. د همدې خاص کلام مجموعي مطلب د هر لفظ معنی په خپله واضح کوي، که تاسو د یوه چا د وینا په اکثر و برخو

پوه شئ نو د همدې په رڼا کې د ده د وينا په هغو برخو او هغو الفاظو هم پوهېدی شي چې لدې نه مخکې د هغه په معنی نه پوهېدی. له يوه کلام نه روغه او سالمه انتباه د مبهمو الفاظو معنی واضح او مشخص کوي.

۲. بيا بايد لدې نه مخکې او وروسته آيتونو ته رجوع وکړو او د هغوی په رڼا کې ئې معنی معلومه کړو.

۳. که و نتوانېدو چې په مربوطه آيت او له هغه نه وروسته او مخکې آيتونو کې د هغه معنی پيدا کړو نو بايد په ټول قرآن کې ئې لټه وکړو، قرآن ته په مراجعې سره به حتماً د هغه شرح او تفسير بيا مومو، ځکه د قرآن آيتونه يو بل تشریح کوي، مجمل آيتونه ئې په مفصلو کې تفسير او توضیح شوي، يو مطلب په يوه ځای کې په خاصو الفاظو په مجمل ډول ذکر شوی خو په بل ځای کې همدا مطلب په نورو الفاظو سره په مشرح او مفصل ډول راغلی، قرآن د الله کتاب دی، مکمل او له هر نقص او عيب نه منزّه، هرڅه ئې واضح او مبين، قرآن لدې عيبه منزّه دی چې په هغه کې دي داسې څه ويل شوي وي چې هر مخاطب ته ئې غامض وي او په خپله ئې وروسته يا مخکې د هغه وضاحت نه وي کړې. خو که احياناً په ټول قرآن کې د هغه د شرحي په موندلو بريالي نشو نو دا بايد خپل عيب او نقص وگڼو او پدې باور وو چې مونږ په خپله کافي او لازم غور او دقت ندی کړی او پدې وجه په قرآن کې د هغه د شرحي او تفصيل په موندلو نه يو بريالي شوي که نه نو په قرآن کې حتماً د دې وضاحت شوی. بيا بايد د پيغمبر عليه السلام په احاديثو کې د هغه په مطلب

د قرآن قسمونه ----- تمهید

د پوهېدو لټه وکړو، حدیث د قرآن شرح او تفسیر دی. لدې نه وروسته به دا گورو چې آیا صحابه وو او د دوی دور ته نږدې مفسرینو پدې هکله څه ویلي که نه، د دوی په روایاتو او آراوو کې داسې رایه شته چې له ثقه راویانو نه روایت شوې وي او په قرآن او حدیث مبتني وي؟

انسان چې کله د خپل مخاطب حالت داسې وگوري چې د ده د خبرې په منلو کې متردد دی، نو د هغه د تشویش رفع کولو او په خپلې خبرې د متقاعد کولو لپاره په داسې څه قسم او لوره کوي چې مخاطب پرې باور وکړي او دا یقین ئې راشي چې اوس نو دی حتماً رښتیا وايي. د الله په نامه د لوري او قسم معنی دا ده چې مونږ الله په خپلو خبرو شاهد نیسو او پدې سره مقابل لوري ته ډاډ ورکولو چې رښتیا وایو. په قرآن کې هم د هغو مهمو مطالبو او سترو سترو خبرو د اثبات لپاره چې د قرآن مخاطب ئې له قوي دلائلو نه پرته نه مني، له دغه اسلوب نه کار اخیستل شوی. مونږ پداسې څه لوره کوو چې مخاطب مو باور وکړي چې د دې "مقسم به" د عظمت په خاطر حتماً رښتیا وایو. خو په قرآن کې قسم د استشهاد لپاره راځي، د "مقسم به" په عظمت د اعتراف لپاره نه بلکه د خپلې ادعا د اثبات لپاره د شاهد او گواه په حیث وړاندي کېږي. عادتاً باید د یوه مطلب د اثبات او د مخاطب د اقناع لپاره په داسې څه استشهاد وشي چې د مخاطب له نظره کاملاً مسلم او منل شوی حقیقت وي او هغه ئې د واضح او څرگند دلیل په حیث ومني او په هغه کې هېڅ شک او تردید ونلري، هېڅوک په یوه نامسلم او نامنل شوی دلیل د

تمهيد ----- د قرآن قسمونه

يوې متنزاع فيها ادعا د اثبات هڅه نه کوي او طبعاً چې داسې هڅه نامعقوله او بې فايدي ده.

د قرآن د قسمونو په تفسير کي د مفسرينو ترمنځ د رأيي شديد اختلاف گورو، حتي د صحابه وو او د دوی دورته د نږدې مفسرينو ترمنځ، په احاديثو کي پدې اړه هيڅ روايت نه لرو، د قرآن د تفسير په هکله د احاديثو په کتابونو کي ډېر محدود روايات لرو، په صحيح ترمذي کي تر نورو کتابونو نه دا راز احاديث زيات نقل شوي خو د هغوی شمېر هم دومره دئ لکه د قرآن د هري سوري په اړه يوازي يو حديث، د مفسرينو ترمنځ لدې اختلاف نه هم معلومېږي چې پدې هکله ثقه روايات محدود دي، ځکه چې د ثقه رواياتو په شته والي کي دوی اختلاف نشو کولی. نو دې حقايقو ته په پام سره پکار ده چې مونږ د درنو مفسرينو له آراوو نه د هغه چا رايه غوره کړو چې په قرآن مستنده وي او د خپلي شرحي د اثبات لپاره ئې د قرآن په آيتونو استناد کړی وي.

اميد دئ الله تعالي مونږ ته په قرآن د ښه پوهېدو او په هغه د صادقانه عمل توفيق راکړي، د ژوند په ټولو برخو کي مو لارښود وي، د هر اختلاف د حل مرجع او د هر قضاوت لپاره ملاک او معيار او په تيارو شپو کي روڼ مشعل.

د مهربان رب د هدايت او توفيق په هيله

الطور

هيشوك او هيش خه ظالمان د الله له عذابه نشي ژغورلی

د الطور په مبارکي سورې کي د پورتنۍ خبري د اثبات لپاره د فرعون غرقېدل او د يوه داسي چا په لاس د ده ظالمانه واکمني نسکورېدل د دليل په توگه وړاندي شوی چي له کتاب نه پرته ئې بل خه په لاس کي نه وو، د دې سورې لاندې آيتونه دا مطلب داسي بيانوي:

وَ الطورِ *

قسم په طور.

وَ كَتَبَ مَسْطُورٍ * فِي رَقٍّ مَّنشورٍ *

قسم په ليکل شوي کتاب، په نشر شوو پاڼو کي

وَ الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ *

قسم په آباد شوي کور.

وَ السَّقْفِ الْمَرْفُوعِ *

قسم په لوړ شوي چت.

وَ الْبَحْرِ الْمَسْجُورِ *

قسم په ډک شوي بحر.

د قسمونو ځواب دا دی:

إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ * مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ *

بي شکه چي ستا د رب عذاب حتماً واقع کېدونکی دی، هيڅ دفع کوونکی ئې نشته.

بايد وگورو چي دلته د الطور، کتاب مسطور في رق منشور، البيت المعمور، السقف المرفوع او البحر المسجور معنی څه ده او دا شيان څنگه پدې شهادت ورکوي چي ستا د رب عذاب حتماً واقع کېدونکی دی او هيڅ دفع کوونکی ئې نشته.

د دغو قسمونو د تفسير لپاره بايد ترهرڅه دمخه قرآن ته رجوع وکړو، بايد په خپله د قرآن په متن کي د دې قسمونو تفسير ولټوو او د قرآن په مرسته د هغوی په مطلب ځان پوه کړو. خو بايد وگورو چي په قرآن کي د دغو شيانو اصلي مطلب موندلی شو که نه، که په

د قرآن قسمونه -----الطور

قرآن کي پدې اړه څه وضاحت شوی وي نو دا باید مونږ بلي هري مرجع ته له مراجعي نه مستغني کړي.

اکثراً يو لفظ د ډېرو شيانو لپاره استعمالېږي او بېلي بېلي معناوي ترې اخیستل کېږي، په يوه محل کي يوه معنی او په بل کي بله معنی، د موقعیت او محل له مخي د لفظ معنی تغيير کوي. اصولاً د هر لفظ معنی او مفهوم باید تر ټولو د مخه په هغې جملې کي ولټوو چي دا لفظ پکې راغلی او بيا د همدې جملې نه مخکي او وروسته جملو کي او بيا په ټول مضمون کي. د قرآن د هر لفظ معنی هم باید تر ټولو مخکي په هغه آيت کي ولټوو چي دا لفظ پکې راغلی، بيا په مخکنيو او وروستنيو آيتونو کي، بيا په مربوطه سوري کي او بيا په ټول قرآن کي.

د الطور د سوري پدې قسمونو کي يو ئې ډېر واضح دئ او په قرآن کي مکرر ياد شوی: الطور، هغه غر چي موسی عليه السلام پکي په پيغمبرۍ مبعوث شو او د الله له لوري د فرعون مقابلې ته ولېږل شو. د قرآن په څېر د بليغ کلام تقاضا دا ده چي دا وروستي شيان هم باید د موسی عليه السلام له قصې سره تړاو ولري. راشئ وگورو چي د موسی عليه السلام په قصې کي دا پاتې شيان موندلی شو که نه. که په قرآن کي له فرعوني نظام سره د موسی عليه السلام د مقابلې د قصې بېلي برخي وڅېړو نو څو ترتولو ستري او حساسي پېښي او ډېر بارز نقاط د هر لوستونکي پام جلبوي:

- موسی علیه السلام د طور په غره کې هغه مهال په پیغمبرۍ مبعوث او د فرعون مقابلې ته ولېږل شو چې له تقریباً لسو کلونو هجرت نه وروسته له مدین نه د مصر په لور روان وو، د شپې په تیاره کې ئې لار ورکه کړه، لږ لیرې د غره په ډډه کې رڼا په نظر ورغله، پدې هیلې هغه لور ته روان شو چې هلته به شپانه وي او ده ته به لار ونیسي او یا به د اور کومه سکروټه ترلاسه کړي او خپل ماشومان به له یخني وژغوري، خو هلته د الله تعالی له لوري په پیغمبرۍ مبعوث شو او د فرعون د مقابلې هغه ستره دنده ورپه غاړه شوه چې ترخپل توان ئې ډېره ستره او درنه گڼله.
- په ټولو پیغمبرانو کې یوازي موسی علیه السلام ته داسې کتاب ورکړی شوی چې تیار په لوحو کې لیکل شوی او مسطور وو، نورو ته د کتابونو او صحیفو یوازي وحی شوې، مسطور او لیکل شوي کتابونه او صحیفې ندي ورکړی شوي.
- د فرعون میرمنې آسیه په موسی علیه السلام ایمان راوړ، فرعون تر شدید تعذیب لاندې ونیوله، د هغې په پښو او لاسونو ئې میخونه ټکوهل، تر څو له ایمان نه لاس واخلي، خو دغه مؤمنه او پر خدای مینه بنځه د همدې شدید عذاب په وخت کې نه یوازي پر خپل ایمان ټینگار کوي او د فرعون په قصر کې او د ده ترڅنگ له ژوند نه بیزارۍ اعلانوي، بلکه له خپل رب نه غواړي چې خپل لوري ته ئې وبلې او په خپلې خوا کې ورته "بیت: کور" جوړ کړي. او الله تعالی ئې سوال مني او په جنت کې ورته دا کور جوړوي. پدې سره قرآن غواړي مونږ پوه کړي چې فرعون د خپل اقتدار د بقا او د خپلو

د قرآن قسمونه -----الطور

مخالفيټو د خپلو لپاره څه كول او په څنگه څنگه سختو عذابونو ئې تعذيبول، چي له يوې بنځي سره او هغه هم د ده ميرمن، داسي سلوك كېږي نو له نورو مخالفيټو سره به د فرعون معامله څنگه وه؟ لدې نه ښه معلومېدې شي چي فرعون به له خپلو مخالفيټو سره څه كول!!

- فرعون خپل وزير هاملان ته وايي: د پخو خښتو لوړ "صرح: ماني او قصر" راته جوړ كړه تر څو بر آسمان ته وځيږم او وگورم چي هلته د موسي رب شته كه نه!! هغه فرعون ته داسي "مرفوع سقف"، نه د اوسېدو قصر، جوړ كړ چي په تاريخ كې ئې مثال نه ليدل كېږي.
- د موسي عليه السلام او د فرعون د مقابلې قصه هلته پای ته رسېږي چي فرعون له خپل لښكر سره په بحر كې غرق شو، ټول بحر د دوی په مړو "مسجور: ډك" شو او موسي عليه السلام او ملگرو ته ئې په همدې بحر كې الله تعالی نجات وركړ.

اوس او لدې توضيح نه وروسته پدې خبري پوهېدل آسانه دي چي پدې قسمونو سره په حقيقت كې هغو سترو سترو پېښو ته اشاره شوې چي له فرعون سره د موسي عليه السلام د مقابلې د تاريخي قصې بارز نقاط او حساس او له پند نه ډك پړاوونه دي او د ټولې قصې خلاصه وړاندي كوي او همدا سلسله پدې شهادت وركوي چي ستا د رب عذاب هرو مرو واقع كېدونكي دي. كه فرعون ونه توانېدو چي د الله له عذاب نه ځان وژغوري، نه قصرنو وژغورو، نه لښكرو او نه د مخالفيټو تعذيب او ځورونو، نو په دې كې شك مه كوه چي ظالمان او فرعونان په هيڅ څه نه د الله تعالی

الطور ----- د قرآن قسمونه

حتمي عذاب دفع کولی شي او نه ئې ځنډولی.

که په قرآن کې د دې قسمونو په اړه لدې ټول وضاحت سره سره څوک د خپلي خوښې او رأيي تفسير کوي او له کتاب مسطور، بيت المعمور، سقف المرفوع او بحر المسجور نه داسې تعبیر وړاندې کوي چې نه له قرآن نه کوم دليل ورته په گوته کولی شي او نه د قسمونو او ځواب ترمنځ تړاو او رابطه بنودلی شي، دا تفسير تفسير بالرأى دی، که هر مفسر ته منسوب شوی وي، د منلو ندي، کوم معتبر مفسر ته د دې رأيي د انتساب په وجه د دې په ځای چې د قرآن پدې وضاحتونو او د قرآن په رڼا کې د دې قسمونو د تفسير په اړه شک وکړو باید برعکس دې منلي شخص ته دا انتساب غلط وگڼو او په پوره ډاډ او اطمینان سره ووايو چې يا دغه مفسر اشتباه کړې او يا راوي غلط شوی. باید پدې کې هيڅ شک ونکړو چې لدې قسمونو نه مراد فقط او فقط همدا د موسى عليه السلام او د فرعون د قصې هغه پنځه مهمې پېښې دي چې په قرآن کې ذکر شوې دي نه بل څه. دا سمه خبره نده چې څوک د قرآن په مقابل کې د بل چا خبرې ته اعتناء وکړي او د هغه په خاطر د يوه آيت داسې تفسير ومني چې له قرآن سره اړخ نه لگوي.

د الطور د سوري د قسمونو لدې شرحي نه خو نتيجې ترلاسه کوو:

- قسمونه د يوې مهمې مدعا د اثبات لپاره راغلي.

د قرآن قسمونه -----الطور

• دا قسمونه هم په خپل منع کي او هم د قسمونو له خواب سره ژوري اړیکي لري.

• لکه څنگه چي انسان په خپلي مدعا د خپل مخاطب د قانع کولو لپاره قسم ته پناه وړي او پداسي څه لوړه کوي چي د مخاطب زړه ته ئې له قسم نه وروسته دا خبره ولوېږي چي اوس نو دی حتماً رښتيا وايي، همداراز قرآن د خپلو مهمو ادعاگانو د اثبات لپاره له همدې اسلوب نه کار اخلي، پداسي څه لوړه کوي چي مخاطب ته واضح او څرگند وي او د مدعا د اثبات په اړه د دليل حيثيت ولري، مخاطب متقاعد کړي او د شک مجال ورته پري نږدي.

• هيڅوک د خپلي ادعا د اثبات لپاره داسي دليل نه وړاندې کوي چي مخاطب ته ئې مجهول، غيرقابل فهم او تر اصل مدعا زيات ناڅرگند وي. قرآن د لمر، سپوږمۍ، آسمان، ځمکه، شپه، ورځ، سباوون، ستوري او دې ته ورته په څرگندو او واضح شيانو لوړه کوي او د خپلي ادعا د ثبوت لپاره ئې د څرگند دليل په توگه د مخاطب مخي ته ږدي.

د دې نتايجو له مخي د هغو کسانو په اړه چي وايي: له سقف المرفوع نه مراد آسمان دئ او له بيت المعمور نه مراد هغه بيت المعمور چي په آسمان کي ده او له بحر المسجور نه مراد د قيامت په ورځ په بحرونو اور گډېدل او د نورو قسمونو په اړه دې ته ورته نظريات لري، وايو: پدې سره دوی څو اشتباهات کوي:

• د کلام د نظم، يووالي او همغږي غوښتنو ته ئې پام ندي کړی،

الطور ----- د قرآن قسمونه

نه ئې د قسمونو تر منځ يووالي ته اهتمام كړې او نه د قسمونو او
ځواب تر منځ ارتباط ته.

• آسمان او په آسمان كې بيت المعمور څنگه پدې شهادت
وركوي چې د الله عذاب حتماً راتلونكى دى؟

• كافر خو نه بيت المعمور مني او نه د قيامت په ورځ د بحرونو
اور اخیستل، نو څنگه به پدې باندي قسم سره پدې خبري قانع شي
چې په رښتيا د الله عذاب واقع كېدونكى دى؟!

• د "مسجور" اصلي معنى "ډك" ده، نه اور اخیستى.

• دا خو تفسير بالرأى شو، دا دوى ولې د قرآن په وضاحت
اكتفاء نكوي او خامخا داسي رايه وړاندي كوي چې په قرآن كې
ورته دليل نشي موندلى.

• كه په قرآن كې د موسى عليه السلام او فرعون په هغې قصې
كې چې له "طور" نه شروع او په "بحرالمسجور" پای ته ورسېده،
مونږ دا ټول قسمونه موندلى شو، نو بيا ولې بايد پدې اكتفاء
ونكړو؟! دا پداسي حال كې چې يوازي پدې سره هم د قسمونو تر
منځ او هم د قسمونو او ځواب ترمنځ ئې ژور ارتباط مراعات كېږي
او دا خبره په ډاگه كېږي چې د الله د واقع كېدونكي عذاب مخه
هيڅوك نشي نيولى، په بحر كې د فرعون غرقېدل ئې ښه واضح
مثال دى.

الذريات

د قیامت د راتلو وعده رښتونې ده او "دین: مکافات او مجازات" حتماً ترسره کېدونکې دي.

د الذریت سوري په سر کې د پورتنۍ ادعا د اثبات لپاره په څلورو شيانو لوره شوې:

وَ الذَّرِيَّتِ ذُرُوءًا *
قسم په خورونکو شیندونکو

فَالْحَمَلِكِ وَقُرْآنًا *
بیا د درانه پیتی پر شا وړونکو

فَالجَرِيَّتِ يُسْرًا *
بیا په آسانی خوځېدونکو

فَالْمُقْسَمَاتِ أَمْرًا *

بيا د يوه کار په وپشونکو

او له قسمونو نه وروسته ويل شوي چي:

إِنَّمَا تُوْعَدُونَ لَصَادِقٍ * وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ *

بيشکه چي له تاسو سره کېدونکي وعده رښتوني ده او "دين: د
قيامت د ورځي مکافات او مجازات" حتماً واقع کېدونکي دي.

راشي وگورو چي دلته په څه څه لوره شوې او دا قسمونه څنگه
پدې خبري شهادت ورکوي چي د قيامت وعده رښتوني او هرو مرو
واقع کېدونکي ده؟

څو خبري بايد په پام کي ولرو:

- د بيان له فحوی او انداز نه معلومېږي چي دلته د يوه شي په
څلورو حالتونو لوره شوې، په وروستيو دريو آيتونو کي د "فاء" ذکر
همدا خبره په گوته کوي.
- دا شی بايد څرگند، واضح او د قرآن هر مخاطب ته جوت وي.
- لومړی بايد په قرآن کي د دې لټه وکړو چي څه ئې پدې صفاتو
ياد کړي چي شيندل کوي، دروند پيټي حمل کوي، په آسانی
خوځېږي او د يوه څه د وپشلو دنده ترسره کوي؟
- دا شی بايد د دې مدعا لپاره واضح دليل وي چي "شوي وعده

رښتونې ده او حساب کتاب تر سره کېدونکې"

که قرآن ته مراجعه وکړو نو په گڼ شمېر آیتونو کې به ومومو چې بادونه ئې په همدې صفاتو یاد کړي. چې دوې شیندي، ورېځې په سر اخلي، لري لري سیمو ته ئې وړي، په بېلو بېلو لوریو ئې وېشي، د باران د وړولو سبب کېږي، چې بیا پدې باران سره مړه ځمکه راژوندي کېږي او ونې او بوټي راشنه کېږي. او قرآن په گڼ شمېر آیتونو کې په باران سره د مړې ځمکې په راژوندي کېدو استدلال کوي او وايي چې تاسو به هم دغسې بیا راژوندي کېږئ. دا خو آیتونه ئې مثالونه دي:

وَ هُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّىٰ إِذَا أَقْلَتِ سَحَابًا ثَقَالًا سَقْنَهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذَلِكَ نَخْرِجُ الْمَوْتَى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ *

الاعراف: ۵۷

او دا خو الله دئ چې بادونه د خپلې پیرزوينې نه مخکې د زېږې په څېر رالېږي، ترهغه چې درنې ورېځې پورته کړي، مړه ټاټوبي ته ئې بیا یو، نو پدې سره اوبه رانازلوو، بیا پدې سره هر راز میوي راباسو، همداراز به مړي راباسو، ښايي پند واخلي.

وَ اضْرِبْ لَهُمْ مَثَلِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَا أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيحُ وَ كَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا *

الكهف: ۴۵

الذريت ----- د قرآن قسمونه

دوی ته د دنیوي ژوند مثال بیان کړه، د هغو اوبو په څېر چې له آسمانه ئې رانازل کړو، د ځمکې بوتې پرې گڼ کړو، بیا داسې خس شي چې بادونه ئې شیندي او الله په هر څه ځواکمن دی.

اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسْفًا فَيَنزِلُ الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خَلَلِهِ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ*

الروم: ۴۸

الله هغه ذات دئ چې بادونه رالېږي، وربځي وهڅوي، بیا چې څنگه ئې خوبه وي په آسمان کې ئې خورې کړي او توتې توتې ئې کړي، بیا گورې چې څاڅکي ئې له منځه راوځي، نو چې له خپلو بندگانو نه ئې چاته ورسوي ناڅاپه پرې خوب شي.

وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسَقَنَّهُ إِلَى بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ*

فاطر: ۹

او الله هغه ذات دئ چې بادونه ئې راولېږل، چې هغوی وربځي وڅوځولې، نو د مړه ټاټوبي په لور مو بېولې، بیا مو مړاوې ځمکه له مرگه وروسته بیا پرې راژوندی کړه، "د قیامت د ورځې" نشور او" بیا راژوندي کول به همداسې وي.

- د قسمونو په ځواب کې دوه خبرې شوي: له تاسو سره شوې وعده رښتوني ده. او "دین: د قیامت د ورځې مکافات او مجازات" واقع کېدونکی دئ.

• د قسمونو په سر کې د بادونو د شیندلو او خورولو صفت ته اشاره شوې او په پای کې د تقسیم او وپشلو صفت، لومړئ صفت ئې د قیامت په ورځ د دې دنیا د ختمېدو له صحنې سره او وروستی صفت ئې د مکافات او مجازات له قضیې سره اړخ لگوي، شیندونکي بادونه طوفانونه راولاړوي او تقسیموونکي بادونه هرچا او هرې سیمې ته خپله مناسبه برخه لېږدوي، یو پدې دلالت کوي چې په یوه ستر وړانونکي طوفان سره به دا دنیا ختمېږي او بل پدې چې له هرچا سره به مناسبه معامله ترسره کېږي او مکافات مجازات به تحقق مومي.

زه وربځي گورم چې په آسمان کې سره تقسیم شي، په بېلو بېلو لارو رواني شي، هرې خوا ته یوه مناسبه برخه وڅوڅېږي، په غرونو ډېري واورې ووروي او په آوارو ځمکو د ضرورت په اندازه باران، هلته ډېرو واورو ته ضرورت دئ ترڅو کافي مقدار ذخیره شي او بیا په دوبي کې ورو ورو ویلي شي او د چینو، کاریزونو او ویالو په بڼه کې وبهېږي او په هغه وخت کې انسان، حیوان او نبات خړوبه کړي چې بارانونه نه ورېږي، خو په آوارو سیمو کې باران ته اړتیا زیاته وي او وربځي همدا کار کوي!!

که لدې سره سره چې قرآن د نوموړو قسمونو شرح او تفسیر زمونږ مخې ته ږدي، څوک راپورته شي او له خپلې رایې او خیال نه دغو قسمونو ته داسې تعبیر وړاندې کړي چې نه له قرآن نه ورته څه دلیل لري او نه د قسمونو او ځواب ترمنځ ئې ارتباط ښودلی شي،

الذريت ----- د قرآن قسمونه

نو پر قرآن د ايمان تقاضا خو دا ده چي داسي تعبيرونو ته هيڅ اعتناء ونکړو.

د همدې سوري په اووم آيت کي په آسمان لوړه شوې او فرمايي:

وَالسَّمَاءَ ذَاتَ الْحُبُكِ *
قسم په آسمان د لارو خاوند.

او ورپسې د نوموړي قسم دا خواب راځي:

إِنكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ *
يقيناً چي تاسو په مختلفي وينا کي ياست.

د قسم او خواب ترمنځ ټي د ارتباط په اړه له څه ويلو نه مخکي بايد څو ټکي واضح شي:

- د آسمان دا صفت چي د لارو خاوند دی، بايد داسي څرگند صفت وي چي د قرآن هر مخاطب ته قابل درک او قابل فهم وي.
- پدې صفت استدلال سره بايد دا خبره ثابته کړي شي چي د بياژوندونو په اړه د مخالفينو باور د حقيقت خلاف دی.
- که لږ دقت وکړو نو په آسمان کي يوازي هغه لاري په نظر راځي چي ستوري او آسماني اجرام پرې درومي، له هغو لارو نه پرته چي د آسمان د هر ستوري لپاره بېله بېله ټاکلې شوې او هر ستوري يوي

د قرآن قسمونه ----- الذریت

خوا بلي خوا ته له انحراف نه پرته پکي درومي، نوري لاري نشو ليدلی.

قرآن د لمر او سپوږمۍ په هکله وايي چي هر يو په خپل خاص فلک او مدار کي درومي:

وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ*
الانبیاء: ۳۳
او الله هغه ذات دئ چي شپه، ورځ، لمر او سپوږمۍ ئې پيدا کړل، هر يو په خپل فلک کي خوځي.

• پدې خور او ستر آسمان کي، دا دقيق او کلک نظم، دا بې شمېره ستوري چي هر يو ئې په خپل خپل مدار کي ساتل کېږي، له تصادم او ټکراو نه ئې مخنيوي کېږي او نه پرېږدي چي ستر ستر ستوري واړه واړه جذب کړي، يو د بل په مدار کي داخل شي او هر څه سره گډ وډ شي، پدې دلالت کوي چي پدې عالم کي نظم حاکم دئ، خوشی او بيهوده او بې هدفه ندی پيدا شوی، خپلي مخي ته ندی پرېښودل شوی، دا ټول داسي واکمن ذات اداره کوي چي هر څه ئې په واک کي دي او په هر څه قادر دئ.

د دې شرحي نه وروسته د قسم او ځواب ترمنځ ئې تړاو په ډېره آساني موندلی شو. له قیامت نه منکر کسان چي په څه باور لري او د دې باور له مخي څه وايي، دا له هغه څه سره اختلاف لري چي لدې منظم او ستر آسمان نه هر سترگور انسان او هر د عقل او پوهي

الذريت ----- د قرآن قسمونه

خاوندئي ترلاسه کوي، دا په يوه څه دلالت کوي او دوی د دې خلاف بل څه وايي، دوی عالم بې هدفه، بې مقصده، نامنظمه، خپلي مخي ته پرېښودل شوي مجموعه گڼي، چي نه خالق لري او نه واکمن او ځواکمن ساتونکی او اداره کوونکی!! خو آسمان او د آسمان پدې بې شمېره لارو باندي تلونکي ستوري د دې بې بنسټه تصور خلاف په بل څه حکم کوي.

النجم

دا عالم تليپاتي ندئ، د پای يوه ورځ لري

د النجم په مبارکي سورې کي د ستوري په هغه حالت لوړه شوې چي پرېوزي او همدا د عالم د ختمېدو نښه گڼل شوې:

وَ النَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ *

قسم په ستوري چي کله ناڅاپه پرېوزي.

ورپسې ويل شوي چي:

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ *

ستاسو ملگري نه لاره ورکه کړې او نه بې لاري شوی

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ *

او نه له خپلي نفسي هوی هوس نه خبري کوي.

إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ *

دا نده مگر وحی شوي د وحی خبره.

د قسم او خواب ترمنځ ئې د ارتباط موندلو لپاره ترټولو د مخه باید شو خبرو ته پام وکړو:

- د مکي مشرکينو پيغمبر عليه السلام ته د ده د کومی خبري په وجه ويل چي "ضل و غوي: لار ئې ورکه کړې او بې لاري شوی؟"
- آیا پدې سوري يا ټول قرآن کي دغه خبره موندلی شو؟ دلته خو قرآن وايي چي دا د ده خپله خبره نده، بلکه د الله له لوري د وحی خبره ده، تاسي هسي د دې خبري په وجه ده ته بد او رد وايي.
- د ستوري ناخاپي پرپوتل، نه آرام غروب، څنگه پدې شهادت ورکوي چي د ده دا خبره رښتيا ده؟

د دې سوري په پای کي له ۵۷ آيت نه تر ۶۰ آيت پوري لولو

چي:

أَزْفَتِ الْأَزْفَةَ * لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ * أَفَمَنْ هَذَا
الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ * وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ *

نږدې راتلونکې رانږدې شوه، له الله پرته بل څرگندونکی ورته نشته، نو آیا لدې خبري تعجب کوي او خاندي او ژاري نه؟

د قرآن قسمونه ----- النجم

لدې آيتونو نه په څرگنده معلومېږي چې قريشو د پيغمبر عليه السلام پدې خبرې تعجب كولو او په استهزاء او تمسخر سره به ئې هغه ردوله چې ده ورته ويل: د قيامت ورځ رانږدې شوې، دا دنيا به له منځه ځي او ټول به د حساب او كتاب او د جزا او سزا عالم په لور درومو. په قرآن كې دې ته ورته گڼ شمېر آيتونه همدا مطلب په گوته كوي چې قريشو ته د پيغمبر عليه السلام په ټولو خبرو كې د زياتي حيرانتيا او تعجب خبره دا وه چې قيامت به راځي، د نړۍ دا موجود نظام به له منځه ځي، بله دنيا، له ځانگړي نظام سره به راځي، مړه به راژوندي كېږي او د خپلو عملونو سزا او جزا به گوري، پدې خبرې پورې به ئې خندل او د همدې خبرې په وجه به ئې كله پيغمبر ته مجنون ويل او كله ضال.

خو دا خبره چې د ستوري ناڅاپي پرېوتل څنگه د د غي ورځي راتگ په گوته كوي او څنگه د دې ورځي په اړه د پيغمبر عليه السلام د وينا په ارتباط د قريشو ناروا دريغ ردوي، ځواب ئې دا دی:

د يوه ستوري ناڅاپي پرېوتل، له خپل ټاكلي مسير نه وتل او په لايتناهي فضاء كې وركېدل، داسې دئ لكه له يوې ستري مانۍ نه چې يوه خښته راپرېوځي او ځمكې ته په رارسېدو سره ذره ذره شي، د همدغې يوې خښتي راپرېوتل، دا په گوته كوي چې دا مانۍ زړه شوې، نوري خښتي به ئې هم يو په بل پسې راپرېوځي او يوه ورځ به دا ټوله مانۍ رانسكورېږي. نو اوس كه څوك د پيغمبر عليه

النجم ----- د قرآن قسمونه

السلام دا وينا چي قيامت رانږدې شوی، نه مني او د ده په هکله وايي چي يا غلط شوی يا قصداً دا غلطه خبره کوي، پداسي حال کي چي دا د ده خپله خبره نه، بلکه د الله له لوري د وحې خبره ده او د ستورو نابیره پر بوتل د هغې پر حقانيت شهادت ورکوي، آیا دا کس له خپل عقل سره جفا نه کوي؟ آیا له څرگند دليل نه انکار نه کوي؟ آیا د دوی په عقل او عمدي انکار ژړا نده پکار؟ أَفَمَنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعَجُّبُونَ * وَ تَضْحَكُونَ وَ لَا تَبْكُونَ * نو آیا لدې خبري تعجب کوئ او خاندئ او ژاړئ نه؟

د دې تعبير په تائيد کي دوه اساسي دلايل په همدې سوري کي راغلي:

- د "هوی" لغوي معنی ناڅاپي پر بوتل دي نه د معمول مطابق غروب. دا پر بوتل د قيامت د نږدې کېدو نښه کېدی شي نه بل څه.
- د سوري په ۵۷ آيت کي د قيامت ورځ د "الْآزِفَةُ: نږدې راتلونکې" په نامه ياده شوې او ويل شوي چي رانږدې شوې ده، لدې نه په څرگنده معلومېږي چي اصلي موضوع د قيامت رانږدې کېدل دي.

الصافات

د ځمکې او آسمانونو پیدا کوونکې او پالونکې یو دی

د پورتنۍ مدعا د اثبات لپاره د الصفت په مبارکې سورې کې
په دغو شیانو لورپه شوې:

وَ الصَّفَّتْ صَفًّا *

په لیکه شوو لیکه کېدونکو قسم.

فَالزَّجْرَتِ زَجْرًا *

بیا په رتلو سره رتوونکو باندي قسم.

فَالتَّلِيَّتِ ذِكْرًا *

بیا د ذکر لپاره په ورپسې راتلونکو قسم.

الصفات ----- د قرآن قسمونه

له قسمونو نه وروسته ويل شوي:

إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ * رَبَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَ
رَبَّ الْمَشْرِقِ *

بي شکه چي ستاسو رب يو دی. هماغه د آسمانونو رب، د ځمکي
رب او د هر هغه څه رب چي د دوی دواړو تر منځ دي.

د قسمونو د توضیح او له ځواب سره ئې د ارتباط په اړه څو
خبرو ته توجه ولرئ:

○ دلته د "مقسم به" درې صفات ذکر شوي: الصفات: صف
تړونکي، الزاجرات: رتوونکي او التالیات: ورپسې راتلونکي. د دې
الفاظو اطلاق په ډېرو شیانو کېدی شي، خو پدې پوهېدل چي دلته
د هر یوه دقیقه معنی څه ده او د څه لپاره کارول شوی، دا باید د
لغت په کتابونو کي نه بلکه په خپله په قرآن کي، په دغو آیتونو او
په همدې سوره کي ولټوو.

○ د دوو وروستنیو آیتونو په سر کي د "فاء" توري دا مطلب په
گوته کي چي دا دواړه له مخکني سره تړلي دي او په ټولو کي د یوه
شي په اړه خبره روانه ده، الصفات، الزاجرات او التالیات د یوه
شي درې حالتونه او صفات دي.

○ دا شیان باید د قرآن د نورو قسمونو په څېر هر مخاطب ته
څرگند شیان وي او دا ادعا ثابتې کړي چي ستاسو رب يو دی، د
آسمانونو، ځمکي او پدوي کي د هر څه رب دی.

○ د قرآن په خو آیتونو کې ستوري د ریتونکو په نامه یاد شوي.
○ په قرآن کې د سپوږمۍ په هکله ویل شوي چې دا ورپسې راتلونکې ده، په شپه کې د لمر له پرېوتو وروسته راڅرگنده شي، ستوري هم د سپوږمۍ په څېر په شپه کې ورو ورو راڅرگندېږي.
○ د ستورو په لیدو سره انسان د دې عالم په عظمت او ستروالي پوهېږي، د ورځې لخوا انسان یوازې خپله ځمکه او په آسمان کې لمر گوري، خو چې شپه شي او ستوري راڅرگند شي نو هلته پدې پوه شي چې دا عالم څومر ستر او خور دی، همدا ستوري ده ته خپل رب ورپه یاد کړي، په حقیقت کې ستوري د الله د یادولو سبب کېږي. د المرسلات په سوره کې یادونه د "الملقیات ذکرأ" په صیغه سره د الله د ذکر القاء کوونکي گڼل شوي او دلته ستوري د الله د ذکر موجب.

○ که پدې عالم کې سترگي ورغړو او دا ولټوو چې په یوه لیکه کې لیکه کېدونکي، ریتونکي او ورپسې راتلونکي به څه وي، نو ستوري مو مخي ته ودرېږي، د شپې لخوا په آسمان کې یوه لویه لیکه گورو چې د ستورو او کهکشانونو مجموعه ده او د آسمان ټول ستوري په حقیقت کې د همدې لویې لیکې اجزاء دي، زمونږ ځمکه، لمر او شمسي نظام هم د دغې لیکې اجزاء دي. همداراز د آسمان په یوه او بله گونبه کې د شهاب ثاقب په واسطه د رټلو صحنې گورو. او متوجه کېږو چې ستوري ورو ورو رابرسیره کېږي، ځینې د تیاري له زیاتېدو سره سم راڅرگندېږي او ځینې نور د شپې په سر کې نه وي وروسته راپورته شي.

الصفات ----- د قرآن قسمونه

○ له قسمونو او ځواب نه وروسته دوه آيتونه داسې راغلي چې په ډېر وضاحت سره بښي چې په لومړنيو آيتونو کې ستورو ته اشاره شوې: آيتونه دا دي:

إِنَّا زَيْنَا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ * وَحِفْظًا مِّنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَّارِدٍ *

دا مونږ يو چې د دنيا آسمان مو په ستورو بڼايسته کړی او له هر متمرّد شيطان نه د ساتني لپاره "مو گمارلي"

○ لدغو ټولو خبرو نه په ډاگه معلومېږي چې په لومړيو دريو آيتونو کې د ستورو دريو صفاتو ته اشاره شوې.

○ دغه د آسمان بې شمېره ستوري چې په يوې عظيمې ليکې کې تنظيم شوي، هر يو ئې په خپل مدار او فلک کې په منظم طور خوځي، طلوع او غروب ئې منظم، نه يوه شېبه وروسته مخکې کېږي او نه يو له بل سره تصادم کوي، دا شهادت ورکوي چې د ځمکې او آسمانونو رب يو دی. دا استدلال قرآن په بل ځای کې هم کوي او وايي: که په ځمکه او آسمان کې له يوه الله پرته متعدد خدايان وى نو حتماً دواړه تباه کېدل او دا موجود نظم متلاشي کېدو او تباهي خورېده. نظم، يووالی، له تصادم او ټکر نه مخنيوی، هرڅه په خپل خپل ځای کې ساتل او خپل خپل کار ترې اخیستل دا ثابتوي چې دا هرڅه د واحد ځواکمن ذات په اداره کې دي.

په تفسیرونو کې د دغو قسمونو په اړه د ډېرو مختلفو آراوو

د قرآن قسمونه -----الصفات

شاهد يو، که څه هم اختلاف په خپله پدې دلالت کوي چې پدې هکله موثق روايت نشته، خو په ځينو تفسيرونو کې پداسې رواياتو استناد گورو چې نورو هغه ضعیف گڼلې. د اختلاف يوه وجه دا ده چې له "التاليات" نه د تلاوت کوونکو معنی اخیستل شوې، حال دا چې دلته د "ورپسې راتلونکو" معنی افاده کوي، لکه څنگه چې د الشمس د سورې په دوهم آيت کې وَالْقَمَرَ إِذَا تَلَّهَا*: قسم پدې سپورېمې چې ورپسې شي، د "تلا" لفظ ترشا راتگ افاده کوي.

○ که دا ټول آراء د يوه بل څنگ ته کېږدئ او قضاوت وکړئ نو دا درته جوته کېږي چې ترټولو دقيق او په قرآن مستند تفسير همدا پورتنی تفسير دی.

يس

قرآن په خپله د دې خبرې د اثبات لپاره كافي دى چې دا مبارك كتاب د الله له لوري رالېږل شوى

د يس په مباركې سوري كې په قرآن لوړه شوې:

وَ الْقُرْآنَ الْحَكِيمَ *
قسم په حكيم قرآن.

د قسم ځواب دا دى:

إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ * عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ
الرَّحِيمِ *
بي شكه ته له پيغمبرانو څخه يې، په مستقيمي لاري برابر، د عزتمن
رحيم خداى رالېږنه.

په څو نورو سورتونو كې هم دې ته ورته په قرآن لوړه شوې، په

یس ----- د قرآن قسمونه

ټولو کي ځواب ورته دی او پدې تاکید شوی چې دا کتاب د الله له لوري دی، د دې کتاب په اړه د پیغمبر کار لدې پرته بل څه ندی چې هغه په امانت سره خلکو ته ورسوي، هغه فقط یو امین استاځی دی. لکه چې د الزخرف په سوره کي راځي:

وَ الْكِتَابِ الْمُبِينِ*
قسم پدې څرگند کتاب.

او ځواب ئې دا:

إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ*
یقیناً چې مونږ دا یو عربي قرآن گرځولی ترڅو تاسو تعقل وکړئ.

یعني دا مبين کتاب مونږ لېږلي، دا د محمد عليه السلام په خپلو افکارو مشتمل کتاب ندی، د الله کتاب دی، په عربي کي ئې راتگ تاسو پدې شک مبتلا نکړي چې مبادا د محمد عربي عليه السلام خپل کتاب وي، دا خو د دې لپاره مونږ په عربي کي لېږلی چې تاسو ئې په مطلب پوه شئ. د دې مبين کتاب هرڅه شهادت ورکوي چې الله رالېږلی.

د الدخان په سوره کي راځي:

وَ الْكِتَابِ الْمُبِينِ*
قسم پدې څرگند کتاب.

خواب ئي دا دی:

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبْرَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ *
یقیناً مونږ هغه په یوې مبارکي شپې کي نازل کړ، یقیناً چي مونږ
خبردارئ ورکونکي یو.

او د "ق" په سوري کي راځي:

وَالْقُرْآنَ الْمَجِيدَ *
قسم په باعظمته قرآن.

خواب ئي دا دی:

بَلْ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكٰفِرُونَ هَذَا شَيْءٌ
عَجِيبٌ *
خو دوی پدې تعجب وکړ چي په خپله لدوی څخه یو پیغمبر ورته
راغی، نو کافرانو وویل: دا خو عجیب شی دی!!

او د "ص" په سوري کي راځي:

وَالْقُرْآنَ ذِي الذِّكْرِ *
په پند لرونکي قرآن قسم.

چي خواب ئي دا دی:

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ *
خو کافران په غرور او مخالفت کي دي.

پدې ټولو قسمونو کي دا ويل شوي چي د قرآن عظمت او شأن، د قرآن حکیمانه لارښووني، ذکر او پند ئي، پدې شهادت ورکوي چي محمد عليه السلام د نورو پیغمبرانو په څېر يو پیغمبر دی، د ده د پیغمبرۍ د اثبات لپاره قرآن کافي دی، د ده لار سمه ده او د عزیز رحیم خدای له لوري ښودل شوې لار ده. که څوک قرآن ته رجوع وکړي، په شفاف او صاف ذهن سره هغه مطالعه کړي، په هغه کي د ژور حکمت نه ډکو لارښوونو ته ځیر شي، حکیمانه دعوت ته ئې دقیقاً پام وکړي، علمي څېړني ئې او د طبیعت په اړه د هغه دقیق او عمیق علمي بحثونو ته ځیر شي او بیا دا کتاب د یوه ستر لیکوال، لوی عالم، معروف حکیم او نومیالي محقق له کتاب او لیکنې سره مقایسه کړي، ډېر ژر او په آساني به پوه شي چي د کوم انسان له خوا د قرآن جوړېدا محال ده، خبري ئي، لارښووني ئي، مواظپ ئي، پرېکړي او قضاوتونه ئي، احکام او قوانین ئي، استدلال ئي، د طبیعت او هستي په هکله دقیق علمي بحثونه ئي، دا ټول په څرگنده توگه ښيي چي دا یوه پیغمبر ته د الله له لوري ورکړی شوی کتاب کېدی شي نه د یوه انسان د ذهن زېږنده، که هرڅومره انسان پوه وي او د ډېر اوچت نبوغ خاوند، دا ورته ممکنه نده چي داسي کتاب جوړ کړی شي.

الواقعة

قيامت به هرو مرو راخي

د الواقعة په سورې کي هم، د النجم د قسم په خبر، د قيامت د اثبات لپاره د ستورو په مواقع باندي لوړه شوي:

فَلَا أُقْسِمُ بِمَوْجِعِ النُّجُومِ * وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ
إِنَّهُ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ*

نونه، د ستورو په موقعيتونو لوړه کوم او دا خو يقيناً چي ستر قسم دئ که پوه شئ، بې شکه چي دا عزتمن قرآن دی، په مکنون کتاب کي، له پاکانو پرته ئې بل څوک نشي مس کولی، د رب العالمين له لوري نازل شوی.

د الواقعة سوره له سر نه ترپايه د قيامت د ستري واقعي په اړه تفصيلي بحث کوي، لدې قسم نه مخکي د قيامت د منکرينو په

الواقعه ----- د قرآن قسمونه

ځواب کي چي ويل به ئې آيا مونږ به له هغه وروسته بيا راژوندي کېږو چي په خاورو او هېو کو بدل شو او آيا زمونږ مخکني پلرونه به هم راژوندي کېږي؟ دوی ته ويل شوي، هو؛ تاسو او ستاسو پلرونه به ټول هغي معلومي ورځي ته راغونډ کړي شئ، بيا ورته ويل شوي: تاسو خو مونږ پيدا کړي يئ، ولي بيا ژوندون رښتيا نه گڼئ؟! ورپسې د بيا ژوندون په اړه څو مهم دلايل وړاندي کوي:

- دا ستاسو د مني نطفه تاسو په يوه ژوندي مخلوق بدلوي که الله؟
- دا په ځمکي کي شيندلې او کرل شوې دانه تاسو د بوتي په څېر رازرغونوي که الله؟
- دا له ورېځو نه اوبه تاسو رانازلوي که الله؟
- که الله وغواړي چي بارانونه ونشي او په بحر کي ستاسي اوبه همداسي تروي پرېږدي، څوک به باران ووروي او څوک به دا د بحر تروي اوبه خوږې کوي؟
- تاسو چي اور بلوي، دا د سوند ونه او بوتې ئې تاسو پيدا کړي که الله؟

څوک چي دا حقايق په خپلو سترگو گوري، څنگه د بيا ژوندون خبره ورته گرانه او د نه منلو برېښي؟ څنگه هغه ذات لدې عاجز گڼي چي دا ټول ستر ستر کارونه د ده په اراده ترسره کېږي؟

لدي نه وروسته د ستورو په مواقع لوږه شوې، گورئ چي هر

د قرآن قسمونه -----الواقعه

ستوری ځانته بېل بېل مدار لري، پدې مدار کي په منظم طور، یوې خوا بلي خوا ته له انحراف نه پرته خوځي، له یوې شېبې وروسته مخکي کېدو پرته طلوع او غروب کوي، دا بې حساب ستوري، پدې بې انتها فضاء کي، دا ټول څوک اداره کوي؟ څوک هریو په خپل مدار کي ساتي؟ آیا د دې خور او پراخ عالم ساتونکی او اداره کوونکی ذات لدې نه عاجز گنئ چې تاسو بیا راژوندي کړي؟

د قرآن په ډېرو نورو آیتونو کي هم دې ته ورته ویل شوي چې آیا د دې آسمانونو پیدا کول گران دی که ستاسو بیاژوندي کول؟ لکه چې فرمایي:

ءَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ السَّمَاءُ بَنَاهَا * النازعات: ۲۷
آیا ستاسو پیدایښت گران کار دی که آسمان چې جوړئې کړ؟

لَخَلَقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَ لَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ * غافر: ۵۷
د آسمانونو پیدایښت د خلکو تر پیدایښت نه ډېر ستر او لوی کار دی خو اکثر خلک نه پوهېږي.

لدي شرحي نه وروسته د دغه قسم او ځواب ترمنځ د ارتباط په څرنگوالي پوهېدل آسانه دي او هغه دا چې:

قرآنکریم وايي چې الله تعالی به مري بیاراژوندي کوي، د آسمانونو دا بې شمېره ستوري چې هر یو ئې په خپل خپل مدار کي

الواقعه ----- د قرآن قسمونه

ساتل کېږي پدې شهادت ورکوي چې دا عالم يو قدیر او ځواکمن ساتونکی او پالونکی لري، قرآن د همدغه رب العالمين له لوري رالېږل شوی، دغه قرآن چې د کومې خبرې دعوی کوي د ستورو مواقع د هغه په حقانیت شهادت ورکوي، خو پدې قرآن هغه څوک پوهېدی شي او د هغه اسرارو ته ئې لاس رسي چې پاک وي، ناپاکان، چې افکار ئې گنده وي، عزائم ئې گنده وي، د زړه او دماغ سلول سلول ئې له گنده رزق روزي نه جوړ شوی وي، هغوی د قرآن په حقایقو له پوهېدو عاجز دی، له قیامت نه د دوی د انکار وجه دا نده چې کافي او قانع کوونکي دلايل ئې مخي ته ندي اېښودل شوي، قرآن کافي دلايل ندي وړاندي کړي يا پدې عالم کي خواره دلايل د منکرينو د قانع کولو لپاره کافي ندي، برعکس د دوی گندگي، گنده زړه او دماغ او گنده افکار او عزائم پدې حقیقت باندي د باور او ایمان مانع گرځي.

القلم

د قرآن او هر ليکوال د کتاب ترمنځ ژور تفاوت دا نښي
چي دا د الله کتاب دی.

د القلم د مبارکي سورې په لومړي آيت کي په قلم او هغه څه
چي دوی ئې ليکي لوړه شوې او ورپسې پيغمبر عليه السلام ته ويل
شوي چي ته د خپل رب د پيرزويني په وجه مجنون نه يې:

وَ الْقَلَمِ وَ مَا يَسْطُرُونَ *

قسم په قلم او په هغه څه چي دوی ئې ليکي.

مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ *

ته د خپل رب د نعمت په وجه مجنون نه يې.

لدي د مخه چي دلته د قسم او ځواب ترمنځ ئې په ارتباط پوه

القلم ----- د قرآن قسمونه

شو او دا توضیح کړو چې څنگه "قلم" او "هغه څه چې دوی ئې لیکي" پدې خبرې شهادت ورکوي چې پیغمبر علیه السلام لکه څنگه چې د ده دښمنان وایي مجنون ندي، باید څو خبرو ته پام وکړو:

- قریشو هغه وخت د پیغمبر علیه السلام په خلاف ناروا او ظالمانه تبلیغات پیل کړل چې ده قرآن ته راوبلل، لدې د مخه ئې هغه ته په ډېره درنه سترګه کتل، د ده راتلونکې او د ده په وجه ئې د ټول قوم راتلونکې ډېره روښانه ګڼله، د هر چا دا طمع وه چې دی به ستر لارښود او د ولس ناجي وي، خو کله چې دی په پیغمبري مبعوث شو، په ټولني کي په خور فساد، ظلم، شرک او جهل ئې اعتراض وکړ او خلک ئې د یوه الله بندګي ته راوبلل، لده سره مخالفتونه پیل شوو او دښمنان ئې په عداوت او عناد کي هومره مخکي ولاړل چې دی ئې په جنون او لیونتوب متهم کړ!!

- په دوهم آیت کي دغي خبري ته اشاره شوې او پیغمبر علیه السلام ته په خطاب کي ویل شوي: ستا رب تا ته خپل ستر نعمت پیرزو کړ او دا قرآن چې د الله لوی نعمت دی تا ته درکړی شو اوس د دغه نعمت په وجه ستا دښمنان تا ته مجنون وایي، دا خو نه ښایي چې قرآن ته د بلني او دعوت په خاطر تا ته مجنون وویلي شي.

د دغو خبرو له توضیح نه وروسته د قسم او ځواب ترمنځ ئې د ارتباط په اړه باید ووايو:

هر قلم چې د قلم له پیدایښت نه تر نن پوري څه لیکلي، تاسو

د قرآن قسمونه ----- القلم

اي قريشو چي څه ليکي، دا ټول له هغه قرآن سره مقايسه کړي چي محمد عليه السلام راوړي، بيا د دې کتاب او د راوړونکي په هکله ئې قضاوت وکړي او وگوري چي تاسو لدې سره په مخالفت کي څومره ستره جفا او ظلم کوئ، مخصوصاً چي د همدغه عظيم الشان قرآن په وجه "چي د هيڅ قلم او د هيچا ليکنه ورسره برابري نشي کولی" تاسو ده ته مجنون وایاست، څومره ظالمانه قضاوت!! څومره په حق تلفي او حق دښمني ولاړ قضاوت!!

له بعثت نه مخکي هيچا د پيغمبر عليه السلام په خلاف تبليغات نه کول، هرچا ستايو، هغه ئې امين، صادق او پوه انسان گڼلو، د ده په لور شخصيت ئې اعتراف کولو، هرچا لده نه او د ده مستقبل ته ډېر توقعات لرل، خو له بعثت نه وروسته کله چي الله پرده فضل وکړ او د قرآن په څېر ستر نعمت ئې ورکړ او ده قرآن د خلکو مخي ته کيښود او هغه ته ئې راوبلل، نو د خلکو له کيښي، دښمني او عداوت سره مخامخ شو، هغو کسانو چي لدې د مخه ئې د ده ستايني کولی اوس ده ته مجنون وايي!! الله تعالي پدې آيتونو سره له يوې خوا ده ته اطمئنان ورکوي چي پرتا باندي د قرآن نزول او تا ته چي د الله له لوري کومه دنده درکړي شوې دا خو د الله لوی فضل دی، پرتا هم او ستا پر قوم هم، د دوی تبليغاتو ته له اعتناء پرته خپل مأموريت ترسره کړه، له بلي خوا د ده مخالفينو قريشو ته وايي چي د پيغمبر عليه السلام دعوت، د روښانه راتلونکي په اړه د ده اميدونه، د خپلي مبارزې د حتمي بري په هکله د ده ډاډ، هسي احساسات او جذبات او له ليونتوبه ډک توقعات ئې مه گڼي او له

القلم ----- د قرآن قسمونه

مخالفت او دښمني ئې لاس واخلي. کوم څه چې تاسو د ده په خلاف دښمني ته هڅوي هغه په حقيقت کې د الله يو ستر نعمت دی، د ده لپاره هم او ستاسو لپاره هم، عجيبه ده چې دغه قرآن، دا د الله ستر نعمت، دا چې هيڅ قلم په لاس ليکوال ئې سيالي نشي کولی، ستاسو د مخالفت سبب شوی!!

د دې قسم په اړه مزيد تفصيلي او دقيق بحث د القلم د سوري په تفسير کې وگورئ.

الحاقه

د پيغبر لور شخصيت د ده د صداقت نښه ده

د الحاقه سوري په ۳۸ او ۳۹ آيتونو كې په "ما تبصرون: خه چي وينې ئې" او "ما لاتبصرون: خه چي نه ئې وينې" لوره شوې او ورپسې ويل شوي:

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ *
بِي شَكِّهِ چي دا حتماً د مخور رسول وينا ده.

مخكي لدې چي د قسمونو او ځواب ترمنځ ارتباط تشرېح شي بايد څو خبرې توضيح كړو:

• په "مَا لَا تُبْصِرُونَ": خه چي نه ئې وينې" باندي قسم، يو له

هغو دوو قسمونو څخه دئ چې په نامرئي شيانو لوړه شوې، دلته په نه ليدل شوو او د القيمه په سوره كې د قيامت په ورځ او دا د قرآن د عمومي قاعدې خلاف برېښي، خو دا بايد وگورو چې آيا پدې دوو مواردو كې واقعاً عمومي قاعده نه ده مراعات شوي او كه نه، دا هم د عمومي قاعدې مطابق ده خو په سطحي نظر بېل برېښي؟

• دا هم بايد وگورو چې آيا له "ما تبصرون" او "ما لاتبصرن" نه ټول شيان په عام طور له كومي استثناء پرته مراد دي، كه نه د كلام مخكنۍ يا وروستنۍ برخه ئې محدودوي او په خاصو شيانو كې ئې راخلاصه كوي؟

• له قسمونو نه ورسته آيتونه پدې مطلب تأكيد كوي چې دا د يوه مخور پيغمبر وينا ده، نه د شاعر وينا ده او نه د كاهن، د رب العالمين له لوري رالېږل شوی قول دی:

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ * وَ مَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا
تُؤْمِنُونَ * وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ * تَنْزِيلٌ مِّنْ
رَّبِّ الْعَالَمِينَ *

بي شكه چې دا حتماً د مخور رسول وينا ده او د شاعر وينا نده، ستاسو باور كول لږ دي او نه هم د كاهن وينا ده، ستاسو پند اخیستل لږ دي، د رب العالمين له لوري رالېږل شوی دی.

او ورپسې وايي: كه ده له خپلي خوا څه وييلې وي او هغه ئې الله ته منسوب كړی وي، نو الله حتماً داسې كار جدي نيولو او حتماً ئې هغه ته سخته سزا وركوله، لدې نه په څرگنده معلومېږي چې

د قرآن قسمونه -----الحاقه

قسمونه هم د پیغمبر علیه السلام په اړه دي او له "ما تبصرون" او "ما لاتبصرن" نه هم د ده د شخصیت څرگندي او ناڅرگندي برخي مراد دي.

- دا صحیح نه ده چې د یوې عامې خبرې نطق، د هغې نه مخکې او وروسته کلام ته له پام نه پرته، هر څه ته عام وگڼو.
- دا هم یوه اشتباه ده چې د یوه کلام یوه برخه د ورته برخو او د عمومي قاعدې خلاف تعبیر کړو. پداسې حال کې چې د قرآن په ټولو قسمونو کې په ډېرو څرگندو او واضح شیانو لوړه شوې دا صحیح نده چې یو دوه قسمونه دي داسې تعبیر شي چې لدې عمومي قاعدې سره تصادم کوي.

- د دې مطالبو په پام کې نیولو سره د قسمونو او ځواب ترمخې ئې ارتباط ډېر په آساني درک کولی شو او هغه دا چې: دلته قريشو او د قرآن ټولو مخاطبینو ته ویل شوي چې د پیغمبر علیه السلام د ژوند هغو برخو ته پام وکړی چې تاسو ته څرگندي دي، دا د خپلو شاعرانو او کاهنانو له شخصیت سره مقایسه کړی، د دوی ترمخې دا ژور او ستر تفاوت به حتماً تاسو په دې قانع کړي چې دی نه شاعر دی نه کاهن، بلکه د الله مخور استاخی دی او وینا ئې د الله تعالی قول. ستاسو شاعران خو د مفسدو او ظالمو حاکمانو خدمت کوي، د څو پیسو لپاره د دوی مدح او ستاینه کوي، د هغه چا هجو کوي چې څه ورنکړي او یا د دوی په هجوي سره له بل نه څه ترلاسه کړي. ستاسو کاهنان خو هغه دي چې هر یوه، دلته او هلته، په بازار او کوڅه کې، دکانونه پرانستی، خلك غولوي، په فال، کوډو او

تعويذونه سره له خلکو شکراني ترلاسه کوي، خو پيغمبر هغه خوک دئ چي تاسو په خپله د ده په صداقت، عدالت، امانت او زړي سوي شهادت ورکوي، د ظلم او تېري مخالف، د مظلومانو ملگري، د ظالمانو دښمن، د برابري او عدالت داعي، هغه چي فساد، تېري، خدعه او دروغ حرام گڼي، نه يوازي دا چي په خپلي مبارزې له خلکو د څه اجر او بدلې طمع نه لري بلکه قرباني ورکوي، له خطرونو سره ډغري وهي او ستونزې گالي، هغه خو خلکو ته وايي: "اتبعوا من لايسئلكم اجراً و هم مهتدون" په هغه چا پسې اقتداء وکړئ چي په سمه لار روان دئ، قول او عمل ئې سم دئ او له تاسو نه د څه ښکولو هڅه نه کوي، لږ د پيغمبر عليه السلام د ژوند هغه برخي هم وڅېړئ چي ستاسو له سترگو پټي دي او يوازي نږدې ملگري او د کورنۍ غړي ئې پرې پوهېږي، دا برخي د خپلو مشرانو، شاعرانو او کاهنانو د شخصي ژوند له پټو برخو سره مقايسه کړي، له ژور تفاوت نه به په خپله پوه شي چي دى د الله مخور استاخي دئ او وينا ئې د الله کلام، آيا د ده په قول، عمل او اخلاق کي يوه داسي بېلگه په گوته کولى شي چي د ده د لوړ شخصيت او د رسالت د ادعا منافي وي؟ لومړي کس چي پر ده ايمان راوړي او د ده وينا د الله له لوري وحي گڼي، د ده هغه درنه ميرمن ده چي د ده له ټولو پټو اسرارو خبره او له هره اړخه ئې ښه پېږني، هغه ښځه چي تاسو د قريشو ترټولو صالح، نيکه، عقلمنه او پوه ښځه گڼله!!

المعارج

بیا ژوندون یو حقیقت دی

د المعارج د مبارکي سورې په ۴۰ آیت کي په "مشارق" او "مغارب" لورپه شوې او ورپسې ویل شوي: مونږ پدې قادر یو چي دوی تر اوسني حالت نه په ښه ښه واپوو او تر دې په غوره کیفیت کي ئې بیاراپیدا کړو او مونږ وروسته پاتې کېدونکي نه یو.

فَلَا أَقْسَمُ بِرَبِّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ * عَلَى أَنْ
نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ *

المعارج: ۴۰-۴۱

نونه، د ختیځو او لوېدیځو په رب مې قسم چي مونږ قادر یو، پدې چي دوی تر اوسني حالت نه په ښه ښه واپوو (تر دې ئې په غوره

کیفیت کي بیاراپیدا کړو) او مونږ وروسته پاتې کېدونکي نه یو.

دلته هم د قرآن د عمومي قاعدې مطابق په یوه څرگند حقیقت لوړه شوې او د دې ادعا لپاره د شاهد په حیث وړاندي شوی چې الله د انسان په بیاراژوندي کولو قادر دی او هیڅ څه ئې په هیڅ کار کي نشي ناتوانه کولی. د مشارق او مغارب په پالونکي، په هغه ذات چې د ده په اراده دا ستوري او لمر سپورمې، راخېژي او لوېږي. راشئ وگورو چې مشارق او مغارب څنگه پدې خبري شهادت ورکوي. چې الله تعالی د انسان په بیا راژوندي کولو قادر دی؟

یو ځل مشرق او مغرب ته توجه وکړئ، د لمر او ستورو ختو او لوېدو ته لږ په غور سره پام وکړئ، پدې غور وکړئ چې دا لمر څنگه هره ورځ له خاص ځای نه طلوع کوي او په خاص ځای کي پرېوځي، هر ستوری همداسي ځانته معین ختیځ او لوېدیځ لري، ځای او وخت ئې ټاکل شوی، په خپل خاص وخت او په خپل خاص ځای کي ئې ختل او پرېوتل دي، مگر هغه ذات چې دا پراخ او ستر عالم له خپلو ټولو سماوي اجرامو سره اداره کوي، هره ورځ لمر او ستوري له خپل خاص ځای نه، له هیڅ تغیر او تأخیر نه پرته، راپورته کوي او پرې باسي، آیا دا ستر او ځواکمن ذات لدې عاجز گنئ چې انسان له مرگ نه وروسته بیا راژوندي کړي؟! زما دي پدې ذات قسم وي چې هغه نه یوازې پدې کار قادر دی بلکه کولی شي تاسو پداسي نوې بڼې کي راپیدا کړي چې تراوسني حالت نه مو ډېر ډېر غوره وي، هغه نه یوازې لدې کار نه عاجز ندی بلکه د هیڅ کار

د قرآن قسمونه -----المعارج

په وړاندي بی وسه او مغلوبیدونکی ندی.

همدا راز د لمر طلوع او غروب د ژوندون له اساسي عواملو څخه دی، که دا د لمر راختل او پرپوتل نه وی نو د ځمکي په سر به یو ژوندي موجود هم نه وو راپیدا شوی، ټول ژوندي موجودات د خپل پیدایښت او د خپل ژوند د دوام لپاره هغی تودوخي او رڼا ته اړ دي چي لمر ئې ځمکي ته ورکوي، که دا نه وی او پدې سره د ځمکي هوا داسي معتدله نه ساتل کېدی چي ژوندون ورته ضرورت لري، نو د ځمکي پر سر به هیڅ ژوی نه وو راپیدا شوی. که دا مطلب په پام کي ولرو نو پدې خبري پوهېدل آسانه دي چي په مشارق او مغارب باندي د بیا ژوندون لپاره ولې استناد شوی.

د دې قسمونو د مزید شرحي لپاره د المعارج سورې تفسیر ته رجوع وکړئ.

دا مطلب هم د پام وړ دئ چي پدې آیتونو کي د "مشارق" او "مغارب" صیغې کارول شوې چي د مشرق او مغرب زیاتوالي افاده کوي او لدې نه معلومېږي چي قرآن کریم د خپلو مطالبو په بیان کي څومره دقیق دئ او د څومره دقیقو او ظریفو نقاطو خیال ساتي. پدې پوهېږو چي د لمر طلوع او غروب هره ورځ له بلي نه فرق کوي، نن له یوه ځای نه او سبا له بل ځایه، د کال د ورځو په شمېر مشارق او مغارب لري، د همدې لپاره قرآن کریم د مشارق او مغارب صیغې کارولې، همدا راز لمر په یوه کال کي دوه مشرقه او دوه مغربه په

المعارج ----- د قرآن قسمونه

دوبي او ژمي کي لري، يو د دوبي ترټولو اوږدي ورځ کي او بل ئې د
ژمي ترټولو لنډي ورځ کي، د همدې لپاره قرآن په بل ځای کي د
مشرقيين او مغربيين الفاظ کارولي چي دوه مشرق او دوه مغرب
افاده کوي.

القیامة

د انسان ملامتونکی نفس د قیامت لپاره دلیل دی

د القیمة په مبارکي سورې کي په "بَوْمُ الْقِيَمَةِ" او "النَّفْسِ
الْوَامَةِ" لورپه شوې، خو د قسمونو نه وروسته په ټولي سورې کي
داسي څه نه مومو چي د قسمونو ځواب وي. د قرآن په ټولو نورو
سورتونو کي معمول دا ده چي لومړی په څرگند او منل شوي شي
لورپه کېږي بيا د قسم ځواب د يوې داسي مسلمي او انکار نه
منونکې دعوی په څېر ذکر کېږي چي همدا قسمونه ئې په حقانيت
شهادت ورکوي، د دې عامي قاعدې مطابق بايد لومړي په "نفس
لوامة" لورپه شوې وي او بيا د قیامت راتگ د دې قسم د ځواب په
حيث ورپسې راغلی وي، خو دلته "يوم القیمة" د داسي يوه حقيقت
په حيث ذکر شوی چي د قرآن هر مخاطب بايد د هغه په اړه شك او

ترديد ونلري او د مسلم او قطعي حقيقت په حيث ئې ومني او بيا د قيامت د اثبات لپاره په "نفس لوامة" استناد شوی. دا چې ولې دلته د نورو سورتونو په څېر د قسم ځواب په څرگند طور ندي ذکر شوی او ولې د قرآن د عمومي قاعدې مغاير پداسي څه لوړه شوې چې څرگند ندي، پدې پوهېدل لږ دقت غواړي. په لږ دقت سره پدې خبري پوهېدی شو چې د قسمونو ځواب په خپله په قسمونو کي نغښتي دی او هغه داسي: د انسان په وجود کي د وجدان په نامه د داسي يوې ملکي شاهد يو چې د هر بد عمل او گناه په مقابل کي انسان ملامتوي، د ده بد عمل غندي، دا استعداد کسبي ندي بلکه د ده په فطرت او خټه کي ايښودل شوی، په هر ښه او بد، صالح او طالح انسان کي شته، دا وجداني محاکمه په هر چا کي تل فعاله وي، نه يوازي د هر عمل په اړه قضاوت کوي بلکه د مجازات پرېکړه هم کوي، مگر نه گوري چې انسان کله د يوه غلط کار نه وروسته خپل مخ په څپيره وهي، کله ئې وجدان دې ته اړ کړي چې محکمي ته رجوع وکړي او په خپل داسي جرم اعتراف وکړي چې لده پرته هيڅوک پرې خبر نه وي، کله بيا د وجدان له عذاب نه د نجات لپاره ځان وژني ته پناه وړي، وجدان ئې د دې فيصله کوي چې دی د مرگ وړ دئ، په خپله ځانته همدا سزا ورکوي. په انسان کي دا "ملامتونکی نفس" د قيامت د اثبات لپاره قوي دليل دی، دا ځکه چې په انسان کي د قضاوت او محاسبې دا صفت پدې شهادت ورکوي چې د انسان خالق او پيدا کوونکی به هم خامخا پدې صفت متصف وي، د "مخلوق" او "مصنوع" هر کمال او نیک صفت، په

"خالق" او "صانع" کي د همدې صفت په شته والي شهادت ورکوي، ممکنه نده چي په مصنوع کي دي داسي کوم غوره صفت وي چي د ده په صانع کي دي همدا صفت په اتم او اکمل طور نه وي. نو هغه ذات چي انسان ئې پيدا کړې او په ده کي ئې "ملا متوونکی نفس" ايښي او د وجدان ملکه ئې ورکړې او هغه ئې داسي جوړ کړې چي د هر بد عمل او هري گناه په اړه قضاوت کوي، حتي خپل ځان ملامتوي او مناسبه سزا ورکوي، دا ذات به حتماً پدې صفت متصف وي، حتماً د انسان د کړو وړو په هکله قضاوت کوي، ستا وجداني محاکمه پدې خبري شهادت ورکوي چي د قيامت ورځ به هرو مرو راځي او هغه ذات به ستا د عملونو په اړه قضاوت کوي چي ستا وجدان او ملا متوونکی نفس د ده وديعه او پيرزوينه ده. که انسان د هري پېښي او صحنې په اړوند خامخا قضاوت کوي، يوی ته په بلی ترجیح ورکوی، يوه تائيدوی، بله ترديدوی، دوه کسان د دوو بېلا بېلو کړو وړو په حال کي گوری، يوه ته ښه او بل ته بد وايی، دوه کسان د جگړې په حالت کي گوری، يو ظالم او بل مظلوم، د يوه په نسبت په خپل زړه کي ترحم او زړه سوي احساسوی، غواړی د هغه مرسته وکړی، د بل په نسبت په خپل زړه کي کرکه محسوسوی، غواړی د هغه مخنيوی وکړی، که ئې له وسه پوره وه حتماً د مظلوم مرستی ته راوړاندی کېږی او د ظالم مقابله کوی، ظالم ته د خپل ظلم جزا ورکوی. وواياست: په انسان کي دا د قضاوت استعداد چا ايښی، دا د مکافات او مجازات تصور چا ورکړی، دا د ښه او بد د تفکيک او تمیز فهم بی له کومه کړی؟ ته

القيامة ----- د قرآن قسمونه

څنگه دا منی چي په انسان کي دي دا صفت وي او د ده پيدا کوونکی ذات دي پدی صفت متصف نه وي؟ د عقل تقاضا خو دا ده چي د انسان پيدا کوونکی او خالق باید په اتم او اکمل صورت کي د "قضاوت" او مکافات او مجازات په صفت متصف وی، هغه به حتماً د قیامت ورځ راولي ترڅو دا قضاوت ترسره کړي.

د دغي شرحي په پام کي نیولو سره د دې قسمونو مطلب او په خپلو منځونو کي تر او بنه څرگندېږي او دا معلومېږي چي دلته هم د نورو قسمونو په څېر د قرآن عمومي قاعده مراعات شوي. دلته د قرآن مخاطب ته داسي ويل شوي چي: نه، قیامت یو مسلم حقیقت دی، حتماً به راځي، له قیامت نه ستا انکار خوشي بې بنسټه انکار دی، ستا "نفس لوامه" پدې شهادت ورکوي چي د قیامت او محاکمي او محاسبې ورځ به حتماً راځي.

وروسته په همدې سلسله کي فرمایي: آیا انسان دا گمان کوي چي د ده وراسته هډوکي او په خاورو بدل شوي اندامونه د بیا راغونډولو ندي او الله به بیا د ده جثه جوړه نکړي او هغه ته به سا ورنکړي!! پداسي حال کي چي الله نه یوازي د ده په بیا راژوندی کولو قادر دی بلکه پدې هم قادر دی چي د ده د گوتو د سرونو گاري په خپل مخکني شکل کي بیا جوړي کړي. د قیامت په اړه د انسان د انکار وجه دا نده چي هغه ته کافي او قانع کوونکي دلایل په لاس ندي ورغلي او یا لدې حقیقت نه د ده انکار د جهل او ناپوهي په وجه ده، داسي نده، برعکس د گناه اراده او په راتلونکي کي د

د قرآن قسمونه -----القيامة

فجور او بدکاري عزم ئې دې ته هڅوي چې له قيامت نه عمداً انکار وکړي. په قيامت باور خو د ده د وجود په خټه کې ايښودل شوی، د ده وجدان د قيامت او حساب کتاب يوه څرگنده بېلگه ده، د ده مشکل لدې نه راولاړ شوی چې "هوی او هوس" ئې دې ته اړ کوي چې د خپل "وجدان" او "عقل" پرېکړه تکذيب کړي، د ده قضاوتونه له هوس نه راخوټېږي، تل د خپل وجدان د حکم او غوښتنې خلاف گناه ته ملا تړي. که دی د خپل هوس فرمان ته غاړه کښيږدي او د گناه د ارتکاب اراده او عزم پرېږدي نو د ده او قيامت ترمنځ به ټول حجابونه له منځه ولاړ شي او په خپل نفس کې به د هغه لپاره شواهد ومومي.

لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ * وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللّوَامَةِ * أَيَحْسَبُ
الانْسَانُ أَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ * بَلَى قَدَرِينَا عَلَى أَنْ نُسَوِّيَ
بَنَانَهُ * بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ * يَسْتَلْ أَيَّانَ يَوْمِ
الْقِيَامَةِ *

نه، زما دې قسم وي د قيامت په ورځې او نه، زما دې قسم وي په ملامتونکي نفس، آیا انسان داسې انگېري چې هډوکي به ئې بياراغونډه نکړو، هوكي، پدې برلاسي يو چې د گوتو سرونه ئې بيا جوړ کړو، بلکي انسان غواړي په خپلي راتلونکې کې فجور وکړي، نو پوښتي: د قيامت ورځ به کله وي!؟

په "لا أُقْسِمُ" کې د "لا" په اړه د مفسرينو ترمنځ اختلاف شته، صحيح رايه دا ده چې په "لا" سره د مخاطب رايه او نظر رد شوی، بيا

القيامة----- د قرآن قسمونه

مکث دی او بیا لوړه شوې، د دې تفصیل د همدې رسالې د البلد د
قسمونو په شرح کې وگوري.

المرسلات

دا بادونه شهادت ورکوي چي د قيامت وعده رښتونې ده

د المرسلات په مبارکي سورې کي هم د يوه شي په پنځو حالتونو لوړه شوې او ورپسې ويل شوي: هغه څه حتماً واقع کېدونکي دي چي وعده ئې درکول کېږي.

وَالْمُرْسَلَاتُ عُرْفًا * فَالْعَصْفَتِ عَصْفًا * وَالنَّشْرَاتُ نَشْرًا *
فَالْفَرَقَاتُ فَرَقًا * فَاَلْمُلْقِيَتِ ذِكْرًا * عُدْرًا أَوْ نُذْرًا *

قسم پدغو لېږل شوو په پيژانده طريقه، بيا قسم پدې شيندونکو د شيندلو په حالت کي، قسم پدغه خورونکو د خورولو په حالت کي، بيا قسم په فرق کوونکو د بېلولو په حالت کي، بيا د ذکر پدغو القا کوونکو، د عذر او يا د خبرداري لپاره.

د کومي خبري د اثبات لپاره چي دا قسمونه شوي، دا ده:

إِنَّمَا تُوْعَدُونَ لَوْ قَعٌ*

بي شکه چي له تاسو سره ژمنه حتماً ترسره کېدونکي ده.

وروستي آيتونه دا "محتومه وعده" په پوره وضاحت سره معرفي کوي او وايي چي لدې وعدي نه مراد د قيامت او بياراژوندي کولو وعده ده. خو بايد وگورو چي دلته په څه څه لورپه شوې او ارتباط ئې د قسمونو له ځواب سره څنگه دئ او دا قسمونه څنگه پدې خبري دلالت کوي چي د بياراژوندي وعده رښتوني وعده ده او حتماً به تحقق مومي. پدې اړه څو خبرو ته توجه وکړي:

○ د مفسرينو ترمنځ پدې اړه ژور اختلاف گورو چي دلته په څه څه لورپه شوې، ځيني ئې "بادونه" گڼي، ځيني ئې د ملائکو هغه بېل بېل ټولگي گڼي چي په بېلو بېلو امورو موظف شوي، ځيني لومړي څلور قسمونه په بادونو او پنځم ئې په ملائکو حمل کوي. دا د رأيي اختلاف ښيي چي د دغو آيتونو په اړه مربوط روايات په خپلو کي متعارض دي او داسي واحده رايه چي په صحيح حديث او د صحابه وو په متفق عليه نظر باندي مستند وي، نشته.

○ د قرآن د عمومي قاعدې له مخي دا بايد داسي څرگند شي وي چي د قرآن هر مخاطب ته واضح وي او پر هغه باندي په استناد سره دا خبره ثابته کړي شي چي د بياراژوندي وعده رښتوني وعده ده.

○ د قرآن په گڼ شمېر آيتونو کي بادونه د "عاصف" په صيغه ياد

د قرآن قسمونه ----- المرسلات

شوي او د ملائکو لپاره په هيش ځای کې دا صيغه نده کارول شوې.
○ د قرآن په ډېرو آيتونو کې د بادونو د لېرلو لپاره د "ارسال" صيغه راغلي.

○ د قرآن په ډېرو آيتونو کې ويل شوي چې الله تعالی بادونه رالېږي، په سر کې ورو ورو او نرم نرم خوځي، داسې چې تاسو ترې خوند اخلي، بيا تند او تېز شي، په سيلی او طوفان بدل شي، وربځي په سر واخلي، د آسمان په غېږ کې ئې خوري وري کړې، د مړو ټاټوبو په لوري ئې وخوځوي، چيرته باران، چيرته واوره او چيرته ژلی ووروي، چيرته نباتات رازرغونه کړي او چيرته د سيلابونو باعث شي او په خلکو کې ويره او خوف راولاړ کړي.

○ که وغواړو چې د دې آيتونو تفسير په خپله په قرآن کې ولټوو او له تفسير بالرأی نه ډډه وکړو نو له بادونو نه پرته په بل څه ئې نشو تطبیقولی، دا ځکه چې قرآن يوازي بادونه پدې صفاتو ياد کړي نه بل څه.

○ دا آيتونو د "فاء" توري له يوه بل سره تړلي او دا بنسټي چې دلته د يوه شي څو حالتونو ته اشاره شوې نه بېلو بېلو شيانو ته.

○ لکه چې په مخکنيو قسمونو کې تاسو وليدو چې قسمونه د تعظيم لپاره نه بلکه د استشهاد لپاره راغلي، دلته هم په "بادونو" باندې استناد سره د قيامت منکرانو ته دا خبره شوې چې بيا ژوندون داسې دئ لکه هره ورځ چې تاسو گورئ د يوه باد په لگېدو سره د ژوندون بهير پيل شي، بادونه د ژوند پيغام له ځان سره راوړي، په هغو وريځو سره چې پر خپلو اوږو ئې وږي او په هغه باران سره چې

المرسلات ----- د قرآن قسمونه

لدغو وريځو ئې راوړوي، د مړي ځمکې د ژوندۍ کېدو باعث شي،
د ځمکې تر کلک قشر لاندې د ژوندون بڅرکي و خوځوي او په هغه
کې سا پوکي او سپيره ډاگ په زرغونه چمن بدل کړي. نو ته چې هره
ورځ د مړو د بياژوندي کېدو شاهد يې څنگه مجدد ژوندون محال
گڼي او له هغه انکار کوي؟! تا چې په وار وار تندي او تېزي سيلۍ
ليدلې چې په طوفانونو منتج شي او هرڅه گډ وډ کړي، څنگه گمان
کوې چې ستا نړۍ به د تل لپاره همداسې آرامه او آباډه وي او
هيڅکله به له داسې کوم ستر طوفان سره نه مخامخ کېږي چې هرڅه
ئې وځپي او نظم ئې متلاشي کړي!؟

په څو دلايلو د هغو کسانو رايه ضعيفه ده چې وايي دلته په
ملائکو لوړه شوې.

- لومړي دا چې د دې رايې لپاره نه له قرآن نه کوم دليل وړاندې
کولی شي او نه انساني عقل ته د منلو وړ دليل.
- د قيامت د منکرانو د اقناع لپاره په ملائکو استشهاد او
استناد نشو کولی، هغوی ملائکي نه مني، په يوه متنازع فيهِ شي
باندي بل متنازع فيهِ شي نشو ثابتولی او دا کار نه معقول دی او نه
د مخاطب د قانع کولو لار.
- په قرآن کې معمولاً د معاد، مجدد بعثت، مکافات او مجازات
او دې ته ورته قضایاوو د اثبات لپاره په هغو شيانو استشهاد شوی
چې هر مخاطب ته د منلو وړ وي، لکه شپه، ورځ، لمر، سپوږمۍ،
ستوري، ځمکه او آسمان، تل د غيبې امورو د اثبات لپاره په

د قرآن قسمونه ----- المرسلات

مشهود او محسوس شيانو استناد شوی، نباید دا عمومي قاعده دلته په استثنايي طور له پامه وغورځوو او داسي رايه قائمه کړو چې له عمومي قاعدې سره اړخ نه لگوي.

○ په عربي کي په "الف" او "تاء" سره يا حقيقي مؤنث جمع کېږي او يا د غيرذوي العقولو صفت. پرنېټې مؤنث ندي او پدې پوري متعلق صفات په "الف او تاء" نشو جمع کولی، مرسلات او عاصفات او ... د دوی جمع نشو گڼلي، په قرآن کي د ملائکو لپاره اکثراً د جمع مذکر صيغه کارول شوي. د دې مطلب شرح د النازعات د سوري په تفسير کي وگورئ.

○ که دا ملائکي وگڼو نو بايد په ټولو هغو مواردو کي چي دې ته ورته صيغې راغلې لکه: العاديات، الموريات، المغيرات، النازعات، الناشطات، السابحات، السابقات، المدبرات، الذاريات، الحاملات، الجاريات او ډېر نور موارد، دا ټول بايد ملائکي وگڼو، حال دا چي دا کار له يوې خوا ناسم دی، له بلي خوا غيرقابل قبول او غير قابل تطبيق او له بلي خوا د داسي تکرار موجب چي د قرآن له اوچت بلاغت سره اړخ نه لگوي.

○ د قرآن په هيڅ آيت کي پرنېټې د "عاصف" په صفت ندي ستايل شوي، برعکس دا صفت د بادونو لپاره راغلی.

○ د آيتونو ترمنځ تنسيق او د "فاء" په توري سره د دوی ترمنځ ارتباط دا نسيي چي ټول د "عاصفات" په شان دي او د بادونو بېل بېل حالت په گوته کوي.

○ دغو مطالبو ته په پام سره په کامل ډاډ او اطمنان وييلي شو

چي:

- له "المرسلات عرفاً" څخه هغه بادونه مراد دي چي په معروف، معمول او عادي طور خوځي، نرم نرم او ورو ورو.
- له "العاصفات عصفاً" څخه تند او تېز بادونه چي د طوفانونو باعث کېږي.
- له "الناشرات نشرأ" نه هغه بادونه چي ورپځي په فضا کي منتشر کوي او له يوې سيمي ئې بلي ته انتقالوي.
- د "الفارقات فرقاً" معنی يا دا ده چي دا بادونه ورپځي په سترو سترو کتلو او کنډکونو کي متفرق کړي او په مختلفو لوريو ئې وځوځوي او يا دا چي دا بادونه د فرق کولو او تمیيز استعداد لري، د ښه او بد، مستحق او غيرمستحق ترمنځ فرق کولی شي، پدې پوهېږي چي څومره چيرته انتقال کړي، چيرته څومره باران ووروي، د کومي سيمي او سېدونکي د کومي معاملې مستحق دي، د نرم او ورو ورو خوندور باران مستحق دئ که د غضبناک سيل او طوفان!! خو دا دوهمه توجیه پدې خاطر ارجح ده چي لومړئ مفهوم په مخکني آيت کي راغلی، نبايد له "الفارقات فرقاً" نه همغه د "الناشرات نشرأ" معنی واخلو، قرآن د بې حایه تکرار له عیب نه منزّه

۵۵.

- له "الملقيات ذکراً عذراً او نذراً" څخه هم بادونه مراد دي چي د ذکر او پند باعث دي، انسان ته الله وريادوي، کله داسي چي گوري الله تعالي د ده عذر او توبه قبوله کړي، د باد په نرمي وږمي سره ئې ده ته د باران زېري ورکړي او کله لدې اړخه چي ويرونکی طوفان په

د قرآن قسمونه ----- المرسلات

ده کي له الله نه ويره راولاړوي او د داسي هيبتناکو او ويرونکو پېښو خبر ورکوي چي له شر نه ئې د ځان ژغورني لپاره له الله پرته د نجات بله مرجع او پناه ځي نه گوري.

○ د "انما توعدون لواقع" معنی او ارتباط ئې له مخکنيو قسمونو سره دا چي: د بادونو دغه بېلابېل حالات پدې شهادت ورکوي چي د قيامت محتومه وعده هرومرو تحقق مومي او مړي به بياراژوندي کېږي، هغه ذات چي بادونه رالېږي، د ژوندون زېري په لاس، د مړو د بياراژوندي کولو وسيله، دا ذات بې شکه چي د مړو په بياراژوندي کولو قادر دئ او هغه ذات چي په بادونو سره ستر ستر ويروونکي طوفانونه او لوی لوی وړانوونکي سيلابونه راولاړوي بې شکه چي پدې هم قادر دئ چي دا دنيا وړانه کړي او په ځای ئې د بلي نوي دنيا بنسټ کېږدي.

النازعات

ورِيحِي او بياژوندون

د النازعات د مبارکي سوري قسمونه دا دي:

وَ النَّازِعَاتِ غَرْقًا *

قسم دئ په ډوب شوو راشکېدونکو.

وَ النَّشِطَاتِ نَشْطًا *

قسم په خوشي شوو خوځېدونکو.

وَ السَّابِقَاتِ سَبْقًا *

قسم دئ په لامبو لامبو وهونکو.

فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا *

النازعات ----- د قرآن قسمونه

بيا قسم دئ په عجيبه مخکي تلو مخکي کېدونکو.

فَالْمُدْبِرَاتِ أُمَّرًا *

بيا په هغه د ستر کار تدبيرونکو.

د دغو قسمونو ځواب په ۱۳ او ۱۴ آيت کي داسي راغلي:

فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ *

نو دا به له يوی تندي چيغی پرته بل څه نه وی!

فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ *

ناڅاپه به بيا دوی وی په همغه خور ميدان کي.

د دغو قسمونو په اړه لاندې مطالبو ته توجه ولري:

○ "النازعات" د نازعة جمع ده چي که ريشه ئې "نزع" وي نو معنی ئې ايستونکي ده او که "نزوع" ئې ريشه وي نو معنی ئې وتونکي کېږي. دلته ئې دوهمه معنا اخیستل پدې خاطر غوره دئ چي پدې سره دا قسم له نورو سره ورته کېږي.

○ د بيان له وضعي نه معلومېږي چي دلته د يوه خاص شي په مختلفو حالتونو لوړه شوي، د "فاء" په توري سره د ټولو آيتونو ربط او په پای کي دا خبره چي "ټول يو کار ترسره کوي" همدا مطلب افاده کوي. يعنې دا شي لومړئ "نازع"، بيا "ناشط" وروسته "سابق" او "سابق" او په پای کي د يوه ستر کار، نه مختلفو کارونو، ترسره

د قرآن قسمونه -----النازعات

کوونکي: مدبر الامر" شي. "فالمدبرات امرا" همدا مطلب په گوته کوي.

○ پدې قسمونو کي ذکر شوي شيان بايد د لمر، سپوږمۍ، آسمان، شپه او ورځ او دې ته ورته نورو هغو شيانو په څېر وي چي د قرآن په نورو آيتونو کي پرې لوړه شوې او د خپلي ادعا د اثبات لپاره ئې د شاهد په حيث وړاندي کړي او دا شيان بايد د قرآن هر مخاطب ته قابل درک وي.

○ بايد هر مخاطب پدې قانع کړي شي چي له مرگ نه وروسته ژوندون حق دی.

○ دا بايد داسي شي وي چي له اوبو نه د يوه غريق د راوتو په څېر راوځي. "التَزَعَتِ غَرْقًا" همدا مطلب افاده کوي.

○ بايد په لومړي سر کي د يوه راوتونکي غريق په څېر وي، بيا په نشاط سره پورته تلونکي، بيا د لامبو وهونکي په څېر خوځېدونکي، بيا له يوه بل نه مخکي کېدونکي او په پای کي د يوه ستر کار ترسره کوونکي.

○ که قرآن ته رجوع وکړو او وگورو چي آيا قرآن پدغو صفاتو کوم څه معرفي کړي که نه، نو گڼ شمېر آيتونه به مخي ته راشي چي په هغوی کي وربځي په همدې صفاتو يادي شوې. پکار خو دا ده چي خپله د قرآن تفسير کافي وگڼو او لدې نه ډډه وکړو چي د خپلي خوبني او رأيي مطابق ئې تفسير کړو.

○ همداراز که خپلي شا او خوا ته پام وکړو او وگورو چي آيا زمونږ ماحول کي داسي څه شته چي دغه صفات ولري او هرڅوک ئې

النازعات ----- د قرآن قسمونه

په همدې صفاتو وپيژني؟ نو ورپځي په نظر راځي چي له اوبو نه د بخاراتو په څېر اووځي، آسمان ته پورته شي، له يوې سيمي بلي ته وځوځېږي، سرعت ئې زيات شي، له يوه بل نه سبقت کوي، په پای کي باران ووروي او پدې سره په طبيعت کي تړتولو د ستر کار، د مړي ځمکي د راژوندي کېدو، باعث شي. او قرآن په مکرر طور او په گڼ شمېر آيتونو کي په باران سره د مړي ځمکي او د نباتاتو په راژوندي کېدو استناد کوي او فرمايي چي تاسو به هم د قيامت په ورځ همداسي بيا راژوندي کېږي.

○ دا رايه ډېره ضعيفه او کمزوري ده چي څوک لدې نه د فرشتو بېل بېل اصناف مراد کړي، په څو دلايلو:

۱. په فرشتو باندي استناد سره څوک د بياژوندون منکرين نشي قانع کولی.

۲. د داسي تعبير لپاره کوم قرآني دليل نشي په گوته کېدي.

۳. دا تعبير د قسمونو په اړه د قرآن له عمومي قاعدې سره اړخ نه لگوي، نور قسمونه په څرگندو شيانو شوي.

○ د النازعات د سوري قسمونه او دې ته ورته قسمونه پدې خاطر په ملائکو نشو حمل کولی چي په عربي کي په "الف" او "تاء" سره يا حقيقي مؤنث جمع کېږي او يا د غيرذوی العقول صفت، قرآن پدې صراحت کوي چي ملائکي مؤنث ندي او د جمع لپاره ئې په قرآن کي اکثراً د جمع مذکر صيغه کارول شوې، لکه پدې آيت کي:

د قرآن قسمونه -----النازعات

وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ*
الزمر: ۷۳

پدې آیت کې د ملائکو لپاره د حافات په ځای د حافین صیغه راغلې چې د جمع مذکر صیغه ده.

د دغو قسمونو په هکله د مفسرینو ترمنځ ډېر اختلافات شته، ځینې ئې هغه پرېښتې گڼي چې د ارواح په نزع گمارل شوي، د کافر روح په سختي راباسي او د مؤمن سوکه او په آساني، بیا په آسمان کې د لامبو وهونکو په څېر درومي، یوه له بلې نه د مخکې کېدو هڅه کوي او د چارو د تدبیر دنده ورپه غاړه شوې. ځینې نور دا د انسان نفس او روح گڼي چې د کافرانو په سختی وځي او د مؤمنانو په ملایمت او نرمۍ. ځینې نور ئې ستوري گڼي او وایي چې ستوري په سختی طلوع او په آساني غروب کوي. متعدد نور نظرات هم شته. خو په ډېر لږ دقت سره معلومېږي چې نه خو د دې اطلاق په ملائکو صحیح ده او نه په روح او نه هم په ستورو، له بعثت او له مرگ نه بعد ژوندون نه منکر انسان په فرشتو او روح باندي استناد سره نشي قانع کېدي، ځکه هغه نه ملائکي مني او نه په روح باور لري، قرآن به څنگه په هغه څه استناد کوي چې د ده مخاطب ئې اصلاً نه مني؟! او څنگه به لدې لاري په هغې خبرې د ده د قانع کولو هڅه کوي چې منل ئې ورته گران برېښي؟! همدا راز پدې قسمونو کې ذکر شوي صفات په ستورو نشي تطبیقېدي، د ستورو طلوع او غروب یو شان دی، له یوه بل نه سبقت نه کوي او هغوی ته "مدبرات امور" هم نشو ویلي. او پدوي باندي د استشهاد له لاري بیاژوندون

النازعات ----- د قرآن قسمونه

نشي ثابتېدي. د دغو کمزورو او ضعيفو توجيهاو لپاره په ټول قرآن کي هيڅ دليل نشو بنودلی.

دا خبره هم د يادولو ده چي ځينو مفسرينو د دې قسمونو ځواب محذوف گڼلي چي دا رايه په دوه دليله کمزوري او ضعيفه ده:

دا تحليل د قرآن له ډېر اوچت بلاغت سره اړخ نه لگوي، دا سمه نده چي څوک لوړه وکړي خو ورپسې ونه وايي چي د قسم موخه ئې څه وه او په کوم مطلب باندي د تاکيد لپاره ئې لوړه کړي!! آيا دا سمه ده چي ووايو: واللّه، بالله، بيا ساکت پاتې شو، هيڅ ونه وايو او زمونږ قسمونه هيڅ ځواب ونلري!؟

د همدې سوري ۱۳ او ۱۴ آيتونه په ډېر صراحت سره بنسبي چي د پورتنيو قسمونو ځواب پکي پروت دی.

د دې قسمونو ځواب دا دی:

فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ * فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ *
نو دا به له يوې تندي چيغې پرته بل څه نه وی. ناڅاپه به بيا دوی وی
په همغه خور ميدان کي.

يعنی پورتنی قسمونه دا خبره ثابتوي چي مرگ نه وروسته ژوندون نه يوازي مستحيل ندي بلکه فقط په يوې تندي چيغې سره به تاسو ټول له قبرونو نه راپورته شي او په ستر آوار ډاگ کي به د

د قرآن قسمونه -----النازعات

حسيب خدای په وړاندي ودرېږي. که قرآن ته رجوع وکړو نو په متعددو آيتونو کې به وگورو چې د بياژوندون د اثبات لپاره په وريځو، باران او د بوټو په بيا راژوندي کېدو استناد شوی، پکار ده چې د نوموړو قسمونو تفسير د دغو آيتونو په رڼا کې ولټوو. دې لطيفي نقطې ته مو هم پام وي چې اکثراً بارانونه د تالندي له تندي چيغي نه وروسته پيل کېږي!! او قرآن وايي چې د قيامت په ورځ به ستاسو بياژوندي کېدل يوازي په يوې تندي چيغي سره ترسره شي. لدغو ټولو دلايلو نه په ډېر صراحت سره معلومېږي چې له النازعات، الناشطات، السابحات، السابقات او المدبرات نه يوازي او يوازي ورېځې مراد دي نه بل څه. څوک چې په بيا ژوندي کېدو باور نلري او هغه مستحيل گڼي!! مگر هره ورځ د مړو د بياراژوندي کېدو صحنې نه گوري؟ آيا په يوه باران سره د ځمکې ژوندي کېدل ئې نه قانع کوي؟ مگر نه گورئ چې ناڅاپي په آسمان کې د تالندي غږ اوچت شي، ورپسې له وريځو نه د باران ورېدل پيل شي او پدې باران سره د ځمکې په زړه کې د ژوندو توکو زړې و خوځېږي، وده وکړي او د ځمکې له سخت قشر نه سر رااوچت کړي!! د قيامت په ورځ به هم ټول په يوې چيغي سره له قبرونو نه رااوچت شي او هر کس به د خپل رب په لوري روان شي.

يوه يادونه:

د قرآن د قسمونو په اړه مې ډېرې پوښتنې درلودې، د ځواب لپاره مې ډېرو تفاسيرو ته رجوع کړې وه، خو بيا مې هم د خپلو ټولو

النازعات ----- د قرآن قسمونه

پوښتنو ځواب نه وو ترلاسه کړی، د ۱۳۷۵ کال د جدي په میاشت کې چې هلته د قرآن په ژباړې مصروف وم، د جمعي په شپه، د تهجد د لمانځه په سجده کې، ناڅاپه او د الهام په ډول، د النازعات د سورې د قسمونو په اړه پورتنۍ رایه راته القاء شوه، چې ماته کاملاً تازه وه او زما د ټولو پوښتنو ځواب پکې نغښتي، لدې شېبې نه مخکې دا رای هیڅکله زما په ذهن کې نه وه گرځېدله، پدې سره د قرآن د ټولو قسمونو د فهم په لوري ماته نوي وړ پرانستلي شو او زه د خپل رحمن رب لدې ستري پیرزويني نه هومره ممنون یم چې له شکر کولو نه ئې ځان عاجز گڼم.

التكوير

د ستورو او شپې ورځي تگ راتگ شهادت ورکوي چي دا
دنیا به خپل ځای بلي ته پرېږدي

د تکوير په مبارکي سوري کي دا قسمونه راغلي:

فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنُوسِ * الْجَوَارِ الْكُنُوسِ * وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ *
وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ *

نو داسی نده، لوړه کوم پدغو بیا راتلونکو. په دغو تلونکو
پتېدونکو او په شپې چي شي په تلو. او قسم د سباوون په سا
ایستو.

د قسمونو ځواب دا دی:

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ * ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ *
مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ * وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ *

التكوير ----- د قرآن قسمونه

بی شکه چي دا د عزتمن استاخی وینا ده. د عرش خاوند ته مخور او
خواکمن. هلته منل شوی او امین. او ستاسو دا ملگری مجنون ندی.

دلته په خو شیانو لوړه شوې:

○ په "خنس" چي معنی ئې بیا بیا راتلونکي ده، شیطان ته پدې
خاطر "خناس" ویل شوي چي هغه هم مکرر راځي، وسوسه کوي،
بېرته درومي، له بلي گونبي راوړاندي کېږي او بله وسوسه القاء
کوي.

○ د دې خناس لپاره دوه نور صفتونه هم بنودل شوي: "الجوار:
تلونکي" او "الکنس: پتېدونکي"
○ په شپه چي کله په تلو شي.
○ او په سباوون چي په سا ایستو شي.

د دغو قسمونو په معنی او د قسمونو له ځواب سره ئې د تړاو
په څرنگوالي هلته ښه پوهېدی شو چي لاندي خبري په پام کي ولرو:

لدغو دوو آیتونو نه (والليل اذا عسعس) او (والصبح اذا
تنفس)، په ډېر وضاحت سره معلومېږي چي له (الخنس، الجوار،
الکنس) نه ستوري مراد دي، ځکه دا ستوري دي چي هره شپه بیا بیا
راڅرگندېږي، په شپه کي ئې د آسمان په غېږ کي خوځېدل راڅرگند
شي، له شرق نه طلوع کوي او په غرب کي پرېوځي، د ورځي په
رارسېدو سره ترشا او له سترگو پټ شي. که د (الخنس، الجوار او
الکنس) الفاظ لدغو آیتونو نه بهر د لغت په کوم کتاب کي او په بل

د قرآن قسمونه-----التكوير

کلام کي وڅېړو نو بې شمېره مصداقونه ئې کېدی شي، خو که پدې خاص ځای او لدې نه مخکي او وروسته آیتونو په غېږ کي ئې معنی ولټوو نو له ستورو نه پرته بله معنی ترې نشو اخیستی، ټول مفسرین پدې خبره متفق دي چي پدې الفاظو سره ستورو ته اشاره شوې.

د قیامت منکرین داسي گمان کوي چي دا نړۍ نه بدلېدونکې، ثابته او ابدې نړۍ ده، په تحول او بدلون باور نلري او دا خبره نه مني چي یوه ورځ به دا هرڅه له منځه ولاړ شي. دوی ته د پیغمبرانو علیهم السلام یوه اساسي خبره تل دا وه چي قیامت به راځي، دا ځمکه آسمان او د اوسنۍ دنیا اوسني حالت به ختمېږي، نوي دنیا او نوي ځمکه او آسمان به پیدا کېږي، له انسان سره به د ده د ټولو کړو وړو محاسبه کېږي، سزا او جزا به گوري. د دغې اساسي ادعا د اثبات لپاره دلته ویل شوي: شپه ورځ، د ستورو تگ راتگ، طلوع او غروب ئې دا حقیقت په گوته کوي چي دلته د ثبات او د یوه حالت د دوام په ځای د بدلون او تحول شاهد یو، هره شېبه حالت بدلېږي رابدلېږي، تاسو څنگه دا د بدلېدو رابدلېدو په حالت کي نړۍ ثابته او تغییر نه منونکي گڼي؟! پداسي حال کي چي تحول او بدلون د همدې دنیا یو عام او څرگند اصل دی، د دنیا هر څه هره شېبه بدلېږي، دا په آسمان کي خواره واره او څرگندېدونکي پټېدونکي ستوري او دا د شپې او ورځي تگ راتگ، د دې دائمي او مسلسل تحول او بدلون څرگندي بېلگې ستاسو مخي ته، لدې سره سره څنگه د عزت من پیغمبر هغه خبره نه مني چي وايي: یوه ورځ به دا لمر

خپله رڼا له لاسه ورکړي، ستوري به تياره شي، غرونه به له خپله
ځايه و خوځي او هرڅه به بدل شي؟ د ده پدې خبرې خو دا ده د هري
شپې ورځې دا تحولات شهادت ورکوي. د "ثبات" او "دوام" عقیده
بې بنسټه عقیده ده چې د دنيا مسلسل بدلون ئې ردوي. دا ولې
تاسو دغه خپل ملگري پيغمبر ته پدې خاطر مجنون وايې چې د
قيامت د راتلو خبره کوي؟! ده خو د دې خبرې حقيقت په څرگند افق
کي ليدلی، دغه افق ته د نظر کولو لپاره تاسو ته هم بلنه درکوي، د
شپې ورځې تلو راتلو ته وگورئ، د ستورو طلوع او غروب ته
وگورئ، دا څه پيغام له ځان سره لري، د ثبات او دوام پيغام که د
تحول او بدلون پيغام، د ده خبره تائيدوي که ستاسو؟! دی خو نه د
کاهنانو په څېر دئ چې د "غيب" دروغجنې خبرې خرڅوي او په
څرگندولو کي ئې سخت بخیل وي او هيچا ته ئې وړيا نه وايي،
شکرانې او نذرانې پرې اخلي!! د ده وينا د شيطان د ملگرو له وينا
سره مقايسه کړئ، دی څه وايي او هغوی له شيطان نه په الهام
اخيستو سره څه وايي؟! سره لدې څنگه د ده دا وينا نه مني، پداسي
حال کي چې دا د ده خپله وينا نه بلکه د رب العالمين له لوري د يوې
عزتمني، ځواکمني او د نورو مطاع پرېنتې په لاس ده ته لېږل شوې
وينا ده او هر هغه چا ته لارښوونه کوي چې په سمې او مسقيمي
لاري د تلو تکل کوي.

الشفق

د شپې او سپوږمۍ بېلابېل حالت د دې نښه ده چې مرگ د ژوند پای نه؛ بلکه د ابدیت په لوري یو پړاو دی

د الشفق په مبارکي سورې کي له ۱۶ تر ۱۹ آیت پوري لاندې قسمونه راغلي:

فَلَا أَفْسِمُ بِالشَّفَقِ *

نو نه، زما دې لوره په شفق وي.

وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ *

او په شپې او څه چې ونیسی په غېږ کي.

الشفق ----- د قرآن قسمونه

وَالْقَمَرَ إِذَا اتَّسَقَ *

قسم دئ په سپوږمۍ چي مکمل شي.

د قسمونو خواب دا دی:

لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ *

حتماً به له یوی پوړی بلی پوړی ته بر کبړی.

دلته پدغو شیانو لوړه شوې:

په شفق: د آسمان د ژۍ هغه سره گاره چي د لمر په لوېدو پسې راڅرگنده شي. په شپه او هغه څه چي په خپلي غبرکي ئې نیسي او خپل تور وزر پرې غوړوي. په سپوږمۍ چي کله بشپړه شي.

د دغو دريو قسمونو خواب او هغه مطلب چي پدغو قسمونو سره ئې اثباتول په نظر کي دي، دا دی: تاسو به حتماً له یوی پوړی بلی ته پورته کبړی.

راشئ وگورو چي دا قسمونه له خواب سره څه ارتباط لري او څنگه دا خبره ثابتوي چي انسان به حتماً له یوه حالت نه بل ته خوځېږي؟

دي پوښتنو ته د خواب موندلو لپاره باید لاندي خبري په نظر کي ولرو:

د قرآن قسمونه ----- الشفق

د انسان د مرگ په اړه دوه انگېرني او تحليل درلودي شو:

الف: مرگ د توقف او رکود حالت دی، په مرگ سره انسان له خوځښت او حرکت نه ودرېږي او کار ئې پای ته رسي، مرگ د ده د ژوند او خوځښت وروستي پړاو دی.

ب: مرگ یو مقطعي حالت دی؛ د انسان د هغه مسلسل او پای نه منونکي خوځښت یو حالت چې انتها نه لري، مرگ له یوه حالت نه بل حالت ته یو حرکت دی، مرگ د یوه ژوندون پای او د بل پیل دی، په مرگ سره د هغه چا په لوري درومو چې دا ژوند ئې مونږ ته راکړی.

څوک چې له بیاژوندون نه انکار کوي هغه پدې باور وي چې مرگ رکود او سکون دی، په مرگ سره ژوند پای ته رسېږي او حرکت ئې په تپه ودرېږي، له هغه وروسته بله مرحله او بل پړاو نشته، په مرگ سره د انسان د بدلون او له یوه حالت نه بل ته د خوځېدو سلسله ئې متوقف کېږي، دوی پدې عقیده دي چې د انسان هغه ژوند چې له یوې نطفې پیل شي، وده وکړي، د یوه ماشوم په څېر دنیا ته راشي، ځوانی ته ورسېږي، زوړ شي، زوال ئې پیل شي، په مرگ محکوم شي او په همدې مرگ سره ئې هر څه پای ته ورسېږي.

خو الله تعالی دوی ته په ځواب کي فرمایي: داسي نده، نور پړاوونه هم په مخکي لري، حتماً به له یوه حالت نه بل ته د تلو لړۍ.

الشفق ----- د قرآن قسمونه

دوام کوي، له مرگ نه وروسته نور مراحل هم په مخ کي لري، له يوې پورې به بلې ته پورته کېږي، د بې نهايت په لوري دوامدار او مستمر حرکت کي به نور مراحل هم پلي کړي. د دغه ادعا د اثبات لپاره په څو مشهود او ملموس طبيعي شيانو استشهاد شوی:

۱- په شفق چي د ورځي پای او د شپې پيل اعلانوي. ۲- په شپه چي هر څه له سترگو پتوي. ۳- په سپوږمۍ چي له مختلفو پړاوونو نه تېره او بشپړه شي.

تاسو پدې نړۍ کي د مسلسل بدلون شاهد ياست، گورۍ چي ورځ پای ته ورسېږي، د آسمان لمنه سره شي، شفق راڅرگند شي، شپه راوړسېږي، خپل تور وزر په هرڅه وغوروي، څو ساعته وروسته ختمه شي او خپل ځای ورځ ته پرېږدي، آیا دا صحيح ده چي د هري شپې ورځي مرگ د هغه دائمي پای وگڼو او ووايو: بله شپه او ورځ به رانشي؟ سپوږمۍ گورو چي د مياشتي په پيل کي رابره شي، وره وي، په تدريج سره ستره شي، مکمل شي خوبيا په تدريج سره وره شي، داسي چي د مياشتي په پای کي له سترگو پته شي. آیا دا سمه ده چي د سپوږمۍ له مؤقتي پتېدو نه دا گمان وکړو چي بيا به طلوع نه کوي او راڅرگنده به نشي؟

د شپې ورځي تگ راتگ، د سپوږمۍ طلوع او غروب او سترېدل وړېدل، پتېدل او څرگندېدل ئې دا بنسټي چي دا نړۍ د مسلسل او مستمر تحول او بدلون صحنه ده، هر څه له يوه حالت نه

د قرآن قسمونه ----- الشفق

بل حالت ته درومي، په هيڅ مقطع او هيڅ نقطه کي توقف او سکون نشي موندې، د بيا ژوندون منکرين هسي او بې حايه، مرگ ته د سکون او توقف او د بدلون د پای په سترگه گورئ، دا انگېرنه له هغه څه سره ټکر او تصادم کوي چي د نړۍ له مشاهدي نه ئې ترلاسه کوو. د دې غلطې او بې بنسټې انگېرني د اثبات لپاره هيڅ دليل، د دې ټولي پراخي نړۍ له هيڅ گوت نه نشو وړاندي کولی.

المدثر

د سپوږمۍ رابره کېدل، د شپې بېرته گرځېدل او د
سباوون راختل د دې نښه ده چې د دې دنیا پای به د بلي
دنیا پیل وي

د المدثر د مبارکي سوري په قسمونو کې د پورتنی مطلب په
اړه داسې ویل شوي:

كَلَّا وَالْقَمَرَ *

داسې نده، قسم په سپوږمۍ

وَاللَّيْلِ إِذَا دُبَرَ *

او په شپې چې ترشا شي

وَالصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ*

او په سباوون چي روڼ شي

د قسمونو ځواب دا دی:

إِنَّهَا لِيَأْخُذِي الْكُبْرَى*

بې شکه چي دا يوه له سترو "پېښو" څخه ده

تر دې د مخه چي د قسمونو او ځواب په اړه ئې څه ووايو بايد دا واضح شي چي په ځواب کي کومې پېښې ته اشاره شوې او د "ها" ضمير څه ته راجع دی؟ او دا د کومو سترو سترو څيزونو څخه دی؟

که قسمونو او له قسمونو نه مخکي آيتونو ته لږ ځير شو نو د دواړو پوښتنو ځوابونه په آساني سره موندلی شو؛ په قسمونو کي دريو سترو څيزونو ته اشاره شوې: سپوږمۍ، د شپې بېرته گرځېدو او د سباوون راختمو ته، له اتم آيت نه د قيامت په اړه بحث پيل شوی، خو مخکي لدې چي بحث پای ته ورسېږي د هغه چا په اړه خبره شوې چي مال، ثروت او قدرت مغرور کړی او له پيغمبر عليه السلام او د ده له دعوت سره ئې دښمني ته اړ کړی، دروغجنو تبليغاتو ته ئې ملا تړلې او د مخالفت او مقابله د بېلو بېلو مؤثرو لارو په لټه کي دئ، دا بحث له يولسم آيت نه پيل شوی او تر ۳۱ آيت پوري ئې دوام کړی او بيا له ۳۲ آيت نه وروسته د قيامت په اړه ناتمام بحث بېرته پيل شوی او د پورتنيو قسمونو په ترڅ کي د قيامت د اثبات دلائل وړاندي شوی. د ځواب په ترڅ کي د قيامت

ورخ د دغو سترو سترو پېښو په خبر يوه بله ستره پېښه گڼل شوې، د سپوږمۍ د رابره کېدو په خبر او د شپې بېرته گرځېدو او د سباوون د راختم په خبر. پدې قسمونو سره قرآن خپل مخاطب ته وايي: ته ولې د قيامت له ورځې نه انکار کوي او راتگ ئې محال گڼي؟ مگر ستا د اقناع لپاره د سپوږمۍ رابره کېدل، له مختلفو پړاوونو تېرېدل، له سترگو پټېدل او بيا راڅرگندېدل کافی نه دي؟ مگر همدا تا ته نه وايي چې له يوه حال نه بل ته اوښتل يو عام الهي سنت دی، د يوه حالت پای د بل حالت پيل دی، مگر ته نه گورئ چې د شپې پای د ورځې پيل وي، همدا راز چې شپه پای مومي دا نړۍ به پای مومي، خو د دې نړۍ پای د بلې نړۍ پيل دی، ته هسي بې موجه او بې دليله دا نړۍ ثابته او تغيير نه منونکي گڼي او گمان کوي چې دا حالت به د تل لپاره دوام کوي!! او ستا دا گمان هم غلط دی چې که دا عالم ختم شو نو پدې سره هر څه پای مومي، نه بيا ژوندون شته او نه بله دنيا!! ستا دا باور داسې دی لکه چې څوک ووايي: د سپوږمۍ او لمر غروب د دوی د عمر پای دی، لدې شپې نه وروسته به بله ورځ نه وي او لدې ورځې وروسته به بله شپه نه وي، خو گورئ چې تياره شپه خپل ځای روڼ سباوون ته پرېږدي او سپوږمۍ له پټېدو وروسته بيا رابره شي. د الشفق په سوره کي هم دې ته ورته، شفق، د شپې راتگ او د سپوږمۍ بشپړه کېدل د قيامت د راتلو او بياژوندون لپاره د دليل په خبر وړاندي شوی.

خينو مفسرينو په "انها لاحدى الكبرى" کي د "ها" ضمير، "سقر" ته راجع کړی او خينو نورو "جنود" ته، خو دا نه يوازي ضعيف

توجيهاټ دي بلکه د قسمونو او خواب ترمنځ ژور او عميق ارتباط پکي له پامه غورځول شوي، د دوی توجیه داسي ده لکه چې څوک ووایي: په سپوږمۍ لوړه کوم چې دوزخ شته، د شپې په بېرته گرځېدو او د سباوون په بياراختو لوړه کوم چې د الله لښکري بې شمېره دي!! داسي توجیه نه د قرآن کافر مخاطب ته قناعت ورکولی شي او نه ورته د فهم وړ ده. عجیبه دا ده چې څنگه دغو محترمو مفسرینو د الشفق په سوره کي د همدې قسمونو واضح او څرگند تفسیر له پامه غورځولی، هلته همدا قسمونه د قیامت او بیاژوندون لپاره د دلیلونو په حیث وړاندي شوی او ویل شوي چې د شپې ورځي تگ راتگ، د سپوږمۍ طلوع او غروب او سترېدل وړېدل، پتېدل او څرگندېدل ئې دا بنسټي چې دا نړۍ د مسلسل او مستمر تحول او بدلون صحنه ده، هر څه له یوه حالت نه بل حالت ته درومي، په هېڅ مقطع او هېڅ نقطه کي توقف او سکون نشي موندی، د بیا ژوندون منکرین هسي او بې ځایه، مرگ ته د سکون او توقف او د بدلون د پای په سترگه گورئ، دا انګېرنه له هغه څه سره ټکر او تصادم کوي چې د نړۍ له مشاهدې نه ئې ترلاسه کوو. د دې غلطې او بې بنسټې انګېرنې د اثبات لپاره هېڅ دلیل، د دې ټولې پراخي نړۍ له هېڅ گوټ نه نشو وړاندي کولی.

البروج

ظالمان بي الهي انتقامه نه پاتي كېږي

د البروج د مباركي سوري قسمونه دا دي:

وَ السَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ *
قسم دئ د بروجونو په خاوند آسمان.

وَ الْيَوْمِ الْمَوْعُودِ *
قسم دئ په هغي ټاكلې ورځ.

وَ شَاهِدٍ وَ مَشْهُودٍ *
قسم په هر شاهد او هر مشهود.

د دغو قسمونو خوب دا دی:

فُتِلَ أَصْحَابَ الْأُخْدُودِ * النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ * إِذْ هُمْ عَلَيْهَا
قُعُودٌ * وَهُمْ عَلَى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ *
هلاک شول خاوندان د خندقونو. (خندقونه د سره) اور او د ډېر سوند.
چي ئی دوی پر غاړه ناست وو. او شاهد د هغه څه چي له مؤمنانو
سره ئی کرل!!

لکه چي گورئ په دريو لومړنيو آيتونو کي په څلورو شيانو
قسم ياد شوی: "د برجونو په خاوند آسمان"، "هغي موعود او ټاکلې
ورځ"، "هر شاهد" او "هر مشهود". د قسمونو ځواب په څلورم آيت
کي پدې صيغه مومو: "هلاک شول خاوندان د خندقونو" بايد وگورو
چي د دغو قسمونو معنی څه او څنگه دا ثابتوي چي د خندقونو
خاوندان هلاک شول؟!

لاندي ټکيو ته پام وکړئ:

• "بروج" له "برج" نه اخیستل شوی چي معنی ئی څرگند بدل او
ښکاره کېدل دي، په قرآن کي په دغه معنا څو ځايه راغلي، لکه:

وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى * الاحزاب: ۳۳
او د مخکني جاهليت د ځان ښودني په څېر ځانونه مه څرگندوي.

تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا

د قرآن قسمونه ----- البروج

وَقَمَرًا مُنِيرًا*
فرقان: ۲۱
مبارک دئ هغه ذات چي په آسمان کي ئې بروج (ستوري) رامنځته کړل او په هغه کي ئې روڼ څراغ (لمر) او روښانه سپوږمۍ راپيدا کړه.

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ*

الحجر: ۱۶

او بې شکه چي په آسمان کي مو بروج (ستوري) پيدا کړل او هغه مو ليدونکو ته ښايسته کړي.

له دغو ورستيو دوو آيتونو نه په ډاگه معلومېږي چي له بروج نه مراد ستوري دي.

د قرآن له دغو څرگندو لارښوونو سره سره، متأسفانه ځينو مفسرينو له بروج نه د ستورو په ځاي، د يوناني فلسفي هغه دولس گوني موهومي بروج اخيستي چي د دوی په فلکي اصطلاحاتو کي د لمر د مختلفو منازلو لپاره ټاکل شوي، يونانيانو، د کال په هر فصل کي د لمر دغه منازل او بروج، د خپلو مختلفو خدايانو په نامه مسمی کړي او هر برج ته ئې د خپل يوه خدای نوم ورکړی وو، دا اصطلاحات له يونان نه هغو اسلامي ملکونو ته راکوز شول چي له يونان سره همسرحده وو، ځيني علماء ترې متاثره شول او هغه ته ئې اسلامي رنگ ورکړ.

• د "الْيَوْمِ الْمَوْعُودِ" په هکله د مفسرينو دوه رأيي لرو: ځيني ئې

د قيامت ورځ گڼي او ځيني ئې د مؤاخذي او عذاب هغه ورځ چي الله تعالى په دنيا کي کفرانو او ظالمانو ته ټاکلي. په دوه دليله د مفسرينو د دوهمي ډلې رايه ارجح او غوره ده: لومړئ دا چي په همدې مبارکي سورې کي د دوو باغي او عاصي ډلو بد عاقبت ته اشاره شوې، د فرعون او ثمود ډلو ته چي له مهلت نه وروسته د الله تعالى له شديد بطش او مؤاخذي سره مخامخ شول. لدې نه معلومېږي چي له "اليوم الموعود" نه هغه تاريخي ورځي مراد دي چي دوه بېلگې ئې د فرعون او ثمود په قصه کي گورو. او دوهم دليل دا چي د قيامت په ورځي استشهاد سره دا نشي ثابتېدي چي د اصحاب الاخدود پایله تباهي او هلاکت دی. دا ځکه چي د قرآن کافر مخاطب نه د قيامت په موعود ورځ باور لري او نه پدې باندي استناد سره دا ادعا مني چي د اور د کندو خاوندان به د هلاکت له پایلي سره مخامخ شي. "يوم الموعود" بايد داسي ورځ وي چي د قرآن هر مخاطب هغه د يوه مسلم او انکار نه منونکي حقيقت په حيث ومني او په هغه باندي استناد دی قانع کړي چي واقعاً د اصحاب الاخدود په هکله شوې ادعا يو حقيقت دی. که له "يوم الموعود" نه هغه ورځ مراد شي چي ظالمانو ته ئې د رارسېدو خبر ورکړی شوی، په تاريخ کي په وار وار تکرار شوې، هر پيغمبر خپل قوم د هغې له رارسېدو ویرولی، هيڅ مخاطب له هغې انکار نشي کولی، هر څوک چي تاريخ ته رجوع وکړي د دې ورځي څرگندي بېلگې به ئې مخي ته راشي، همغه ظالمانو ته د مهلت وروستۍ ورځ، په دنيا کي د دوی د مؤاخذي ورځ، پدې صورت کي د قسم او

ځواب ترمنځ ټي ارتباط کاملاً جوت کېږي.

پدې توگه د لومړي قسم ارتباط له ځواب سره داسي دی: دا له بې شمېره ځلاندو ستورو نه ډک آسمان، پدې حقیقت شهادت ورکوي چې دا کائنات حتماً يو داسي ځواکمن مالک او قهار سلطان او واکدار لري چې دا ټول بې شمېره اجرام ټي اداره کوي، هر يو په خپل ځای او خپل خاص مسیر کې ساتي، د دوی ترمنځ د تصادم او ټکراو مخه نیسي، هر يو په منظم او مستمر طور په همغه ثابت مدار کې خوځوي چې ورته مشخص شوی. دا خور او پراخ آسمان له دغو ټولو بې شمېره خوځنده اجرامو سره او لدې محکم نظم او ضبط سره، پدې شهادت ورکوي چې دا کائنات هسي بې واکداره ملک ندي، له مهاره وتلي او د ساتونکي او پالونکي واکمن له سلطې او سيپري فارغ دنيا نده چې په هغې کې هرڅوک هرڅه وکړي، نه پوښتنه وي نه گويژنه، نه له ظالم سره حساب وشي او نه د مظلوم لاس نیوي او پوښتنه، نه په نورو تېري کونکي مجازات شي او نه له خپل حق نه د محروم شوو چيغې واورېدي شي. د دې هستي ساتونکي او مالک خدای به حتماً د اور د کندو له خاوندانو نه د دې انتقام اخلي چې د ده مظلوم مؤمن بندگان ټي په الله د ايمان په جرم د اور په کندو کې اچول او هغه به حتماً د دغو مظلومو مؤمنانو پوښتنه کوي او د دوی مظلومانه استغاثه به اوري.

د همدې سوري په څو آيتونو کې الله تعالی د "ملک"، "ذوالعرش المجید"، "فعال لمايريد" او "محیط" په صفاتو ستايل

شوی، داسي چي د سورې په ټولو مضامينو ئې سورې غورولې، دا په خپله بنسټي چي د برجونو په خاوند آسمان باندي د قسم موخه دا مطلب ثابتول دي چي دا کائنات داسي باعظمته ساتونکی او پالونکی واکمن لري چي د عرش خاوند دی، په هر څه محيط دی، چي څه وغواړي ترسره کوي ئې. دغه مطلب د الطارق په سورې کي له مزید وضاحت سره راغلی، هلته هم د آسمان په ځلانده ستورو استناد شوی او د دې ادعا د اثبات لپاره وړاندي شوی چي هرڅوک د الله تعالی د رعایت او حفاظت تر سیوري لاندې دی، داسي لکه د آسمان دا بې شمېره ځلانده ستوري.

د دوهم قسم ارتباط د قسمونو له ځواب سره داسي دی: "همغه پیژندل شوې موعود ورځ"، شهادت ورکوي، "همغه ورځ چي هرڅوک ترې خبر دی"، "همغه چي په تاریخ کي په وار وار تکرار شوې"، "همغه چي د ظالمانو د ظلم تغیر پکي ټولېږي او الهي عذاب پدوي نازل کېږي"، "د مهلت او فرصت وروستی ورځ"، "د ظالمانو د ظلم او تېري د پای ورځ" دا شهادت ورکوي چي د اصحاب الاخدود پای به هم دې ته ورته وي، آیا نه گورئ چي د مهلت د پای ته رسېدو نه وروسته له ظالمانو سره څه شوي او مالک الملك خدای څنگه په شدت سره مواخذه کړي، هرڅه ئې پدوي رانسکور کړي، تخت او تاج ئې، قصرونه او بنګلي ئې، داسي چي اوس د دوی وران او ويجاړ قصرونه پدې شهادت ورکوي چي د ظلم پای وخیم او عبرتناک دی، د ظالمانو د تېري لپاره حد او پای شته، خو د داسي کندي چي په يوم الموعود کي هلته رسي او پکي نسکورېږي. ټولو

د قرآن قسمونه ----- البروج

پيغمبرانو او زړه سواندو داعيانو خپل قومونه لدې ورځې ويرولي،
لكه چي هود عليه السلام خپل قوم ته وايي:

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ *

الشعراء: ۱۳۵

يقيناً چي زه د لويې ورځې له عذاب نه په تاسو ويرېږم.

د غافر د سوريې په ۳۱ آيت كې د فرعون د كورنۍ د هغه مؤمن
كس خبره لولو چي فرعونيانو ته په خطاب كې وايي:

يَقَوْمُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ * مِثْلَ دَابَّ قَوْمِ
نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ بِرَبِّدُ ظُلْمًا
لِلْعِبَادِ *

غافر: ۳۱

ای زما قومه! زه خو يقيناً چي د نورو ډلو د عذاب د ورځې په څېر د
کومي ورځې له رارسېدو نه پر تاسو ويرېږم، د نوح د قوم، د هود او
د عاد او لدوي نه وروسته قومونو د پايلې او عاقبت نه او الله خو په
خپلو بندگانو د ظلم اراده نه لري.

• درېيم قسم په هر شاهد او ليدونكي شوی، هر د سترگو خاوند
چي تاسو ئې پدې دنيا كې گورئ، د ده د ليدو دا استعداد پدې
خبري دلالت كوي چي د ده پيدا كوونكي به حتماً داسي ذات وي
چي د ليدو په صفت به متصف وي، دا نشي كېدی چي مخلوق او
مصنوع دي داسي صفت ولري چي د ده خالق او صانع دي همدا
صفت ونلري، هر مخلوق او مصنوع په اصل كې د خالق او صانع د

صفاتو مظهر وي، پده کي د صانع صفتونه راڅرگند شوي وي، چا چي د نړۍ سترگورو ته سترگي ورکړې او په هغوی کي ئې د ليدلو استعداد ايښی، هغه حتماً "بصير: ليدونکی" دی. نو د هر شاهد او ليدونکي وجود د داسي ذات په شته والي شهادت ورکوي چي شاهد او بصير دی، دا صفت هغه د ځمکي پدې شاهدانو کي ايښی، پدې هکله قرآن په بل ځای کي څومره ښه وينا لري:

أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ * أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ * وَلِسَانًا
وَشَفَتَيْنِ * وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ *
البلد: ۷-۱۰

آيا گمان کوی چي ندی چا ليدلی؟ آيا ده ته مو ورنکړلی دوی سترگی؟ او يوه ژبه او دوی شونډی؟ او ده ته مو وښودی دوی لاری؟

څنگه گمان کوي چي نه به د ده د عملونو څارنه کېږي او نه به ئې د کړو وړو په اړه قضاوت، نه ئې اعمال د چا ترسترگو لاندې دي او نه داسي څوک شته چي مکافات يا مجازات ئې کړي؟! پداسي حال کي چي دی په خپله د يوه مخلوق په حيث سترگي لري، د بصيرت خاوند دی، د خپل مافي الضمير د انعکاس لپاره او د خپلو مشاعرو، عواطفو او احساساتو د بيان لپاره او د خپلو قضاوتونو او پرېکړو د اصدار لپاره د ژبي او دوو شونډو په څېر وسايل په واک کي لري، د نورو د عملونو څارنه کوي، د هر ښه او بد په هکله په خپل زړه کي ملاک لري او په ضمير کي لارښود، (ښه) ورته (معروف)، له هغه سره آشنا، د هغه په هکله ښه احساس په زړه کي او

(بدي) ورته (منکر)، د هغه په اړه په خپل زړه کې د کرکي احساس کوي او له خپل طبیعت او مزاج سره ئې ناآشنا مومي، که په مخلوق کې دا صفات وي، د ده خالق به څنگه دا صفات ونلري؟! دا له شکه وتلي حقیقت دئ چې هر لیدونکي او د سترگو خاوند پدې شهادت ورکوي چې د ده پالونکي خدای ترده زیات لیدونکي، د ده د کړو وړو شاهد او د ده د عملونو څارونکي او قاضي دی. د همدې سورې په ۹ آیت کې همدې مطلب ته اشاره شوې او ویل شوي: او الله په هر څه باندې شاهد دي (وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ).

○ د څلورم قسم ارتباط له ځواب سره داسې دی: هر مشهود، هر هغه څه چې په سترگو لیدل کېږي، د دې ادعا په حقانیت ځکه شهادت ورکوي چې په ټول کائنات کې هیڅ عبث، خوشي، بې فائده او بې هدفه شي نه موندل کېږي، هري خوا ته چې سترگي ورغړو، هرڅه ته چې پام وکړو، نظم گورو، هرڅه سم پیدا شوي، د خاص هدف لپاره پیدا شوي، په هیڅ ځای کې خلا، قصور او فطور نشو لیدي، قرآن گواښ کوي چې هیڅوک د نړۍ په هیڅ گوت کې چاود او ځلا نشي په گوته کولی:

مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ
مِن فُطُورٍ * ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ حَاسِئًا
وَهُوَ حَسِيرٌ *

الملك: ۳- ۴

د رحمن په مخلوقاتو کې بېلوالی لیدي نشي، نو ورغړوه سترگی، آیا گوری کوم یو چاود؟ بیا هم ورغړوه سترگی په وار وار، راگرځی

ستا په لور به دغه سترگی نامراده او وی به ارمائجنی.

ښه غور وکړه، خپل ټول توان ځواک وکاروه، هري خوا ته سترگی ورغړوه، د الله په مخلوقاتو کي ژوره څېړنه وکړه، وگوره چي پدې ټول عالم کي کوم چاود، خلاء، نقص او قصور په سترگو درځي؟! پدې خور او ستر عالم کي د داسي عيب او نقص د موندلو په طمع به هر محقق او څېړونکی د خپلو سترگو له ستړيا نه پرته بل څه ترلاسه نکړی شي. نو انصافاً ووايي: ځنگه و منو چي په ټول عالم کي دي کمال، بنايست، نظم او هدفوالي وي، د ضوابطو التزام، نه دي چيرته خلاء وي او نه قصور او فطور، خو د انسان دا وړه دنيا، دغه چي د ټول کائنات په نسبت له هيڅ سره برابره ده، دلته دي سراسر بې نظمي وي، انسان دي خپل سر ته پرېښودي شوی وي، داسي چي نه ئې د بدو پوښتنه وشي او نه د ښو تپوس، نه مکافات شي نه مجازات، هغه دي حدود مات کړي، ضوابط او قواعد دي ترېښو لاندې کړي، له حق او حقيقت نه دي انکار وکړي، خو نه دي محاسبه ورسره وشي، نه دي پوښتنه ترې وشي او نه دي د کړو وړو سزا ورکړی شي!! دا بې بنسټه او واهي تصور، له هر مشهود نه د هر شاهد له انتباه سره منافات لري او د کائناتو د هغه حميد پالونکي رب په نسبت يوه کرکجنه افتراء ده کوم چي د عالم ذره ذره د ده په شته والي او د هر څه په سم او ښه پيدا کولو شهادت ورکوي. دا له انصاف نه ليري ظالمانه قضاوت دی!! داسي غلطه انگېړنه او تصور خو پدې معنا ده چي پدې عالم کي نه نظم شته، نه ضوابط او قواعد، حال دا چي هر مشهود په رسا غږ وایي: دلته هرڅه سم دي،

د قرآن قسمونه-----البروج

هرڅه بڼه او بڼايسته پيدا شوي، په سم تقدير او ميزان، هر څه پدې خبري شهادت ورکوي چې دا عالم د يوه "عزيز" او "حميد" ذات له لوري اداره کېږي! د دې عالم ساتونکي او پالونکي رب له دې عيب نه منزه دئ چې د ده په ملک کي دي څوک ظلم وکړي، د ده مظلوم بندگان دي په ناحقه وځوروي، هغوی دي بې وزله او ضعيف وگني او له حق نه د لاس اخیستو لپاره دي هغوی تعذيب کړي، حق او د الله د ملک ضوابط دي ترېښو لاندې کړي، له الهي سننو نه دي سرغړونه وکړي، خو الله دي نه له ده سره محاسبه وکړي او نه د مظلوم پوښتنه!! نه دي له ظالم نه انتقام واخلي او نه دي د مظلوم استغاثې ته ځواب ورکړي!! الله تعالی لدې نه منزه دئ چې ذات ته ئې کوم عيب او نقص راجع شي يا افعالو ته ئې کوم اعتراض. نو پدې کي شک نشته چې د اور د کندو خاوندانو ته له تباهي او هلاکت نه پرته بل څه انتظار نه کوي.

الطارق

دا بې شمېره ځلانده ستوري چي څوك ساتي هغه د ټولو
ساتونكي دي

د الطارق د سوري په لومړي آيت كي پدې صيغه لوړه شوي:

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ*
لوړه په آسمان او دا د شپې ور ټكونكي.

ورپسې ويل شوي:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ* النَّجْمُ الثَّاقِبُ*
څه شي خبردار كړي چي څه به وي دا د شپې ور ټكونكي؟ ستوري
ځلېدونكي.

د قسمونو په خواب کي ويل شوي:

إِنَّ كُلَّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ *
هيشوک داسی نشته چي پرده نه وی ساتونکی.

پدې آیتونو کي په "آسمان" او "الطارق" لورپه شوې او هغه د دې ادعا د اثبات لپاره د شاهدانو په حیث وړاندي شوي چي "هر نفس یو ساتونکی او حفیظ" لري. د دې لپاره چي پوه شو د قسمونو معنی څه ده او څنگه د دغې لوتی ادعا په حقانیت شهادت ورکوي، باید لاندې ټکیو ته توجه وکړو:

د "الطارق" لغوی معنا په شپه کي راڅرگندېدونکی او ور ټکوونکی ده، چي اطلاق ئې په ډېرو شیانو کېدی شي، خو وروستی آیت ئې مشخص کوي او وايي: "النجم الثاقب: ځلانده ستوري" نو لدې نه مقصد هر ځلانده ستوری دی چي په شپه کي راڅرگند شي، نه کوم خاص ستوری.

که چیرته قرآن په خپله دا "الطارق" نه وی معرفی کړی او تفسیر ئې مفسرانو ته پرېښي وي، معلومه نده چي لدې نه به څه عجیب او غریب تعبیرونه شوي وو؟! څومره مختلف، بېلابېل او له یوه بل سره متضادم آراء او نظرات به وړاندي شوي وو، څومره د اصلي معنی مغایر معانی او مفاهیم به ئې ورته تراشلي وو، څومره "بطون" او "راز رموز" به ئې له رسا ذهن، رمز پیژندونکي او "بطن فهم" سلیقي نه ورته راییستلي وو؟! مخصوصاً هغو کسانو چي

بیمار ذهن لري، په خرگندو توکو، روښانه او واضح الفاظو او
ځلانده حقایقو، قناعت نه کوي، ظاهر ورته کافی ندي، د "سر او
راز" او "مخفي او بطن" رابرسیره کېدو ته انتظار کوي او اعجاز ته
منتظر وي!! قرآن د دغه بیمار "ذهنیت" د ښه معرفي لپاره د ابراهیم
عليه السلام په قصه کې څومره ښه فرمایي: ابراهیم علیه السلام
ووېل: "ربی الذی یحیی ویمیت" زما رب همغه دی چې راژوندي کوي
او وژني او همغه چې لمر له مشرقه راپورته کوي، گورئ چې د
ابراهیم علیه السلام لپاره مرگ او ژوند او د شپې ورځي تگ راتگ
قطعي دلیل دی، له همدې نه خپل رب پیژني، د عالم د همدې
ملموس او مشهودو مظاهرو نه د خپل رب په لوري هدایت کېږي او
نور کسان هم په همدې شیانو استناد سره د الله تعالی په لوري
رابلي، خو نمرود دا استدلال نه مني، هغه کافی نه گڼي او وایي: (انا
احیی و امیت) دا د ژوند او مرگ پرېکړه خوزه هم کولی شم!!

همدا راز قرآن فرمایي:

وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعاً*
أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّنْ نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجَّرَ الْأَنْهَارُ خَلْلَهَا
تَفْجِيراً* أَوْ تُسْقَطَ السَّمَاءُ كَمَا زَعَمْتِ عَلَيْنَا كَسِفاً أَوْ
تَأْتِيَ بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ قَبِيلاً* أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّنْ زُخْرَفٍ
أَوْ تَرْقَى فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّى تُنَزَّلَ عَلَيْنَا
كِتَابًا نَقْرُؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولاً* وَ مَا

مَنْعَ النَّاسِ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ
اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا* قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ
مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا*

الاسراء: ۹۰-۹۳

او وئي ويل: هيڅكله به پر تا ايمان رانه وړو ترڅو لدې ځمکي يوه
چينه راوبهوي او د خرما او انگورو داسي باغ دي وي چي ويالې
پکي وبهوي او يا د خپل گمان مطابق دا آسمان پر مونږ ټوټې ټوټې
راپري باسي او يا الله او ملائکي مونږ ته مخامخ راولي او يا تا لره
مجلل کور وي او يا آسمان ته وڅيږي او په ختلو دي هم ترهغه باور
نه کوو چي پر مونږ يو داسي کتاب رانازل کړي چي مونږ ئې لولو،
ورته ووايه: پاکي ده زما رب لره، آيا زه له يوه بشر استازي نه پرته
بل څه يم؟! او کله چي خلکو ته هدايات راغلي نو دوی له ايمان
راوړلو نه بل څه منع نه کړل مگر دې خبري چي ويل ئي: آيا الله يو
انسان د پيغمبر په حيث مبعوث کړی؟ ورته ووايه: که په ځمکه کي
ملائکي وي او ډاډه پکي گرځېدي نو مونږ به حتماً له آسمانه يوه
فرشته د پيغمبر په حيث رالېږي وه.

بیمار ذهنیتونه دغسي وي، خدای په "عجازونو"، "فوق العاده
پېښو" او "فوق طبیعی اسرارو" کي لټوي، دا په طبیعت کي خواره
بې شمېره نښي او شواهد ورته کافي نه وي، دا د الله له لوري نه
گني، طبیعی پېښي ئې بولي، غواړي خدای د داسي پېښو له مخي
ثابت کړي چي غیرطبیعي وي، په "رازونو" او "رموزونو" سره نه په
"بنکاره وو" او "خرگندو" سره!! خو د قرآن اسلوب بېل دي، قرآن د

د قرآن قسمونه ----- الطارق

هستي هرڅه او هر حرکت د الله تعالي د ذات او صفاتو نښه او مظهر گڼي، په همدغو څرگندو شيانو استناد کوي او پدې سره خپله ادعا ثابتوي، په همدې څرگندو په طبيعت کي خورو ورو شيانو لوړه کوي او د خپلي مدعا لپاره ئې د شاهد په حيث وړاندي کوي. د الطارق په سوره کي گورئ چي د آسمان ترڅنگ په "الطارق: د شپې لخوا راڅرگندېدونکي، هغه ستورو لوړه کوي چي په شپه کي د آسمان په غېږ کي راڅرگند شي، د آسمان په څېر څرگند، مشهود او ښکاره. دغه توضيح او شرح بايد د قرآن د نورو قسمونو لپاره د يوه لارښود اصل او اسلوب په حيث ونيسي، چيرته چي د "مقسم به" په پيژندلو کي له ابهام او اشکال سره مخامخ شوي، نو د دغه اصل په رڼا کي ابهام او اشکال رفع کولی شي. لکه چي "الطارق" يو جلی، مشهود او څرگند شي دي: ځلاندي ستوري، همدا راز په نورو مواردو کي هم "مقسم به" د "الطارق" په څېر مشهود او قابل درک شي وگڼئ او هغې رأيي ته هيڅ اعتناء مه کوئ چي لدې نه غيبي او له سترگو پټ شيان مراد وي. دا د قرآن له اسلوب سره مخالف رايه په ديوار ووهي.

بايد دا واضح کړو چي آسمان او په هغه کي ځلانده ستوري څنگه دا ثابتوي چي هر نفس د يوه ذات تر مراقبت او حفاظت لاندې دي؟

پدې پوهېږو چي د دې ستر عالم بي انتها عظمت د شپې لخوا راڅرگند شي، د ورځي لخوا ټول سماوي اجرام له سترگو پټ وي، د

لمر له لوېدو او د شپې له رارسېدو سره سم، ستوري یو په بل پسې رابنکاره شي، په خپلو پلوشو سره زمونږ سترگي هڅوي، زمونږ د سترگو په وړاندي ودرېږي، مونږ د کائنات د عظمت او پراخوالي تماشا ته رابلي او دا پوښتنه زمونږ په ذهن کې راولاړوي چې پدې خور وور پراخ بې انتها عالم کې دا بې شمېره آسماني اجرام څوک اداره کوي؟ څوک ئې ساتي؟ دا کوم ځواک دئ چې هر یو په خپل خپل مسیر کې خوځوي او د دوی ترمنځ له ټکر او تصادم نه مانع کېږي؟ بې شکه چې دا آسمان او د هغه په غېږ کې دا بې شمېره ځلانده ستوري پدې شهادت ورکوي چې دا عالم یو ځواکمن او مقتدر ساتونکی او پالونکی لري چې هر جزء ئې په خپل خاص ځای کې ساتي، له تشتت او بد نظمي ئې او په خپلو کې د دوی د تصادم مخنیوي کوي.

گورئ چې قرآن د هغه چا د افناع لپاره څه وایي چې گمان کوي دا عالم په خپله پیدا شوی او هرڅه ئې طبیعت ته سپارل شوي، نه کوم مراقب لري او نه ساتونکی او محافظ، حوادث په تصادفي طور او په خپله رامنځته کېږي، نه واکمنه اداره شته او نه خاص ضوابط او سنن، قرآن هغه ته بلنه ورکوي چې د آسمان په لوري سترگي واړوه، د هغه وسعت او عظمت ته څیر شه، هغو بې شمېرو ستورو ته پام وکړه چې د دې بې انتها فضاء په غېږ کې ئې حفاظت او ساتنه کېږي، په همدې استدلال کوي او انسان ته وایي: هغه ذات چې دا هستی اداره کوي او د هر جزء او ذري ساتنه ئې په واک کې لري، همدا ذات ستا مراقب او ساتونکی هم دي.

د قرآن قسمونه ----- الطارق

د دې سوري په ۱۱ او ۱۲ آيتونو كې دوه نور قسمونه راغلي:

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ *
لورپه په آسمان دا پر له پسي راگرځوونكي.

وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ *
لورپه پدي ځمكي چاودېدونكي.

د قسمونو ځواب دا دي:

إِنَّهُ لَقَوْلُ فَصْلٍ * وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ *
بي شكه چي دا پرېكننده وينا ده. او نده هغه خوشي بيهوده.

د قسمونو او ځواب شرحه دا ده:

○ په لومړي قسم كې آسمان ته " ذَاتِ الرَّجْعِ: پر له پسي راگرځوونكي" ويل شوي، د كلام له فحوى او د قرآن د نورو آيتونو په رڼا كې پدې پوهېږو چي دلته په "ذَاتِ الرَّجْعِ" سره باران ته اشاره شوې، دا باران دئ چي د اوبو د بخاراتو په بڼه كې له ځمكي د آسمان په لوري وخوځېږي او آسمان ئې بېرته د ځمكي په لوري راوگرځوي.

○ په دوهم قسم كې ځمكي ته "ذَاتِ الصَّدْعِ: چاودېدونكي" ويل شوي چي مراد ئې د نباتاتو په رازرغونېدو سره د هغې چاودل دي.
○ د قسم په ځواب كې دا خبره نده واضح شوې چي لدې پرېكننده

وينا نه کومه وينا مراد ده؟ خو که لږ غور وکړو نو گورو چې له قسمونو نه مخکې په اتم آيت کې ويل شوي: **إِنَّهُ عَلَىٰ رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ***: بې شکه چې هغه ئې په بيا راگرځولو توانا دي. د دغې ادعا د اثبات لپاره دا قسمونه راغلي او ورپسې ويل شوي چې دا پرېکنده وينا ده او هسي بيهوده خبره نده.

○ له آسمانه د اوبو په راوړېدو سره د ځمکې له زړه نه د نباتاتو رازرغونېدل نسيي چې الله تعالی د مړو په بياژوندي کولو قادر دي، تاسو تل دا بياراژوندي کېدل په خپلو سترگو گورئ، نو څنگه د بياژوندون خبره يوه بابيزه او خوشي خبره گنې؟! مگر له آسمانه د اوبو راوړېدل او پدې سره د مړې ځمکې ژوندي کېدل او د رنگ رنگ نباتاتو رازرغونېدل د دې ادعا څرگند او قطعي ثبوت ندي!؟

له مجدد ژوندون نه خو هغه چا بايد انکار کولی چې په خپل ټول ژوند کې ئې د دې کومه بېلگه نه وي ليدلې، ته خو هره شېبه گورئ چې د اوبو يوه "قطره" په نطفې او انسان بدله شي، له مړې او ژوول شوې دانې او مېوې نه د انسان په بدن کې ژوندي نطفه جوړه شي، مړه ځمکه په يوه باران سره و خوځېږي او گڼ شمېر ژوندي توکي راشنه کړي. نو ته څنگه بياژوندون محال گنې?!؟

الفجر

د هري شپې په پای کي سباوون دا خبره کوي چي ستا رب
ظالمانو ته په کمين کي دي

د الفجر د مبارکي سوري قسمونه دا دي:

وَ الْفَجْرِ * وَ لَيْلٍ عَشْرٍ * وَ الشَّفْعِ وَ الْوَتْرِ * وَ الْبَيْتِ إِذَا يَسْرٍ *

قسم په سباوون. قسم په هرو لسو شپو. قسم په هغه جفت او طاق. او
په شپې چي شي روانه.

له قسمونو نه وروسته دا خبره شوې:

هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ *
آيا پوهياليو ته به پدې کي قسم وي؟

بيا د عاد، ثمود او فرعون تباهي او هلاکت ته پدې ډول اشاره کوي:

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ * إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ * الَّتِي لَمْ
يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْبَلَدِ * وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ
بِالْوَادِ * وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ * الَّذِينَ طَعَنُوا فِي الْبَلَدِ *
فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفُسَادَ * فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ *
ودی نه لیدو چي څرنگه ئی وکړلو له عاد سره ستارې؟ د ارم "عاد"،
آخوند د جگو ستونو. آچي نه وو پیدا شوی په بنارونو کي په څېر
ئې. او ثمود سره چي تېرې ئې درو کي و تراشلی. او فرعون سره
خاوند د آ میخونو. هغه خلک چي بنارونو کي ئې وکړه سرکشي.
فسادونه ئې ډېر کړی په هغو کي. نور ب دي پری راپرېښوده متروکه
د عذاب.

او ورپسې د قسمونو ځواب پدې صیغه راغلی:

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمُرْصَادِ *
بی شکه چي ستارې دئ په کمین کي.

پدې مبارکو آیتونو کي په څلورو شیانو د لوړې شاهد یو،
راشئ وگورو چي په څه څه لوړه شوې او د قسمونو ځواب څه دي؟

د قرآن قسمونه -----الفجر

او د قسمونو او ځواب ترمنځ ئې ارتباط څنگه دي؟ او د کومي ادعا د اثبات لپاره پدې شيانو لوړه شوې؟

که لږ دقت وکړو نو متوجه کېږو چې له قسمونو نه وروسته په اتو آيتونو کې د دريو باغي او عاصي ډلو: عاد، ثمود او د فرعون د قوم شوم او کرغېرن عاقبت ته اشاره شوې، دا هره ډله په خپل خپل وخت کې پياوړې، ځواکمنه او په وسايلو سنبال ډله وه، چې د فساد، ظلم او طغيان په وجه مؤاخذه شول او په الهي دردناک عذاب اخته. په ۱۴ آيت کې د يوې ډېرې مهمې ادعاء شاهد يو، چې په ټول قاطعيت او تاکيد سره مطرح شوې، دا چې "ستار ب حتماً په کمين کې دي". دغه ادعا د مخکنيو قسمونو ځواب دي، د هغې د اثبات لپاره په دغو قسمونو او پورتنيو تاريخي مثالونو استناد شوی. د دې لپاره چې پوه شو دا قسمونه څنگه دا ادعا اثباتوي چې ستار ب د شر او فساد ځواکونو ته په کمين کې دي، بايد لاندې خبرو ته توجه وکړو:

• د قسمونو په سر کې "الفجر: سباوون" ذکر او ورپسې "ليلال عشر: لسگونې شپې" او په پای کې ئې د "الليل اذا يسر: او په شپې چې شي روانه" دا بنسټي چې په منځنيو قسمونو کې هم بايد د شپې په اړه خبره شوې وي او له "الشفع و الوتر" نه هم بايد جفت او طاق شپه مراد وي نه بل څه، د بيان له فحوی نه په ټول صراحت سره معلومېږي چې له سباوون نه هر سباوون، له لسگونو شپو د هري مياشتې لسگونې شپې او له جفت او طاق نه هره جفت او طاق شپه

مراد ده. د الهي بليغ كلام دقيق نظم او يووالي همدا ايجابوي، په بل څه د هغوی اطلاق، بې بنسټه او بې ځايه تعبير دئ چې هيڅ دليل ورته نشو وړاندي کولی.

- د دغو آيتونو الفاظ عام دي، دا سمه نده چې تر خاص سباوون او خاصو شپو ئې محدود کړو، د آيتونو په الفاظو کې هيڅ داسې نښه نه گورو چې اختصاص ترې ثابت شي.
- د الهي كلام بلاغت دا تقاصا کوي چې د نوموړو قسمونو او ورپسې تاريخي مثالونو او د قسمونو د ځواب ترمنځ بايد ژور او دقيق ارتباط وي.

- ته چې هر سحر، د "شپې" د ختمېدو او د سباوون د راختو شاهد يې، هره جفت او طاق شپه گورئ چې پای لري، سره لدې چې په هغوی کې د تياري او روښنایي له اړخه او د اوږدوالي لنډوالي له پلوه او په هغوی کې د سپوږمۍ د شکل او هيئت له لحاظه تفاوت وي، خو هره يوه پای مومي او خپل ځای ورځي، رڼا او روښنایي ته پرېږدي. د هري مياشتې لسيزې گورئ چې په لومړي کې سپوږمۍ وره وي او ورو ورو ستره شي، د شپو لومړې برخې ئې سوکه سوکه تر مخکې نه زیاته روښانه وي، په منځنۍ لسيزې کې د شپو ډېره برخه روښانه او د سپوږمۍ زیاته برخه څرگنده وي او په وروستۍ لسيزې کې سپوږمۍ وره وي او رڼا ئې ضعيفه، د شپو لومړۍ برخه تياره او وروستۍ ئې نسبتاً روښانه. تر هغه چې د وروستۍ لسيزې په وروستۍ شپه کې سپوږمۍ له سترگو پټه شي، مياشت پای ته ورسې او خپل ځای بلي مياشتې ته پرېږدي. همداراز چې هر

د قرآن قسمونه -----الفجر

سباوون د شپې تياره زړه په روڼ فجر سره خپري شي، د سباوون
ځلانده توره د شپې په تور سرراپربوئي، د شپې توره پرده خپري او
فجر طلوع کوي، بايد مطمئن وي چي د جهل، ظلم او فساد توره
شپه به همداسي ختمېږي.

ډېره عجيبه ده چي ځينو مفسرينو "رحمهم الله"، له "فجر" او
"ليال عشر" نه خاص اوقات او له جفت او طاق نه له شپو نه پرته نور
څه مراد کړي!! د دغو کمزورو آراوو په هکله بايد ووايو:

- عام الفاظ ئي خاص کړي.
- د قسمونو او ځواب ترمنځ ارتباط ئي له پامه غورځولی.
- داسي ئي انگارلي چي دا قسمونه د "مقسم به" په عظمت د
اعتراف په څېر ذکر شوي نه د استشهاد او استناد لپاره، حال دا چي
خبره برعکس ده، الله لدې ډېر لوړ دئ چي د کوم څه د عظمت لپاره
په هغه لوړه وکړي، دا کار له انسان سره بنائي نه له رب العالمين
سره، د قرآن قسمونه د استشهاد لپاره او د مدعا د اثبات په منظور
راغلي.

که "فجر"، "ليال عشر" او "الشفع و الوتر" خاص اوقات ونيسو،
نو په هغوی باندي لوړه دا مدعا څنگه ثابتوي چي ستا رب ظالمانو
ته په کمين کي دي!! او دا به د فرعون، عاد او ثمود د قومونو له
تباهي سره څه تړاو لري!! پداسي کمزوري توجيه سره خو د الله له
بليغ کلام نه بي ربطه جملات جوړېږي، يووالي او دقيق نظم ئي له

منځه ځي.

دا آيت "هل في ذلك قسم لذي حجر" په ډېر وضاحت سره بښي چې په مخکښو آيتونو کې راغلي قسمونه "دلائل" او "شواهد" دي، نه مجرد قسمونه. "عقل" ئې مخاطب کړی او وايي چې "د عقل خاوندان" ئې په حقيقت پوهېدی شي، "ذی حجر" د دغو قسمونو د مدعا حقيقت درک کولی شي. د دې قسمونو اساسي "مدعا" دا مطلب ثابتول دی چې "خدای ظالمانو ته په کمين کې دي"، د دغې مدعا د اثبات لپاره لومړي د هري شپې په پای کې د سباوون په راختو استناد شوی او ويل شوي چې هره شپه، څه جفت څه طاق، څه د مياشتې د يوې لسيزې څه د بلې لسيزې، بالآخره د فجر په راختو پای ته رسي، همداراز به د ظلم شپه ختمېږي او تغربه ئې ټولېږي، د هغو لپاره چې "د عقل خاوندان" وي همدا دليل کافي دي، بيا پدې پسې متصل، د پورتنې حقيقت او الهي سنت څو تاريخي بېلگې رااخلي او د مخاطب مخي ته ئې ږدي او همدغه ادعا د تاريخ په پاڼو د استناد له لاري ثابتوي. دا دئ تاريخ شاهد دي، د عاد، ثمود او فرعون پايله څه وه؟ متمدن، ځواکمن، مسلح، د زر او زور خاوند، خو ظالم، مفسد، عاصي او طاغي!! يو ئې "ذات العماد: د لوړو لوړو جثو او جگو جگو بنگلو خاوند" بنگلي ئې د ضرورت لپاره نه، بلکې عبث، خوشي او د خپل قدرت او زور ځواک د بنودو لپاره، بل ئې ثمود چې تېرې به ئې تراشلي او په غرونو کې ئې ځانته مجلل کورونه جوړول، درېيم ئې فرعون چې د خپلو مخالفينو په لاس پښو کې ئې ميخونه ټکوهل، نه يوازي د عادي مخالفينو،

د قرآن قسمونه ----- الفجر

حتی د خپلي ميرمني په لاس پنبو کي هم!! پدوي ټولو د الهي عذاب متروکه راپرېوته، د دنيا له صفحي حذف شول، د دوی د هلاکت دوه اسباب وو: الف- طغيان او سرغړاوي ئې وکړ او زر زور مغرور کړل. ب: په ځمکه کي د ډېر فساد باعث شول.

نو که د طغيان او فساد په وجه په مخکنيو ظالمانو الهي عذاب نازل شوی، نو اي ظالمانو! پدې پوه شي چي ستاسو پایله هم دې ته ورته ده. پدې پوه شي چي الله هر ظالم ته په کمين کي دي، مهلت ورکوي خو غافل کېږي نه، لکه يو شکاری چي د خپل شکار لپاره کمين نيسي، شکار ته موقع ورکوي چي بې باک او بې اعتناء د کمين په لوري وخوځي، په خاص وخت او ځای کي ئې کار کوي، همداراز الله تعالي ظالمانو ته مهلت ورکوي، تر خاص وخت پوري ورته انتظار کوي، ظالم له خپل عاقبت نه بې خبره، په الهي مهلت او فرصت غولېدلی، په ظلم، فساد او طغيان کي مخکي درومي، ناڅاپه له الهي کمين سره مخامخ کېږي او د عذاب متروکه په سر خوري.

البلد

له ستونزو او کړاوونو سره مخامخ کېدل د الله له رعايت نه
د محرومیت نښه نده، برعکس دا یو ثابت او عام الهي
سنت دي

د البلد د مبارکي سوري په لومړي آيت کي قسم پدې صيغه
راغلی:

لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ * وَأَنْتَ حَلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ * وَوَالِدٍ وَمَا
وَلَدَ *

نه، قسم می پدی ښار. او ته حلال گڼی کېږی پدی ښار کي. او قسم
می په هر پلار او په هر ځوی.

دلته څو خبرو ته پام وکړئ:

○ ځيني گمان کوي چې د قسم نه مخکي "لا" اضافي ده او ځيني نور وايي چې دا د قسم د نفي لپاره ده، پدې معنی چې لوړه نه کوم، دا دواړه توجيهاټ کمزوري دي، په قرآن کي نه اضافي څه شته او نه کم او دا دوهمه توجیه خو تر دې هم ډېره کمزوري او خرابه چې د غیر ضروري خبري له کولو سره ئې مترادف کوي، که معنی ئې دا وي چې پدې بناړ لوړه نه کوم نو د دې خبري د کولو گټه څه شوه؟! غوره او دقیقه توجیه دا ده چې پدې "لا" سره د مخاطب وينا او دعوی رد شوي او د ده د ذهنیت له ردولو نه ورسته، مختصر مکث دئ او بیا ویل شوي چې پدې بناړ مې قسم، یعنی داسي نده چې تاسو ئې گمان کوي، زما دي پدې بناړ او په هر پلار زوي قسم وي چې انسان په کړاو او ستونزو کي پیدا شوی. د قرآن په ډېرو ځایونو کي کلام په "لا" او "فلا" پیل شوی، په انساني محاوره کي هم د دې شاهد یو چې معمولاً انسان د خپل مخاطب خبره په لا او نه سره ردوي او ورپسې خپله خبره کوي.

○ د دې خبري "پدې بناړ کي ته حلال یې" معنی دا ده چې: د مکې پدې بناړ کي چې د "بیت الحرام" محدوده ده، جنگ پکي حرام دي، پدې کي خلک د خپل پلار له قاتل نه هم د غچ اخیستو هڅه نه کوي، د بوټو او ونو له شکولو ئې ډډه کوي، د ځناورو او حشراتو له وژلو هم ځان ساتي، بنکار پکي حرام گڼي، د هرڅه حرمت پکي ساتل کېږي، خو اي پیغمبره!! دلته ستا هتک حرمت، له تا سره د بنمني او مخالفت، ستا د یارانو تعذیب او وژنه، نه یوازي جائز گڼل کېږي بلکي د ثواب کار ئې شمېږي!! ټول د "حرمت" په "حریم" کي دي، خو

د قرآن قسمونه ----- البلد

ته له حرمت نه محروم او حلال!! که د سوري په متن کي او د قسمونو او خواب ترمنځ ارتباط ته لږ ځير شو نو پدې خبري پوهېدل آسانه شي چي له "أنت حلُّ بهذا البلد" نه مراد همدا مطلب دئ نه بل څه.

○ په درېيم آيت کي "والد و ما ولد" د نکيره په صيغه راغلي او معنی ئې هر پلار او زوي دي، نه خاص پلار او زوي.

له قسمونو وروسته ويل شوي:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ*

بی شکه چي انسان مو پيدا کړی په سختی کي.

دا د مخکنیو قسمونو خواب دي، باید وگورو چي دا قسمونه څه مطلب افاده کوي او څنگه د دې ادعا په حقانیت شهادت ورکوي چي "الله تعالی انسان په محنت او مشقت کي پيدا کړی" او په "هذا البلد" او "والد و ما ولد" باندې د لوري او خواب ترمنځ ئې څه رابطه ده؟ پدې خبرو د پوهېدو لپاره لاندو نقاطو ته توجه وکړئ:

هغو خلکو چي د پیغمبر علیه السلام او د ده له دعوت سره مخالفت ته ئې ملاتړلي وه، خپل ټول وسایل او امکانات ئې د دې الهي نهضت د مقابلې لپاره کارول او د پیغمبر علیه السلام یاران ئې د مکې په مبارکي وادي، دا د الله د کور حرم کي، ترشديد تعذيب لاندې نیولي وو، ويل به ئې: پدې خبري څنگه باور وکړو چي محمد صلی الله علیه و سلم د خدای پیغمبر دي، د ټولو ملائکو مطاع جبرئیل د الله له لوري ده ته د الهي وحی قاصد دي، دا ادعا

کوي چي لار ئې حقه او الله ئې مل دئ!! پداسي حال کي چي دی او یاران ئې له دغو سختو کړاوونو او ستونزو سره مخامخ دي، په هرگام مصیبتونه او ابتلاءات ورته منتظر، تعذیب کېږي، له ملک نه شړل کېږي او وژل کېږي!! دا ولې د ده خدای د ده مرسته نه کوي؟ ولې ملائکي د ده مرستي ته نه راځي؟ ولې د ده مخالفین د الله په عذاب نه اخته کېږي؟ الله جل شأنه پدغي مبارکي سورې کي دوی ته دا ځواب ورکوي: له کړاوونو او ستونزو سره مخامخ کېدل یو ثابت الهي سنت دي، خدای جل شأنه انسان داسي پیدا کړی چي خامخا به د راز راز محنتونو او مشقتونو له کړلېچونو نه تېرېږي، لوړي ژوري به گورئ، کړاوونه به گالي، له مصیبتونو سره د چا د مخامخ کېدو معنی دا نده چي هغه د الله له تائید نه محروم او لاره ئې ناسمه ده!! تاسو سخته اشتباه کړې چي دا انگېرنه مو د خپلو قضاوتونو لپاره ملاک او معیار گرځولی، مگر د دې بنا د د جوړېدو له قصې خبر نه یاست چي څنگه ستاسو جد ابراهیم علیه السلام د خدای خلیل، خپله ناتوانه میرمن، هاجر او خپل وړوکي ماشوم زوي، اسمعیل علیه السلام پدغي سوزنده وادي کي هغه وخت یوازي پرېښودل چي نه پکي د څښاک اوبه وي، نه ونه او بوتې، نه سیوري، نه حیوان او انسان، ویرونکي وچه دره او سپیره ډاگ، دواړه ئې د الله په حکم دلته یوازي پرېښودل، څومره ستره ابتلاء، هم پلار ته او هم مور او زوي ته!! څومره سختي ورځي پرې راغلې؟ که ابراهیم علیه السلام دا د کعبي معمار او زوي ئې اسمعیل ذبیح الله، هغه دوه ستر شخصیتونه چي تاسو اي قریشو! ځان ورته منسوبوي او

پدې انتساب فخر کوي، که دوی لداسي ابتلاءاتو سره مخامخ شوي او تاسو دا نه وایاست چې ولې ستاسو جد لداسي سختو ورځو سره مخامخ شوي نو د محمد علیه السلام په اړه ولې دا خبره کوي؟ د پیغمبرانو د ابتلاءاتو قصې خو دا حقیقت ثابتوي چې دا یو ثابت الهی سنت دي.

○ د هر انسان د ژوند بهیر ته پام وکړئ، که پلار وي او که زوي، د هرچا ژوند له لوړو ژورو ډک، کمزوي، ضعیف او محتاج دنیا ته راشي، بل ته په هرڅه کې اړ، لاس پښې وهي، له یوه نه بل اړخ ته نشي اوښتي، بل څوک باید د ده مرسته وکړي، خپله غذا په اوبښکو، ژړا او چیغو ترلاسه کوي، چې له ځمکې د پورته کېدو شي نو هرگام په ډېر زحمت پورته کوي، په هر قدم کې پر مخ لوبېږي، له راز راز بیماریو سره د دوامداري مقابلې لري، ئې په مخ کې، دردونه او رنځونه، ترڅو ځوان شي، د ژوند بهیر ئې نوي پړاو پیل کړي او ستونزې ئې نوي بڼه او پیچلي ابعاد، له یوې نزاع لا نه وي فارغ شوی چې په بلې سر شي، یو مشکل ئې لا نه وي حل چې له بل سره مخامخ شي، له یوې بیماری روغ شي په بلې اخته، دغه دئ د انسان د ژوند حقیقي انځور، له ستونزو سره مخامخ کېدل ئې د ژوند طبیعي بهیر، د الهی سننو مطابق او د ژوند لازمه. خدای جل شأنه انسان داسې ندي پیدا کړی چې تل به د گلانو د پانیو په بستر ځملي، الله د گل ترڅنگ اغزي پیدا کړي، د خدا ترڅنگ ژړا، د خوشحالي ترڅنگ غم، د سوکالي ترڅنگ ستونزې.

البلد ----- د قرآن قسمونه

الشمس

که بریا غوارې خپل نفس تزکیه کړه

د الشمس د سورې قسمونه دا دي:

وَ الشَّمْسِ وَ ضَحَاهَا *

قسم په دغه لمر او په غرمه ئی.

وَ الْقَمَرِ إِذَا تَلَّهَا *

قسم پدی سپوږمۍ چي شي ورپسۍ .

وَ النَّهَارِ إِذَا جَلَّهَا *

قسم پدغي ورځ چي ئی څرگند کړی.

الشمس ----- د قرآن قسمونه

وَ اللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا *

قسم پدغني شپې چې ئی راونغاړی تیاره کي.

وَ السَّمَاءِ وَ مَا بَنَاهَا *

قسم پدی آسمان او دغه رنگه جوړېدو ئی.

وَ الْأَرْضِ وَ مَا طَحَاهَا *

قسم پدغني ځمکی او داهسی خوړېدو ئی

وَ نَفْسٍ وَ مَا سَوَّاهَا * فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَ تَقْوَاهَا *

قسم په دغه نفس او داهسی سمېدو ئی. چې الهام ئی ورته وکړ د فجور او ځان ساتو ئی.

له لومړي آيت نه تر ۸ پوري په څو شيانو لوړه شوې او ورپسې

ويل شوي:

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا * وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا *

بی شکه بريالی شو هغه څوک چې پاک ئی کړلو، او بی شکه نامراد شو هغه څوک چې وئى لړلو.

بايد وگورو چې د دغو قسمونو او ځواب تر منځ ئې څه رابطه

شته، دا قسمونه څنگه دا خبره ثابتوي چې: هغه کس بريالي شو چې

خپل نفس ئې تزکيه کړ او هغه نامراد شو چې ککړ ئې کړ " ځواب دا

دي:

لکه څنگه چې د دې عالم حکیم خالق، ستا د ځمکې د روښانه کولو لپاره داسې لمر پیدا کړی چې نه یوازې ستا د ځمکې "کور" ته رڼا ورکوي بلکه حرارت هم ورکوي، د لمر له "حرارت" او "نور" نه پرته به ستا په تیاره او سړې ځمکې باندې ژوند ممکن نه وو، همداراز ئې ستا د لارښوونې لپاره ستا په نفس کې د سالم فطرت او حساس ضمیر روڼ څراغ ایښی، داسې لارښود چې هم تا ته "فجور" درښی او هم "تقوی"، ښه درته ښایسته او آشنا کړي او بد درته منکر او کرکجن.

ته په آسمان کې گوري چې د "لمر" له پرېوتو سره سم سپوږمۍ راڅرگنده شي، دا سپوږمۍ چې د شپې نښه ده، نه له ځانه نور لري او نه حرارت، که لدې نه ستا د ځمکې په لور د نور پلوشي رادرومي، نو دا په خپله د دې نه بلکه د لمر وړانگي دي چې دا ئې د یوې آئينې په څېر ځمکې ته منعکس کوي. که لمر پرېوت سپوږمۍ راځي او د شپې راتگ اعلانوي، همداراز که ستا د ضمیر څراغ خړ او مړ شو، نو نامراده شوې او تیاره دي په برخه شوه.

○ ته ورځ گوري چې لمر راڅرگند کړي، ورځ د ځمکې هغه حالت دی چې لمر ته مخه کړي، پدې سره روښانه شي، رڼا او حرارت ئې په برخه شي، هر څه پکې وینې شي، وده، حرکت او خوځښت پکې پیل شي او ته شپه گوري چې لمر پټ کړي، شپه د ځمکې هغه حالت دی چې لمر ته شا کړي او پدې سره له نور او حرارت نه محرومه او تیاره ئې په برخه شي، د خوځښت او حرکت ځای رکود او جمود ونیسي،

ستا د "نفس" هم دغه حالت دي، که دي "تزکيه" کړ او پاک صاف دي وساتو، بريالي شوي او که دي "ولړلو" نو ناکام او نامراد شوي. که تا د خپل نفس لمر "دا حساس ضمير" او "دا لارښود خراغ" روښانه کړ نو "رڼا"، "ژوندون"، "وده" او "بيداري" به دي په برخه شي او که دي خړ او دپ کړ نو "تياره"، "خوب" او "رکود او جمود" به درته مخه کړي. دلته دې مطلب ته اشاره کول هم ضروري برېښي چي دا ولې قرآن د دې په ځای چي ووايي: د لمر په تلو راتلو سره شپه او ورځ راځي، برعکس وایي: ورځ لمر راڅرگند کړي او شپه ئې پټ کړي؟! د بيان پدغه اسلوب سره قرآن يوه داسي ستر حقيقت ته اشاره کړې چي انسان يوازي څو کاله د مخه په ۱۹ پيړۍ کي پرې پوه شو. انسان مخکي پدې نه پوهېدو چي شپه او ورځ په اصل کي د ځمکي دوه خاص حالتونه دي چي د ځمکي په حرکت پوري ارتباط لري، نه د لمر په حرکت پوري، د ځمکي حرکت دئ چي کله د لمر د څرگندېدو باعث شي او کله ئې د پټېدو، د بيان دا دقيق اسلوب نه يوازي د قسمونو له ځواب سره ژور ارتباط لري بلکي له يوه ستر علمي حقيقت نه هم پرده اوچتوي. لکه چي د ځمکي د شپې او ورځي باعث په خپله ځمکه ده، ستا د نفس د شپې ورځي باعث هم په خپله ستا نفس دي.

همدا راز ته په خپلي فضاء کي لوړ او اوچت آسمان گوري او تر خپلو پښو لاندي پرېوتې ځمکه، ستا نفس هم دې ته ورته دوه حالتونه درلودي شي، يا به لوړ درومي يا به له ځمکي سره نښلي، يا به د ارتقاء او رشد لار نيسي او عزت، رفعت او سرلوري ته به رسي،

د قرآن قسمونه ----- الشمس

يا به د خوږ، سقوط، هبوط او پرېوتو لار غوره کوي او د ذلت او سپکاوي په کنده کې به پرېوځي. قرآن په ډېرو نورو ځايونو کې هم دې ته ورته د ځمکې په لوري دروند کېدل، په ځمکې پسې نښتل او د هبوط او سقوط اصطلاحات هلته کارولي چې ذلت، رذالت او سپکاوی افاده کړي، ذلت ته غاړه اېښودل او په سپک ژوند د انسان رضایت تمثيل کړي او پورته تگ ئې د معنوي ارتقاء او روحي رشد لپاره کارولی.

په ۵، ۷ او ۷ آيت کې د "ماېناها، ما طحها و ماسوها" په اړه د مفسرينو دوه رأيي زمونږ مخي ته راځي چې دقيقه او ارجح ئې دا ده: پدې آيتونو کې "ما" مصدری ده او د آيتونو ترجمه داسي ده: قسم پدې آسمان او دغه رنگه جوړېدو ئې. قسم پدغي ځمکې او داهسی خوړېدو ئې. قسم په دغه نفس او داهسی سمېدو ئې. د دې رأيي د ترجيح دلائل دا دي:

د کلام بلاغت او د آيتونو ترمنځ نظم او تړاو دا تقاصا کوي چې د مخکنيو او وروستنيو آيتونو په څېر دلته هم بايد په څرگندو شيانو لوړه شوې وي، لکه چې په نورو آيتونو کې په لمر او غرمه ئې، په سپوږمۍ چې په لمر پسې راشي، په ورځ چې لمر څرگند کړي، په شپه چې لمر پټ کړي، په آسمان او په ځمکې لوړه شوې، په "ماېناها، ما طحها و ماسوها" کې هم بايد څرگندو شيانو ته اشاره شوې وي، د قرآن اسلوب دا دئ چې "مشهود" او "لموس" شي د "غيب" او له سترگو پټو شيانو د اثبات لپاره شاهد راوړي.

که "ما" د "من" په معنی و نیولی شي نو د قسمونو معنا به دا شي چي په ټولو کي په الله لورپه شوې، چي پدې سره له يوې خوا د بلاغت مغاير تکرار راځي او له بلې خوا په الله تعالی باندي لوري سره "کافر" مخاطب پدې نشي قانع کېدی چي د نفس تزکیه په بریا منتج کېږي او تدسیه ئې په خسران او نامرادي.

نو پدې قسمونو سره انسان ته ویل شوي: که ستا نفس همت وکړ او چت او لوړ اهداف ئې غوره کړل، له تیارو د وتلو تکل ئې وکړ، له ځمکنیو ټیټو جاذبو نه ئې ځان وژغورو، د لوړو په لوري ئې د الوتو پیاوړي وزرونه پیدا کړل، بریا دي په برخه کېږي، خو که دي نفس په تیاره، ناپاکي او پليدي کي پاتې شو، له هغه نه د وتو همت او جرأت ئې ونه کړ، ذلیل، زبون، شقي او بدمرغه به شي. لکه چي په طبیعت کي روڼ او تود لمر گوري، او سپوږمۍ چي په خپله تیاره ده او لمر ئې روښانه کوي، شپه او ورځ گوري چي یوه لمر متجلي او خرگند کړي او بله ئې پټ، لوړ آسمان او ټیټه پرته ځمکه گوري، په خپله د انسان دننه د "تقوی" الهام او د "فجور" د وسوسي شاهد یې، نو پدې پوه شه چي ستا د روح او نفس هم دوه حالته دي: یا به هغه تزکیه کوي، وده به ورکوي، لوړ به ئې بیایي، ارتقاء به ورکوي او پدې سره به بریا ترلاسه کوي او یا به ئې په کثافاتو لري، لاندي به ئې غورځوي، له اوچت تلو به ئې راگرځوي، پرېږدي به ئې چي تپ او زنگ وهلي پاتې شي چي پدې سره به ئې په خسران او نامرادي اخته کوي.

دا مطلب هم د یادولو وړ دی چې د یوې مذهبي فرقي په ځینو تفاسیرو کې د "الشمس"، "القمر" او دې ته ورته الفاظو داسې تفسیرونه شوي چې له قرآن سره د دوی چلند او د قرآن په غلط تفسیر کې د دوی جسارت او بې باکي ته انسان حیران پاتې شي!! د مثال په طور وایي: الشمس یعنی علي، والقمر یعنی فاطمه!! یعنی د الشمس او القمر معنی هغه نده چې عام خلک پرې پوهېږي، له الشمس نه مراد علي رضي الله عنه دی او له القمر نه مراد فاطمه رضي الله عنها!! دوی د قرآن د الفاظو هغه معنی اخیستل سم نه گڼي چې د عربو په محاوراتو کې معمول وه یا ئې د لغت په کتابونو کې موندل کېده!! د قرآن د الفاظو ظاهري او متداوله معنی اخیستل، له الشمس نه لمر، له القمر نه سپوږمۍ، له الليل نه شپه او له النهار نه ورځ، له السماء نه آسمان او له الارض نه ځمکه او ... دا صحیح نه گڼي، وایي: د دې الفاظو د ظاهري معنی تر شا بله باطني معنی مضمحل ده چې په هغې یوازې اهل بیت او د دوی ائمه پوهېږي او بس!! دوی وایي: د قرآن په درې سوه آیتونو کې علي رضي الله عنه ته اشاره شوې، پداسې حال کې چې هر په قرآن پوه انسان حتی هغه چې ډېر محدود او سطحي پوهه هم ولري پدې ښه پوهېږي چې په ټول قرآن کې یو داسې آیت هم نشته چې په هغه کې صراحتاً او یا اشارتاً او تلویحاً علي رضي الله عنه ته اشاره شوې وي!! د دوی په مقابل کې بیا ځیني نور داسې دي چې د تفسیر او ترجمې په دوران کې د یوه لفظ ټولې هغه معاني رااخلي چې د لغت په کتابونو کې ئې بیامومي او د مختلفو معانیو له مخې د آیت گڼ شمېر ترجمې او

الشمس ----- د قرآن قسمونه

تفاسیر وړاندي کوي، پرته لدې چې یوې ته په بلي ترجیح ورکړي او دا ووايي چې پدې خاص ځای کې کومه ځانگړې معنی مراد ده!! دوی گمان کوي چې د یوه کلام کمال پدې کې دی چې ډېرې معاني ولري!! حال دا چې بلیغ کلام هغه دی چې معنا ئې څرگنده وي، مخاطب مشخص، محدد او واضح مفهوم ترې واخلي، دا شک ورته راپیدا نشي چې د کلام د خاوند هدف څه دی، برعکس د ویناوال هدف په صراحت او آساني سره درک کړي. قرآن خو خپل ځان داسې معرفي کوي چې مبین، آسان، له شک نه فارغ او څرگند دي، یوه برخه ئې په بل سره توضیح شوې، په واضح عربي ژبې کې لېږل شوی، ابهام او اغماض پکې نشته او د هرڅه تفصیلي بیان پکې راغلی.

اللیل

د انسان اعمال "بڼه" او "بد" لري او مكافات او مجازات
ايجابوي.

د اللیل د سوري قسمونه دا دي:

وَ اللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى *
قسم پدغي شپې چې كله و نغاړی تياره كي.

وَ النَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى *
قسم پدغي ورځې چې ځلانده كړی رڼا كي.

وَ مَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَ الْأُنثَى *
قسم دئ په داهسی پيدا يښت د نر او ښځې.

د قسمونو ځواب دا دي:

إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَى *
بی له شکه بېلابېلی مو دي هڅی.

د قسمونو او ځواب شرح او تفصیل داسي دي:

- دلته په دريو شيانو لوړه شوې: په شپه چي کله خپل تور وزر په هر څه وغوروي او له سترگو ئې پټ کړي، په ورځ چي هرڅه راڅرگند کړي او د تر بنځي د پيدايښت په څرنگوالي.
- د دغي ادعا د اثبات لپاره چي د انسانانو هڅي او مساعي له يوه بل نه تفاوت لري او د ماهيت، ارزښت او نتايجو له مخي يو شانته نه دي، په مخکنيو دريو خبرو استناد شوی: د "شپې" او "ورځي" ترمنځ تفاوت او د "تر" او "بنځي" ترمنځ تفاوت.

لومړئ بايد دا خبره واضح شي چي د انسان د هڅو او مساعي ترمنځ د تفاوت معنی څه ده؟ بيا بايد وگورو چي دا قسونه څنگه د دغي ادعا په حقانيت شهادت ورکوي؟ د انسان د کړو وړو په اړه دوه تصور او انگېرني درلودي شو:

- د انسان اعمال "ښه" او "بد" لري او مکافات او مجازات ايجابوي.
- د انسان اعمال ښه او بد نلري، نبايد هغه د ښه او بد په معيارونو وزن کړو، ځينو ته ښه او ځينو ته بد ووايو او په مکافات

د قرآن قسمونه ----- اللیل

او مجازات ئې باور ولرو.

څوك چې په خدای او آخرت باور نلري، د انسان د عملونو په اړه ئې انگېرنه دا ده چې د انسان ټول اعمال يو شانته دي او د هغوی ترمنځ په تفاوت باور نه لري، فقط هغه عمل "بد" گڼي چې بل ترې متضرر شي، دا "عمل" هم پدې دليل بد ندي چې "ذاتاً" او "اساساً" بد وي، نه، بلکه د هغه چا له نظره بد دئ چې ترې متضرر شوی، په يوه عمل کي د دواړو ذيدخلو خواوو د رضایت په صورت کي هرکار جائز او سم گڼي. دا تصور د دې باعث کېږي چې انسان د عملونو مکافات او مجازات نفی کړي او په هغه باور ونه لري، د دغې انگېرني له مخي "بڼه" او "بد" د انسان د "خيال" زېږنده ده، د انسان له ځانگړو تصوراتو نه راولاړ شوی، اساساً "بڼه" او "بد" نشته، دا په خپله تاسو ياست چې "بڼه" او "بد" مو جوړ کړي.

قرآن د دغه غلط ذهنيت او ناسم تصور د تردید او تصحيح لپاره وايي: لکه چې شپه او ورځ سره متفاوت دي، يوه توده او روښانه او بله تياره او سره، يوه په ټول سخاوت سره نور شيندي، هرڅه درته څرگندوي او په خپل حرارت سره د هر محتاج مرسته کوي، بله د نور او حرارت مانع شي، په هرڅه تياره پرده وغوروي او پيژندل ئې گران کړي، څوك چې د ورځي لخوا کار کوي خپل هرگام په پوره سوچ سره اخلي او په خپل ځای ئې ږدي، خو څوك چې د شپې لخوا خوځېږي هم د خپل حرکت د سمت او استقامت په تعيين کي له ستونزو سره مخامخ وي او هم د گام ايښودو موزون ځای په

الليل ----- د قرآن قسمونه

غوره کولو کي. ستا عملونه هم له يوه بل نه دومره تفاوت لري لکه دا د طبيعت دوه بېلابېلې شېبې، شپه او ورځ!! لکه چي "نر او بنځه" په هر خاص نوع ژوي کي په خپلو کي ژور تفاوتونه لري، هم د جوړښت له اړخه او هم له مقابل لوري سره په خپل تعامل کي، يو ئې اخیستلو ته تيار وي او بل ورکولو ته، يو ورکړه کوي او بل اخیستنه، د انسان په عملونو کي دې ته ورته تفاوتونه شته.

د انسان په کړو وړو کي تفاوت هومره ژور دئ چي د يوه بل مقابل کي، لکه د شپې او ورځي د تفاوت په اندازه او حتی تر دې هم زیات، يو ايتار کوي، د مظلوم او بې وزلي د ژغورني لپاره خپل مال وقف کوي، له "بخل" نه ځان ساتي، د بل په حق له تجاوز او تېري نه ډډه کوي، له هغه څه نه چي ده يا د ده همنوع ته صدمه رسوي امتناع کوي، د اوچتو اولوړو انساني اهدافو لپاره قرباني ورکوي او "حسني" تصديقوي، يعنی "ښه" او "ښايسته" پيژني او په هغه اعتراف کوي، د ښه او ښايسته د پيژندو استعداد لري، د "ښه" او "بد" تفکيک کولی شي، له ټولو سره ورته چلند نه کوي، دا تمیيز لري چي د انسان تر ټولو غوره عمل کوم دئ او تر ټولو بد ئې کوم. ټول يو برابر نه گڼي. د دې کس عمل د ورځي په څېر دي؛ روښانه او ښايسته. ده ته د ښيگڼو په آسانه لار تگ آسانه شي، د انساني سالم فطرت د غوښتنو سره سم چلند ورته سهل او غوره برېښي، نه له ښه عمل نه ستومانه کېږي او نه پښيमानه کېږي، د دې په مقابل کي بل انسان داسي وي چي "بخل" کوي، د خپل مظلوم او بې وزلي همنوع د ژغورني لپاره د خپل شته له انفاق نه ډډه کوي، دا ضرورت نه

د قرآن قسمونه ----- اللیل

احساسوي چي د محتاج انسان مرسته وکړي، لدې نه ځان بې نیازه گڼي چي د کوم لوړ انساني هدف لپاره څه قرباني ورکړي، د ښه او بد عمل ترمنځ د تفکیک او تمییز استعداد پکي ځپل شوی وي، له فضایلو نه انکار کوي، هر "معنوي ښایست" نفی کوي او د عمل په بدلې باور نه لري، د دې کس کره وړه توري شپې ته ورته دي چي د نور او حرارت مانع کېږي او د ښه او بد او مضر او مفید د پیژندلو په وړاندي خنډ شي. دې کس ته د بدو او کرکجنو کړو وړو "سخته" لار ښایسته او آسانه و برېښي، د انساني سالم فطرت مغایر عمل ورته ښایسته معلوم شي او د بدو په ډنډو کي مزید غرق شي. مگر دا کافي نده چي اعتراف وکړو د انسان عمل هم د کیفیت له لحاظه او هم د پایلو او عاقبت له لحاظه تفاوت لري؟

الضحى

لکه چي کله غرمه وي او کله تياره شپه، همداراز کله به
سو کالي وي او کله ستونزي

د الضحى د مبارکي سوري قسمونه دا دي:

وَ الضحى *

قسم پدى غرمه.

وَ اليل إذا سجد *

قسم پدغه شپه چي شي تياره.

د قسمونو خواب دا دي:

مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ *

نه خپل رب پرېښی یی او نه ئی دښمن گڼلی یی.

وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ *

او پایله درته غوره ده حتماً لدغه پیله.

وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ *

او ژر به دي رب، دومره تا ته درکړي چي راضي شي.

د شرحي په اړه لاندې خبرو ته توجه وکړئ:

په دوو لومړيو آيتونو کي په غرمي او په شپه چي کله توره پرده وغوروي، لوړه شوې او ورپسې د قسم خواب راغلی او په هغه کي ويل شوي: ته نه خپل رب پرېښي يې او نه ئې دښمن گڼلي يې. د قسمونو او خواب ترمنځ ئې ارتباط هغه وخت ښه درک کولی شو چي هم د ټولي سوري مجموعي مضمون په پام کي ولرو او هم هغه خاص شرائط چي دا سوره پکي نازل شوې.

که د دې مبارکي سوري مضامينو ته لږ ځير شو نو گورو چي دلته د پيغمبر عليه السلام د ژوند ځينو لوړو ژورو ته اشاره شوې او ورته ويل شوي: مگر ته ئې يو يتيم ونه موندلی او د ټيکي ځای ئې درکړ؟ مگر ته ئې يو لارورکی ونه موندلی او لار ئې وښودله؟ او نيازمند ئې ونه موندلې، خو غنا ئې درپه برخه کړه؟ که ستا په تېر ژوند کي دا لوړي ژوري راغلي، له ستونزو سره مخامخ شوی يې،

الضحى ----- د قرآن قسمونه

خو الله تعالی ترې ژغورلي يې، نو که نن له ستونزو سره مخامخ يې، باید مایوس نشي، باید ډاډه وي د تېر په خېر به دا حالت هم پای ته ورسېږي، مگر نه گورې چې الله تعالی کله ټکنده غرمه راوړي او کله تکه تیاره شپه، په تیاره شپو کې باید د رڼا ورځي او تودې غرمې راتلو ته امیدوار وي.

همدا راز دا سوره پس له هغه نازل شوه چې د څه موقت وخت لپاره پیغمبر علیه السلام ته د وحی راتگ متوقف شو، پیغمبر علیه السلام لدې ناحیې سخت پریشان وو، کله کله دا تشویش ورسره راپیدا کېدو چې مبادا الله تعالی ترې ناراضه شوی وي، مبادا کومه اشتباه ترې شوې وي او همدا د وحی د قطع کېدو باعث شوی وي، د دښمن شدید تبلیغات د ده تشویش لازیاتولو، یاران به ئې هره ورځ منتظر وو چې نوي هدایات به ئې ترلاسه کړي وي، خو اونۍ تېري شوې، نوي الهي لارښوونه ئې د منتظرو یارانو لپاره نه درلوده، دې وضعیت د ده پریشاني مزید زیاتوله، په همدې شرایطو کې دا مبارکه سوره نازل شوه. د دې سورې په قسمونو کې پیغمبر علیه السلام دې ته متوجه کوي چې کله غرمه وي، لمر تودې وړانگې خوروي، که دا حالت د زیات وخت لپاره دوام وکړي، انسان ئې نشي زغملی، حکیم خدای، ورځ او په هغې کې د تودو وړانگو خورېدل پای ته ورسوي، د څه وخت لپاره لمر ترشا کړي، د تودو وړانگو خورول ئې متوقف کړي، په ځای ئې شپه راوړي چې هم سره وي او هم تیاره او هم پکې چوپه چوپتیا، دا طبیعي تحول د دې باعث شي چې انسان خپل تعادل له لاسه ورنکړي او د ځمکې په سر ژوند کول

د قرآن قسمونه-----الضحی

ورته آسانه شي، همدا راز په پیغمبر علیه السلام د بعثت په لومړیو شپو ورځو کې د "وحي" مسلسل راتگ ده ته دومره ستونزمن او مشکل وو لکه په ټکنده غرمه کې لمر ته دوامدار ودرېدل، دې ته اړ وو چې د وحي دا پلوشي د څه وخت لپاره متوقف شي، ترڅو پیغمبر علیه السلام د وحي د لړۍ بعدی څپو ته تیار شي، د دغه مطلب د اثبات لپاره د شپې په تگ راتگ استناد شوی او پیغمبر علیه السلام ته ویل شوي چې نباید د وحي له موقت توقف نه پریشانه شي، دا داسې وگڼه لکه له یوې تودې غرمې نه وروسته چې ورځ ورو ورو پای ته ورسېږي او شپه راشي! ستا رب نه پدې خاطر د وحي نزول مؤقتاً متوقف کړی چې تا ته اعتناء نلري او نه پدې خاطر چې له تا ناراضه شوی، برعکس ستا د "خیر" او مصلحت لپاره ټې دا کار کړی.

التين

د پيغمبرانو لوړ لوړ شخصيتونه پدې شهادت ورکوي چي
په انسان کي لوړ لوړ استعدادونه ايښودل شوي

د دغه مطلب د اثبات لپاره د التين د سورې په قسمونو
استشهاد شوی:

وَالتَّيْنِ وَالزَّيْتُونِ*
پدی انخړ، پدی زيتون باندی قسم.

وَطُورِ سَيْنِينَ*
په طور سينين باندی قسم.

د قرآن قسمونه -----التين

وَ هَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ *
پدغه خوندي ښار باندی قسم.

د قسمونو ځواب دا دي:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ *
بی شکه چي انسان مو پیدا کړی دی تر ټولو غوره جوړښت کي.

د دغو قسمونو په اړه د مفسرينو ترمنځ د زيات اختلاف شاهد يو، مونږ د اختصار لپاره د کمزورو او ضعيفو آراوو له راوړلو ډډه کوو، يوازي هغه رايه رااخلو چي تر ټولو دقيقه او د سورې له مضامينو سره مطابق او د آيتونو ترمنځ دقيق ارتباط ټي تائيدوي. د وضاحت لپاره لاندې عرائض لرو:

پدې آيتونو کي د "طور سينين" او "بلد الامين" مفهوم کاملاً واضح او روښانه دی او قرآن په خپله د هغوی وضاحت کړی، طور سينين د موسى عليه السلام مبعث دی او بلد الامين، مکه مکرمه چي د اسمعيل عليه السلام او محمد عليه السلام مبعث دي او په هغې کي د ابراهيم او اسمعيل عليهما السلام په لاس کعبه بنا شوې. که د قرآن د نورو آيتونو په رڼا کي غور وکړو نو دا خبره راته جوته کېږي چي د دغو دواړو ترمنځ يو ځانگړي شباغت او مناسبت شته او هغه دا چي دواړه د پيغمبرانو مبعث او د وحی مهبط دي، په يوه کي موسى عليه السلام په پيغمبري مبعوث او د فرعون په مقابله مأمور شو او بل ټي د ابراهيم، اسمعيل او محمد عليهم السلام د بعثت او

التين ----- د قرآن قسمونه

دعوت غېږ. له ځواب سره د دغو دواړو قسمونو ارتباط هم ډېر څرگند او واضح دي: دا دواړه ځايونه چې د نړۍ ستر ستر شخصيتونه ئې په غېږ كې پاتې شوي، پدې خبري شهادت وركوي چې واقعاً انسان په ډېر غوره جوړښت كې پيدا شوی او ډېر ستر ستر استعدادونه پكې ايښودل شوي، د دغه اوچت او لوړ جوړښت څو څرگندي بېلگې ئې دغه جليل القدره پيغمبران دي، كه په انسان كې دا اوچت استعدادونه نه وي نو د پيغمبرانو په څېر عظيم او جليل القدره شخصيتونه به پدوي كې نه راپيدا كېدل. مگر نه گوري چې دغه جليل القدر پيغمبران د عظمت او لوړوالي كوم كوم مقام ته رسېدلي، هر يوه د سترو انقلابونو لارښوونه كړې، د دوی په لاس ظالم استبدادی نظامونه نسكور شوي، د عدالت او آزادي ډېره ئې بله كړې، د دې ډېوې په رڼا كې مظلومو او محرومو انسانانو ته د ډاډمن او سرلوړي ژوند شرائط برابر شوي، په جهل وهلي ټولني كې د روڼ مشعل په څېر ځلېدلي، توري تيارې شپې ئې روښانه كړې، آيا همدا كافي نده چې ووايو: واقعاً انسان په ډېر غوره تقويم كې پيدا شوی او په هغه كې ستر او عظيم استعدادونه ايښودل شوي.

خو له ځواب سره د دوو لومړنيو قسمونو په ارتباط پوهېدل غور غواړي. پدې اړه څو خبري په پام كې ولري:

د يوه بليغ كلام يو ستر خصوصيت دا وي چې د بېلو بېلو برخو ترمنځ ئې تړاو، نظم او تنسيق وي، د دغه اصل له مخي بايد دوه لومړي قسمونه له دوو وروستيو سره شباھت ولري. كه دوه وروستي

قسمونه خاصو ځايونو ته اشاره كوي، پكار دا ده چې دوه لومړي قسمونه هم دې ته ورته ځايونو ته اشاره وكړي. خو بايد وگورو چې په "التين" او "الزيتون" كې د دې امكان او احتمال شته كه نه؟ ځواب دا دئ چې هو؛ په څو دليله: لومړي دا چې د كلام له فحوى معلومېږي چې په لومړي آيت كې "البلد" مقدر دي، د درېيم آيت له "و هذ البلد" نه همدا خبره معلومېږي، يعنې په لومړي آيت كې د انځر او زيتون په سيمو لوړه شوې. دوهم دا چې د دې سورې د نازلېدو په وخت كې فلسطين د اعلى زيتون په درلودو مشهور وو او شام د اعلى انځر په درلودو، چې چا به د زيتون نوم واخيست نو فلسطين به ئې مخي ته راغي او چې د انځر نوم به ئې واخيست نو شام به ئې ذهن ته راغي، دا داسې وگنې لكه څوك چې په پاكستان كې د خربوزه نوم واخلي نو فوراً ئې افغانستان ذهن ته راشي او كه په افغانستان كې د ام يا كيلې نوم واخلي نو سمدلاسه ئې پاكستان سترگو ته ودرېږي، دا ډېره عامه ده چې اكثرأ ځايونه د خپلو خاصو ميوو په نامه يادېږي. عربانو معمولاً په خپلو محاوراتو كې مختلف ټاټوبي د خپلو ځانگړو او خاصو ميوو په نامه يادول، كه به چا د څو ملكونو په څنگ كې د زيتون او انځر نوم اخيستو نو لدې نه ئې د شام او فلسطين معنى اخيستله. درېيم دا چې دغو دواړو ځايونو ته د قرآن په څو آيتونو كې اشاره شوې او د طورسينين او بلد الامين په څېر د پيغمبرانو د بعثت مبارك ټاټوبي گڼل شوي. څلورم دا چې كه د ځينو مفسرينو د رأيي مطابق "التين" او "الزيتون" فقط ميوه وگڼو او په خوا كې ئې "البلد" مقدر ونه بولو نو له يوې خوا د دغو

التين ----- د قرآن قسمونه

خلورو قسمونو ترمنځ شباغت او يووالي نشو په گوته کولی او له بلي خوا د قسمونو او ځواب ترمنځ تړاو او ارتباط نشو بنودلی. شام او فلسطين چي دلته په "التين" او "الزيتون" سره ياد شوي، له "طور سينين" او "البلد الامين" سره لدې لحاظه شباغت لري چي هلته د سليمان، داود، عيسى او ابراهيم عليهم السلام په څېر پيغمبران مبعوث شوي. او پدې سره د ټولو قسمونو ژور او دقيق ارتباط له ځواب سره څرگند پري. يعني هغه باعظمته او ستر ستر شخصيتونه چي پدغو خلورو سيمو شام، فلسطين، طور سينين او البلد الامين کي راولاړ شوي، تلپاتې حماسي ئې جوړي کړې او د ډېر لوړ او اوچت انساني شخصيت بېلگې ئې وړاندې کړې، پدې شهادت ورکوي چي الله تعالی په انسان کي څومره لوړ استعدادونه ايښي او په څومره غوره او احسن تقويم او جوړښت کي ئې پيدا کړی!!

د قرآن قسمونه-----التين

العاديات

انسان د خپل رب په وړاندي سخت ناسپاسه دي، د سپرو
تر پنبو لاندې زغاستونکي آسونه همدا وايي

د العاديات د مبارکي سوري قسمونه دا دي:

وَ الْعَدِيَّتِ ضُبْحًا *

په خوږ سره زغاستونکو قسم.

فَالْمُورِيَّتِ قَدْحًا *

بيا په سم سره اور شيندونکو قسم.

فَالْمُعِيرَتِ صَبْحًا *

او په سباوون يرغل کونکو قسم.

فَأَثَرُنَّ بِهِ تَفْعَاءً *

په کوم سره چې دورې کړې خورې.

فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعاً *

په کوم سره چې ننوځي په منځ د يوه ټولې کي.

د قسمونو ځواب دا دي:

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ * وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ * وَإِنَّهُ لِحُبِّ
الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ *

یقیناً چې انسان خپل مولی ته ډېر ناشکره دی. او دی په خپله پدې باندي شاهد دی. او دی خوله خیر سره په مینې کي ډېر شدید دی.

دلته تر ټولو د منځه خو ټکي په پام کي ولري:

○ دا پنځه قسمونه د تعقيب (فاء) په توري سره په خپلو کي تړل شوي او بنسبي چې دلته د يوه څيز مختلفو حالتونو او صفتونو ته اشاره شوې، يعنې همدا زغاستونکي دي چې د خپلي توندي او تبزي منډي په وجه ئې له ټټير نه شور او ځور اوچت دي او همدغه زغاستونکي دي چې کله ئې سم په تېرو لگېږي نو سپرغی ترې اوچتي شي او همدا دي چې په سباوون کي د يرغل لپاره کارول شوي او همدا دي چې په خپلي چټکي زغاستي سره دورې بادوي او همدا دي چې د مقابل لوري په لیکو کي شق اجراء کوي، صفونه ئې څېري او د دوی په منځ کي ننوځي.

○ د بيان له الفاظو په ډاگه معلومېږي چې لدغو زغاستونكو څخه هدف آسونه دي نه بل څه، ډېر بې سليقي اديب به هم لدې نه بل مفهوم وانخلي.

اما دا چې دا قسمونه څنگه پدې خبري شهادت ورکوي چې انسان د خپل پالونکي رب په وړاندي سخت ناشکره دي، ځواب ئې دا دي: آيا نه گوري چې دا پياوړي آسونه، څنگه د خپل سپور د لاس په يوه حرکت سره، په زغاسته شي، هر يو له بل نه د مخکي کېدو هڅه کوي، له سخت شور ځور نه ئې پوهېدی شي چې خپل ټول زور ځواک ئې کارولی، ترڅو ترنورو د مخه خپل آقا مقصد ته ورسوي، نه گوري چې څومره تېز زغلي، چې نعل ئې له تېري سره ولگېږي له شدت نه ئې د اور بڅرکي ترې اوچت شي، په تياره سباوون کي په دښمن برید وکړي، لدې بې پروا چې په يوې يا بلي گونبي کي به دښمن ورته په کمين کي وي، ناڅاپي به په کوم غشي سره دی په نښه کړي، دوړو ته ئې پام نه کوي چې د مستانه او بې باکانه منډي ئې نښه، ناڅاپي د دښمن له مجهز صف سره مخامخ شي، له ايستلو تورو سره، خو په ټوله بې اعتنائې صف مات کړي او د دښمن په مزدحمو صفوفو کي ننوځي، کله چې د آسونو دې خپل ته خپلو سپرو د زغاستي اشاره نه وه کړې، هغه وخت تا ليدل چې هر يو د خپل سپور تر پښو لاندي، په شور شوق خوځېدو، پښه ئې په ځمکه وهله، د خپل سر غاړي په حرکاتو سره ئې دا بنودله چې خپل آقا ته مطيع دئ او يوازي يوې اشارې ته ئې منتظر!! دا لده سره خپل خاوند څه کړي چې دومره مطيع دی؟ له خوراک څښاک نه پرته ئې څه

ورکړي؟ په سر غاړه ئې د لاس راکښلو نه پرته څه ورسره کړي؟ د دومره څه په وړاندي دا وفا او اخلاص د څه شي نښه ده؟ او که تا ای انسانه! له دغه "حيوان" سره مقایسه کړي، د خپل منعم په وړاندي ستا وفا او اخلاص، ستا اطاعت او مننه، د خاوند په وړاندي د ده له چلند سره مقایسه کړي، ما ته ووايه: ستا په هکله عادلانه قضاوت به څه وي؟ آیا لدې پرته بل څه کېدی شي چې ته د خپل رب په وړاندي سخت ناشکره یې، بې وفا یې، بې اخلاصه یې!! إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ * یقیناً چې انسان، خپل مولی ته ډېر ناشکره دي. دا پداسې حال کې چې آس یوازي همدا دوه درې نعمتونه پیژني، له وانبو اوبو او په سر غاړه له لاس راکښلو پرته په نور څه نه پوهېږي، خو انسان د خیر او نعمت په اړه جامع تصور لري، ټول هغه بې شمېره نعمتونه پیژني چې الله تعالی پرې پیروزو کړي او دی ورسره کلکه مینه لري، خو سره لدې ډېر ناشکره دی او د دغه حیوان په اندازه هم د خپل مولی مننه او شکر نه کوی.

العصر

تاریخ د مؤمنانو د بریا او فتحي زبړي ورکوي

پدې مبارکي سوري کي په "العصر" لوړه شوې:

وَالْعَصْرِ*

قسم په زمانه.

د قسم خواب دا دي:

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ* إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

وَتَوَّاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّاصَوْا بِالصَّبْرِ*

یقیناً چې انسان په زیان کی دی، مگر هغه چې ایمان ئی راوړی او

صالح عملونه ئی کړی او یوه بل ته ئی د حق سپارښتنه کړی او یوه

بل ته ئی د صبر توصیه کړی.

د قرآن د نورو قسمونو په څېر دلته هم په يوه څرگند او د هر مخاطب مخي ته پروت حقيقت باندې لوړه شوې، په "العصر" يعني زمانه، هره زمانه او د زماني هر پړاو او دا د دغې ادعا د اثبات لپاره د شاهد په توگه وړاندې شوی چې انسان له ايمان، صالح عمل، په حق سپارښتنه او په صبر له سپارښتني پرته له زيان او خسران سره مخامخ کېږي. که تاريخ ته رجوع وکړئ، هره پاڼه ئې وڅېړئ او هر پړاو ته ئې څير شئ؛ په څرگنده به وگورئ چې تل د ايمان هغو خاوندانو بريا ترلاسه کړې او له تباهي ژغورل شوی چې عملونه ئې صالح وو، پر حق ولاړ وو او يوه بل ته ئې د حق سپارښتنه کړې، پدې لار کې ئې صبر کړی او يوه بل ته ئې د صبر توصيه کړې. راشئ وگورئ د هغو خلکو پايله څه وه چې د کفر او له حق نه د انکار لار ئې غوره کړې، بد اخلاقه او بد عمله وو، ظلم او تېری ئې کړی، فساد ته ئې لمن وهلي، نه ئې په خپله حق او حقيقت ته سر ټيټ کړی، نه ئې بل حق ته هڅولی، نه ئې په خپل جائز حق قناعت کړی، نه ئې د بل د حق پروا کړې، نه ئې په خپله صبر درلود او نه ئې بل ته د صبر سپارښتنه کړې؟ تاريخ د دغو خلکو په هکله څه وايي؟ د دوی پايله او انجام ئې څنگه معرفي کړی؟ کوم ولسونه چې له تباهي، ذلت او سپکاوې سره مخامخ شوي، خصوصيات او ځانگړتياوې ئې څه وي؟ او هغه چې فلاح او بريا ئې په برخه شوې، د شرف او عزت لوړو مدارجو ته رسېدلي، د ځمکې خلافت او د ولسونو قيادت او زعامت ئې ترلاسه کړی، څوک وو او مواصفات ئې کوم؟ آیا دغه سرلوري او عزتمن قومونه او دا د تاريخ معروف او

مشهور شخصیتونه چي هرڅوک ئې په نامه افتخار کوي، هغوی ته ځان منسوبوي، د هغوی نومونه پر خپل ځان او اولاد ږدي او د هغوی په لار د تلو هڅه کوي، لدغو صفاتو پرته ئې بل څه درلودل؟ او هغه کسان چي لدغو صفاتو نه محروم وو او د دغو صفاتو له خاوندانو سره ئې دښمني ته ملا تړلي وه، که څه هم زور ځواک ئې درلود، وسایل او امکانات ئې په واک کي وو، لښکري او فوځونه ئې درلودل او په لویو لویو ملکونو ئې حکومت کاوو، له کوم عاقبت سره مخامخ شوي او نن خلک او تاریخ د دوی په هکله څه قضاوت کوي؟ د ابوجهل، فرعون او نمرود په هکله څه وايي؟ د عیسی علیه اسلام د مخالفینو په هکله څه قضاوت کوي؟

متأسفانه ځینو دلته هم اشتباه کړې او "العصر" ئې یا د "صلوة العصر: د مازدیگر لمونځ" یا "د مازدیگر وخت" او یا د پیغمبر علیه السلام د زمانې په معنا نیولی، حال دا چي "العصر" عام دئ په هره زمانه ئې اطلاق کېږي او داسي هیڅ دلیل نشته چي خاص وخت او زمانه په گوته کړي. دا ضعیفه توجیه د قسم او ځواب ترمنځ هیڅ ارتباط نشي بڼودلی او په هیڅ تعبیر او تأویل سره دا نشي ثابتولی چي "العصر" د انسان په خسران او زیان شهادت ورکوي! د "العصر" صیغه عام ده، نباید هغه "خاص" کړو، د قسم او ځواب ترمنځ ارتباط یوازي په هغه صورت کي راڅرگندېږي چي صیغه په خپل حال "عام" پرېږدو او د زمانې هر پړاو او د تاریخ هره مرحله ئې وگڼو، همدا زمانه او ټول لوړ ژور پړاوونه ئې شهادت ورکوي چي انسان تل د بی‌ایمانی، بدو کړو وړو، په حق نه ودرېدو او یوه بل ته د هغه

د قرآن قسمونه ----- العصر

سپارښتنه نه کولو، بې صبري او یوه بل ته د صبر د سپارښتنې نه کولو سره ئې تاوان کړی او له تباهي سره مخامخ شوي.

دا مبارکه سوره مونږ ته لارښوونه کوي چې انسان د نجات لپاره څلورو صفتونو ته ضرورت لري: ایمان، صالح عمل، په حق او په صبر سپارښتنه، انسان هغه وخت کولی شي خپلي بریا او فلاح ته امیدوار وي چې د نجات او بریا دا ټول عوامل او لاملونه په ځان کې تعبیه کړي، که لدې نه یو ئې هم راکم شي او بی اهمیتته ئې وگڼي او هر یو په خپل ځای کې مراعات نکړي، نو د نجات کښتۍ ئې د لاري په نیمایي کې پاتې کېږي او ساحل ته له رسېدو محرومه کېږي. د دې سفر د پیل نقطه "ایمان" دي، نور صفات، د ایمان لوازم او مقتضیات دي او له هغه نه راولاړ شوي صفات دي، دا ستا ایمان دی چې د صالح عمل په بڼه کې راڅرگند شي، له حق نه دفاع ته دي تیار کړي، تا ته د صبر او ثبات درس درکوي او د مبارزې په لوړو ژورو کې په استواره گامونو مخکې تلو ته دي هڅوي. که ته غواړي داسې ټولنه جوړه کړې چې فلاح او سعادت ئې په برخه شي، د شر، فساد او تباهي عوامل پکې وځپلي شي، د انسان د ذلت او سپکاوي لاملونو جرړې وایستل شي او انسان په هغې کې له زیان او خسران نه خوندي وي، نو دې لوړ او مقدس هدف ته د رسېدو لار دا ده چې په لاندې څلورو خبرو ترکیز وشي: "ایمان"، د صالح افرادو روزنه، له حق نه دفاع او له حق نه د دفاع په لار کې صبر او استقامت.

هغه حزب چي ادعا کوي د خلکو د ژغورني او نجات لپاره ئې په مبارزې لاس پوري کړی، خو اهداف، شعارونه او تگلاري ئې د "ایمان" په رڼا کي نه وي ټاکل شوي، د غړو ترمنځ ئې اړیکي د ایمان او عقیدي اړیکي نه وي، عملونه ئې د ایمان او عقیدي بنسټونو ئې نه کوي، د ایمان او عمل ترمنځ ئې څرگند تناقض وي، نه په خپله په حق ولاړ وي او نه نورو ته د حق بلنه ورکوي، نه په خپله د مبارزې په کړلېچونو او لوړو ژورو کي صابر وي او نه نورو ته د صبر او ثبات بلنه ورکوي، داسي یو حزب هیڅکله نشي کولی ټولنه د سعادت او نجات په لوري بوځي او د حق د لاري فاتح مبارزینو ته په ډاډمن محور او سنگر بدل شي. تاریخ د همدې خبري په حقانیت شهادت ورکوي.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

فهرست

١	تمهيد.....
٩	الطور.....
١٧	الذاريات.....
٢٥	النجم.....
٢٩	الصافات.....
٣٥	يس.....
٣٩	الواقعة.....
٤٣	القلم.....
٤٧	الحاقة.....
٥١	المعارج.....
٥٥	القيامة.....

٢١	المرسلات
٢٩	النازعات
٧٧	التكوير
٨١	الشفق
٨٧	المدثر
٩١	البروج
١٠٣	الطارق
١١١	الفجر
١١٩	البلد
١٢٥	الشمس
١٣٣	الليل
١٣٨	الضحى
١٤٢	التين
١٤٨	العاديات
١٥٢	العصر